

*Amelj*ar

1930

1960

IZDAJA KMETIJSKA PROIZVAJALNA POSLOVNA ZVEZA V ŽALCU

POGLED
NA OSREDEK
SAVINJSKE
DOLINE

OB 30. OBLETNICI LASTNEGA GLASILA

ČESTITAJO VSEM PRIDELOVALCEM HMELJA V SLOVENIJI:

**IS - SEKRETARIAT ZA KMETIJSTVO IN
GOZDARSTVO**

**OKRAJNI KOMITE ZVEZE KOMUNISTOV
SLOVENIJE - CELJE**

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR CELJE

OKRAJNA ZADRUŽNA ZVEZA CELJE

**OKRAJNA ZADRUŽNA HRANILNICA
IN POSOJILNICA CELJE**

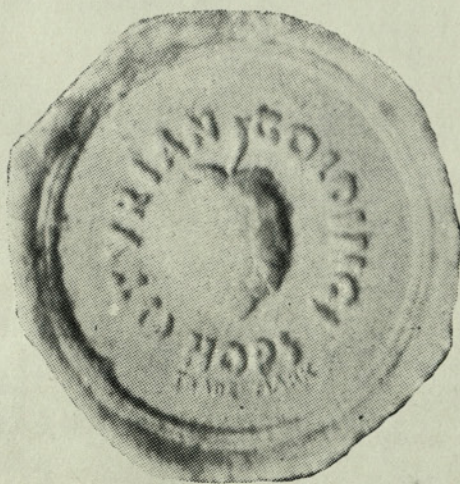
OKRAJNA ZADRUŽNA ZVEZA NOVO MESTO

OKRAJNA ZADRUŽNA ZVEZA MARIBOR

**GOZDARSKA KMETIJSKA POSLOVNA ZVEZA
MOZIRJE**

**KMETIJSKA PROIZVAJALNA POSLOVNA
ZVEZA BREŽICE**

**OBČINSKI KOMITE ZVEZE KOMUNISTOV
SLOVENIJE - ŽALEC**

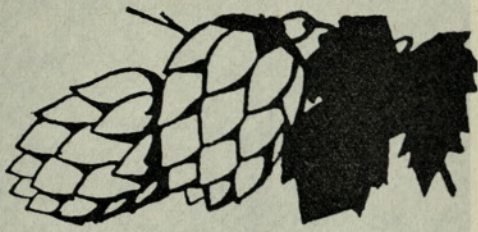
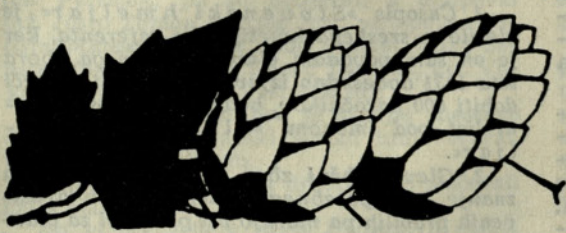
HMEZAD

TRGOVSKO IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE ŽALEC

Trikrat so začeli slovenski hmeljarji z lastnim glasilom

Poštšina plačana v gotovini.

Slovenski hmeljar

Glasilo hmeljarskega društva za Slovenijo

Izhaja štirinajstdnevno ♦ Naročnina za člane Din 20.—, za nečlane Din 30.—; posamezna številka Din 2.— ♦ Uredništvo in uprava: Celje, Vodnikova ulica 2

Leto I

Celje, dne 9. maja 1930

Štev. 1

Hmeljarski Vestnik

Glasilo Hmeljarskega društva za Slovenijo v Žalcu

Izhaja mesečno enkrat — v hmeljski sezoni tudi večkrat v neobveznem obsegu

Štev. 1.

Žalec, dne 1. januarja 1934

Leto I.

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

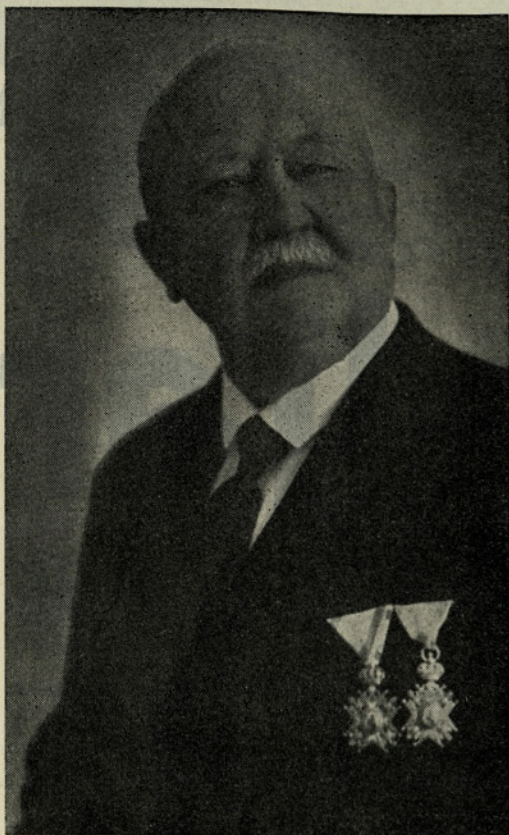
Številka stane 5 din
Za člane zadruga brezplačno

**GLASILO HMEJARSKE
ZADRUGE z.o.j. v ŽALCU**

ŽALEC, JANUARJA 1946
Leto I. Štev. 1

„Slovenski hmeljar“ (1930-1941) in „Hmeljarski vestnik“ (1934-1937)

Anton Petriček,
urednik »Hmeljarskega Vestnika«

Dne 9. maja 1930 je izšla 1. številka strokovnega štirinajst dnevnika z naslovom: »Slovenski hmeljar«. Podnaslov: Glasilo »Hmeljarskega društva« za Slovenijo.

Uvodno spremno pismo na prvi strani mu je napisal takratni ban inž. Dušan Sernec; urednik pa je v prvem članku sporočil, da bo »Slovenski hmeljar« strokovni list, obenem pa kot organ »Hmeljarskega društva« za Slovenijo tudi stanovsko glasilo slovenskih hmeljarjev.

List je izdajal konzorcij s predstavnikom Alojzijem Mihelčičem na čelu, kot odgovorni urednik je bil podpisan inž. Janko Dolinar; ta je bil listu ves čas izhajanja tudi pravi urednik.

V tej obliki je list izhajal do 12. januarja 1934. Prva številka petega letnika je bila namreč zadnja s podnaslovom: »Glasilo Hmeljarskega društva« za Slovenijo.

Od 2. št. z dne 26. januarja 1934 dalje pa se glasi podnaslov: »Prvi slovenski strokovni list za hmeljarstvo«.

O vzrokih spremembe se v listu samem nikjer naravnost ne piše. Kot neko opozorilo na politično ozadje sta nam lahko drobni sporočili v št. 18 in 25 prejšnjega letnika. Prvo javlja dne 8. septembra 1933:

»Urednik in ustanovitelj našega lista, sreski kmetijski referent v Celju in splošno znani hmeljarski specialist, g. inž. Janko Dolinar, je po potrebi službe premeščen v Slovenjgradec.«

Naslednja vest z dne 15. decembra 1933 pa javlja, da je urednik in ustanovitelj našega lista »... sedaj upokojen«.

To kaže, da je proti listu in njegovemu uredniku delovala stranka, ki je bila tedaj na vladi in uporabljala v boju orodje takratne politike: prestavitve »po službeni potrebi«, in če to ni bilo dovolj — upokojitev!

Pregled poročil o občnih zbora »Hmeljarskega društva«: dne 26. marca 1933 je prišlo v društvu do razcepa: »žalska« lista je z 32 glasovi proti 27 zmagala nad »savinjsko« listo.

Podpredsednik društva Alojz Mihelčič, ki je bil tudi predstavnik konzorcija »Slovenskega hmeljarja«, je s svojo skupino odpadel iz odbora. (Slovenski hmeljar IV/1939, št. 10, str. 44—45.)

»Slovenski hmeljar« se je s tem ločil od »Hmeljarskega društva« in od zgoraj navedenega datuma izhajal dalje z novim podnaslovom — a pod dotedanjim uredništvom in v sicer nespremenjeni obliki.

Podružnica »Hmeljarskega društva« v Braslovčah se je zoper sklepe občnega zbora pritožila, češ, da je na zboru glasovalo 15 članov podružnic, ki niso več obstajale, a tako sreski načelnik kot ban sta odločbo zavrnila; banska uprava je 18. avgusta 1934 tudi potrdila spremenjena pravila društva.

»Hmeljarsko društvo« je s 1. januarjem 1934, po sklepu novega odbora, pod vodstvom Franca Robleka, začelo izdajati svoje glasilo: »Hmeljarski vestnik«. »Glasilo Hmeljarskega društva« za Slovenijo v Žalcu (od 1. maja 1935: ... »Hmeljarskega društva« za Dravsko banovino v Žalcu).

Med razlogi za ta sklep navaja glavni odbor:

»Da se doseže ožji stik med članstvom in društvenim odborom, in slednjič, da ovrže očitane, ki se v novjšem času čuje, češ da »Hmeljarsko društvo« ne deluje dovolj intenzivno v prosep našega hmeljarstva«. (Hmeljarski vestnik I/1934, št. 1, str. 1.)

Sele na 54. občnem zboru je glavni odbor nekoliko podrobneje obrazložil razloge za ustanovitev novega lista. Tedaj je tudi predložil svoj sklep o izdajanju lista — ki je bil že realiziran! — občnemu zboru v odobritev.

Takole so poročali dne 25. marca 1934 na 54. glavnem občnem zboru v Roblekovi dvorani v Žalcu:

»... Povodom seje glavnega odbora z dne 18. 12. m. l. se je soglasno sklenilo izdajati počenši z novim letom svoje lastno glasilo pod imenom: »Hmeljarski vestnik«, in se je v to svrhu izvolil posebni uredniški odbor...«

Razlogi za ustanovitev društvenega glasila pa so bili:

1. Časopis »Slovenski hmeljar« je glasilo g. sreskega kmetijskega referenta, ker je on sam povodom glavnega občnega zbora leta 1931 dobesedno izjavil: »Če se mi posreči dobiti 600 naročnikov, bom izdajal strokovni list pod imenom »Slovenski hmeljar«.

2. Glavni občni zbor je to misel vzel na znanje brez posebnega sklepanja. Po društvenih pravilih pa morajo vsi predlogi za glavni občni zbor priti najmanj 8 dni poprej pred sejo glavnega odbora, ki predloge v razpravo priporoča ali ne, kar se v tem primeru ni zgodilo.

3. »Slovenskega hmeljarja« izdaja neki konzorcij, ki doslej društvenemu odboru ni polagal še nobenih računov.

4. Ko je društveni odbor naprosil uredništvo »Slovenskega hmeljarja«, da objavi primeren članek povodom smrti dolgoletnega zaslužnega soustanovitelja »Hmeljarskega društva« in »Hmeljarne in pionirja naprednega hmeljarstva, gosp. Josipa Širce, je zahtevalo uredništvo od društva pristojbino Din 520, katero vsoto je tudi plačalo.

Iz tega je razvidno, da je g. sreski kmetijski referent za izdajanje »Slovenskega hmeljarja« pooblastil samega sebe!

Za izdajanje »Hmeljarskega vestnika« pa bo glavni odbor sigurno prejel pooblastilo od današnjega občnega zbora.

Ena najstarejših sušilnic za hmelj v Konovem pri Velenju (sedaj last Lemplovih). Zgradili so jo pred 1900! V njej so sušili sadje in hmelj. Od začetka do 1940 je posušila približno 6 ton hmelja. Zdaj je seveda nekaka ropotarnica — shramba za vse, pa vendarle zanimivost iz prvih desetletij Savinjskega goldinga.

Opomba: urednik

(»Hmeljarski vestnik« I/1934, št. 4, str. 4.)

Tako pooblastilo je odbor na občnem zboru res dobil in list je izhajal dalje.

In tako imamo od 1. januarja 1934 pa vse do 12. maja 1937, ko je izšla zadnja (5. številka) IV. letnika »Hmeljarskega vestnika«, v Sloveniji dva hmeljarska strokovna lista (oba sta se tiskala v Celju, »Slovenski hmeljar« v »Mohorjevi«, »Hmeljarski vestnik« pa v »Zvezni tiskarni«).

Sodelavcev — pa tudi sredstev — je imel prvi kot drugi malo!

V »Slovenskega hmeljarja« je pisal v glavnem urednik Janko Dolinar sam, saj je imel le malo sodelavcev (inž. Josip Teržan iz Ruš, L. Kuder, ki je pisal pod psevdonimom »Savinčan« in neki »Savinjski«, ki je poleg urednika prispeval še največ člankov; priložnostno so sodelovali tudi Janko Kač, Ivan Orožim, dr. Kajetan Gantar idr.).

»Hmeljarski vestnik«, ki ga je urejal Anton Petriček, pa so podpirali s prispevki inž. Josip Teržan, Martin Jošt, zastopnik »Kališindikata« I. Pučnik, Ivan Premik, Vilko Senica, Josip Sušteršič, Franc Turnšek, inž. Vojko Knop, inž. Janko Petriček idr.

»Hmeljarski vestnik« je izhajal mesečno enkrat — v hmeljarski sezoni tudi večkrat, v neobveznem obsegu.

Člani »Hmeljarskega društva« so plačevali list s članarino.

Ko je prevzela v bivši Jugoslaviji oblast JRZ in je postal ban Marko Natlačen, se je začela akcija v nasprotni smeri!

Dne 20. marca 1936 je banska uprava v Ljubljani preklicala odločbi banske uprave glede na veljavnost 53. občnega zbora in spremembe pravil ter razveljavila vse sklepe glavnega občnega zbora z dne 26. marca 1933, tedaj izvršene volitve glavnega odbora in sklepe občnega zbora z dne 25. marca 1934 o

spremembi pravil, vzpostavila v svoje funkcije glavni odbor, ki je posloval do občnega zbora 26. marca 1933, ter postavila v veljavnost društvena pravila, ki so veljala do občnega zbora 25. marca 1934.

S tem je bila seveda tudi usoda »Hmeljarskega vestnika« zapečaten!

Ker se je »Hmeljarsko društvo« proti odločbi banske uprave pritožilo na Notranje ministrstvo in nato še na Državni svet, se mu je življenje za nekaj časa še podaljšalo, a rešiti ga ni mogla niti končna razsodba Državnega sveta v Beogradu, da je odločba Banske uprave in Notranjega ministrstva (ki jo je potrdilo!) neosnovana in jo je zavoljo tega razveljavil!

Ceprav uredništvo »Hmeljarskega vestnika« končuje poročilo o tej pravni zmagi z optimističnim sporočilom, da bo »Hmeljarsko društvo« ...odslej moglo svoje plodono in prepotrebno delo v korist našega hmeljarstva nadaljevati nemoteno — je bila številka s tem »zmagoslavnim« sporočilom vendarle zadnja!

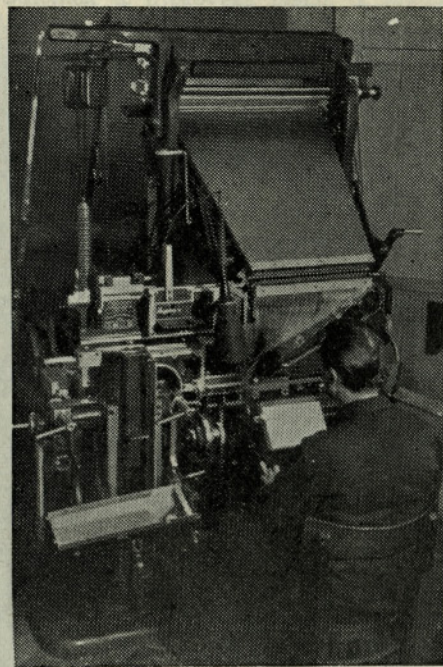
List je brez slovesa prenehal izhajati, čeprav je »Hmeljarsko društvo« v isti številki objavilo, da je »Hmeljarski vestnik« po sklepu glavnega odbora edino glasilo »Hmeljarskega društva«, in da »Slovenski hmeljar« nima več pravice, označevati se kot glasilo »Hmeljarskega društva«! (»Hmeljarski vestnik« IV/1947, št. 5, str. 6.)

»Slovenski hmeljar« je namreč še pred »smrtjo« svojega konkurenta prevzel tudi njegovo funkcijo. V svoj podnaslov je dne 2. aprila 1937 zapisal:

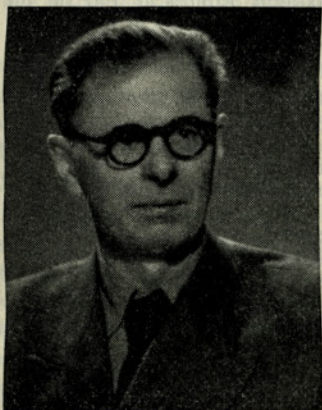
Glasilo »Hmeljarskega društva za Slovenijo«. Prvi strokovni list za hmeljarstvo. Glasilo »Hmeljarskega društva« za Slovenijo.

Izhajal je ves čas redno dvakrat na mesec. Pričujoči sestavek nima namena osvetljevati družbenih, političnih in gospodarskih sil-

nic, ki so delovale med savinjskimi hmeljarji med obema vojnoma, in ki so imele za posledico nastanek različnih organizacij in njihovih glasil. Hoče biti samo prispevek k bibliografski osvetlitvi dveh pomembnih slovenskih listov, ki sta se predvsem ukvarjala s pridelovanjem hmelja pri nas!

Motiv iz ČP »Celjski tisk«

Francé Onič:

Mož je vreden več pripombnih stavkov, vendar za tokrat le to-le:

Rodil se je 1901 v Petrovčah.

Oče: Franc Onič, nadzornik železniške postaje.

Mati: Helena, rojena Jošt iz Gotovelj pri Žalcu, iz rodbine, ki ji gre velika zahvala za napredno pridelovanje hmelja.

Francé Onič se je posvetil profesorskemu poklicu in književnosti.

Pesem »Košnja« je zapisal 1928 kot učinkovit protest proti takratnemu zatiranju napredne misli in dejanj.

Ze takrat! — »Košnja« je najprej objavila udarna »MLADINA« 1928.

Šestojanuarski režim v bivši Jugoslaviji mu je »odžrl« precej delovne dobe — za upokojitev!

Ne le to, tudi »onstran zaporniških zidov« je — dal »davek« za nove čase.

Po NOV je bil na več republiških pomembnejših prosvetnih delovnih mestih, med njimi tudi nekaj let direktor »Radio Ljubljana«.

Nedavno ga je nagradilo »Društvo književnikov« v Ljubljani, zlasti za samostojno zbirko pesmi »Luči na obali«.

Francéta Oniča štejemo med udarnike naprednih misli, ki jih je zakričal v svet, v prozi in pesmi!

Urednik

Košnja

Kakor če zarja se v jutru razlije

in zlati oboki se pno iz neba,

šumeči slapovi pod njimi grmijo:

sivi tlakovi pod koraki zvenijo

množic, ki bruhnili jih je tema!

Nova resničnost vstaja iz groze,

ki segla je nema do kraja sveta,

resničnost trpljenja, ki je dozorilo

obraz tisočeren, v katerega skrilo

valovanje je množic obliko sveta.

V predjutrane težko rdeče ozračje

odmeva kladiva votli udar.

Za maščevanje so kose sklepane,

o, in pod vsakim zamahom se vname

kri, ki že brizga iz ječe prevar.

Množica vstaja in gladna kriči...

Kdo je pripravljen na košnji dan?

Kose sklepane so z votlimi udarci —

Kdo je pripravljen, da pojde z njimi

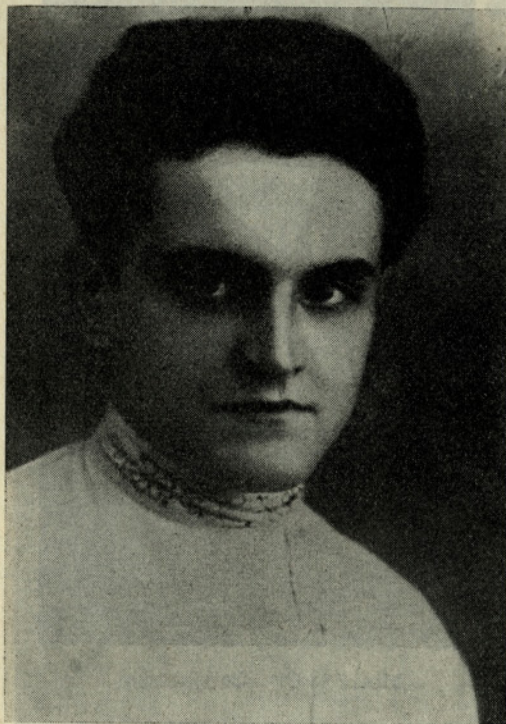
na košnja v tem času strašnih spoznanj?

Stane Terčak:

Obdobje borb za nov čas od 1930 do 1941

Revolucionar Slavko Šlander - Slavec

Slavko Šlander

proti vojaško-fašistični Aleksandrovi diktaturi in Hitlerjevi nacionalsocialistični okupaciji.

Kot mlad zobotehnik v Celju se je seznanil s partijskimi voditelji, posebno še z Alešem Beblerjem. Že leta 1932 je postal sekretar okrožnega komiteja v Celju in Savinjski dolini. Leta 1940 je bil zaradi svoje izredne delavnosti izbran za kandidata CK Slovenije, a v maju leta 1941 za člana CK KP Slovenije.

Leta 1932 je organiziral prve partijske simpatizerske skupine. Simpatizerji so bili iz vseh vasi v okolici Prebolda, do Vranskega.

Te sestanke, ki so bili v gozdu med Grajsko vasjo in Kapljo vasjo, je obiskovalo okoli 30 partijskih simpatizerjev. Iz teh simpatizerskih skupin sta bili ustanovljeni dve partijski celici, ki sta se imenovali »Marks« in »Dnjeprostroj«, kasneje pa je bila ustanovljena še tretja, ki jo je vodil njegov brat Vilč.

Kako množično je bilo njegovo delo v Savinjski dolini je najboljši dokaz, da je v tem času bil v Preboldu in okolici 26 članov Partije.

Njegovo delo in delo njegovih tovarišev takratni fašistični oblasti ni ostalo prikrito. Jeseni leta 1933 pade Slavko Šlander s skupino 21 partijcev in simpatizerjev v roke policiji.

Uprava ljubljanske policije je po preiskavi, dne 16. XII. 1933 (Po II/2 NO 4987/44) poslala vsem (takratnim) sreskim načelnikom dopis, ki v njem piše:

»Po preiskavi, ki so jo vršile žandarmerijske stanice, pristojna policijska oblastva in

Proces, ki je bil tajen in eden največjih, je trajal pred velikim senatom okrožnega sodišča v Celju od 3 do 6. avgusta 1934. Na procesu se je Slavko Šlander odločno postavil v obrambo preganjane Komunistične partije. Na procesu mu je predsednik senata dr. Vidovič zaradi njegovega možatega in brezkompromisnega nastopa zagrozil z disciplinsko kaznijo.

Na tem procesu je bil Slavko Šlander obsojen na 3 leta robije, ki jo je odsedel v Sremski Mitrovici. Na »komunistični univerzi« v zaporih, ki jo je vodil pokojni tovariš Moša Pijade, se je Slavko Šlander razvil v ideološko podkovanega revolucionarja.

Po vrnitvi s triletni robije je njegovo delo še obširnejše in ideološko še mnogo bogatejše. Pri volitvah leta 1938 je bil eden najaktivnejših političnih delavcev opozicije na Spodnjem Štajerskem.

Policija je ves čas, odkar je prišel iz zaporov, budno zasledovala njegovo delo. Na pustni torek leta 1940 je hotela na pustni zabavi v Narodnem domu v Celju aretirati njega in advokatskega pripravnika dr. Dušana Kraigherja, ki je bil za Šlandrom najvplivnejša osebnost ilegalnega dela.

Obema se je posrečilo pravočasno pobegniti. Odšla sta v ilegalo. Po enoletnem ilegalnem življenju na Dobrovljah, v Savinjski in Saleški dolini ter Revirjih je padel v roke policiji. Zaprt je bil v sodnih zaporih v Ljubljani. Nekaj dni pred okupacijo je bil izpuščen iz zaporov. Prišel je domov v Prebold, vendar je kmalu nato odšel zopet v ilegalo.

Bil je eden prvih ilegalcev na Štajerskem!

Takoj po okupaciji je bil postavljen za sekretarja Pokrajinskega komiteja Partije na Štajerskem s sedežem v Mariboru. Kot sekretar komiteja je organiziral odpor proti okupatorju po vsej Štajerski.

7. avgusta leta 1941 ga je Gestapo ujel v Mariboru, ko je iz njihovih rok hotel rešiti kurirko Pokrajinskega komiteja Slavko Klavoro, ki so jo aretirali na javki. Od 7.—24. avgusta 1941 so oba zverinsko mučili in nato na dvorišču sodnih zaporov v Mariboru ustrelili. Oba sta za izredne zasluge za našo revolucijo bila proglašena za narodna heroja.

Slavko Šlander je padel kot talec Franz Weber, gozdar iz Škofje vasi pri Celju. Na to ime se je glasila njegova osebna legitimacija. Kako je prišel Slavko Šlander do te legitimacije? Ko je prve dni okupacije odšel Šlander v ilegalo, se je ustavil tudi v Škofji vasi pri Kožuhojih. V Ljubečni pa je v tem času živel in bil zaposlen kot občinski uslužbenec odpuščen učitelj Stane Zagar, član CK KPS.

navzgor; zolaj pa se je ne ustavljala več blizu na nekaterih in mnogo več mislim na bodočnost. In rade bi se bolj sanjale, da bi ta ljubečnost še bolj in srečala.

Od Celja do Zalca, kakor poje narodna pesem, pa še dalje, tja proti Vranskem na eni strani, Braslovčam in Letušu na drugi strani Dobrovelj, se je razpotegnila ena najlepših dolin — Spodnja Savinjska dolina.

Ob vznožju Mrzlice in obrobne hribovja se je stisnil Prebold z obrobniimi vasicami, ki čepé med zelenimi hmeljskimi nasadi, je najbolj poznana Kaplja vas.

Tu je živel in delal krojač Alojz Šlander, ki je vzgojil štiri otroke Slavka, Vilča, Vero in Mico, ki so odločilno posegli s svojo dejavnostjo v progresivnem in partijskem gibanju na naših terenih, v desletju pred drugo svetovno vojno in v dobi okupacije.

Slavko, pokrajinski sekretar KP za Štajersko, je bil kot talec ustreljen 24. avgusta 1941 na dvorišču sodnih zaporov v Mariboru.

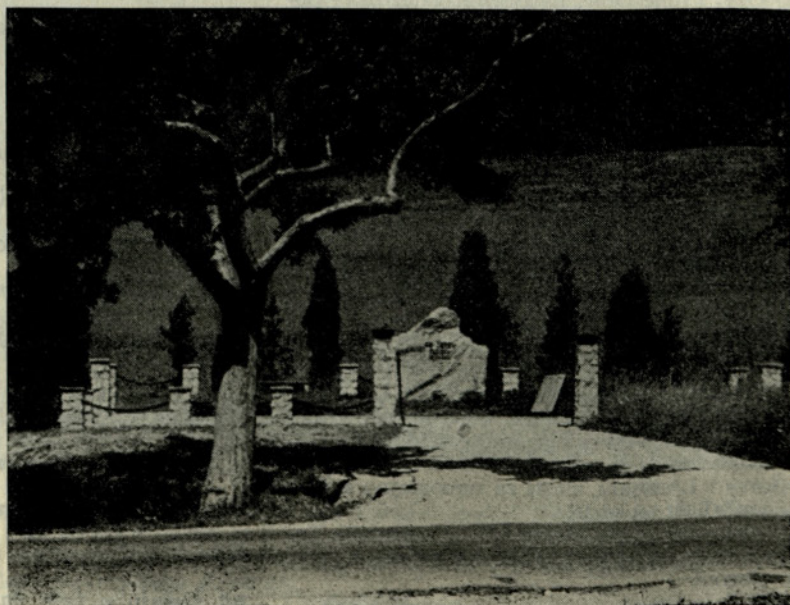
Vilč je padel kot poslednji komandir I. Celjske čete na Kozjanskem, Vera, pokrajinska sekretarka SKOJ-a za Štajersko, je padla leta 1943 na Tolstem vrhu na Dobrovljah. Šlandrova družina je dala enega največjih krvnih davkov za našo svobodo.

Kakor je preraščal v časih kmečkih uporov vse svoje rojake Savinjčane buntovnik Boštjan Matko, savinjski kmet, tako je preraščal v razdobju delavskega gibanja, štrajkov in ilegalnega dela Partije pred drugo svetovno vojno na predelih Spodnje Štajerske vse svoje vrstnike Slavko Šlander-Slavc.

Njegovo organizacijsko delo, ki ni imelo predaha, njegova globoka vera v progresivne ideje, njegov globoki humanizem in zaupanje v delovnega človeka, ga uvrščajo med vodilne osebnosti neustrašnih delavskih voditeljev

uprava policije v Ljubljani, ki je združila delne poizvedbe v koncentrične preiskave, je dokazano, da je obstojal v Celju Mestni komite Komunistične stranke Jugoslavije, v Gotovljah, Šmartnem pri Slovenjem Gradcu, St. Pavlu pri Preboldu, Legnu in Trbovljah pa komunistične celice, ki so vse intenzivno aktivno delovale po navodilih Pokrajinskega komiteja v Ljubljani.

Spomenik
talcem — žrtvam
pobesnelih
nacističnih
okupatorjev
na Frankolovem
pri Celju

Stane Žagar mu je preskrbel lažno legitimacijo na ime Franza Webra iz Škofje vasi. To potrjuje tudi njegova sestra tovarišica Mica Šlander-Marinko. Za izdajo te legitimacije vedo tudi Kožuhovi.

Kakor je bil Slavko Šlander-Slavc velik revolucionar, tako je bil tudi velik kot človek! Njegova pisma iz zaporov v »Starem piskru« v Celju in Sremski Mitrovici nam pokažejo človeka, ki je imel za vsakega lepo in toplo besedo.

V pismu iz »Starega piskra« z dne 7. III. 1934 piše med drugim:

»... Na to življenje sem se nepričakovano dobro navadil... Zdaj imam priliko, da marsikaj pregruntam, kar mi v tistem življenju, ki brzi s filmsko naglico, ni bilo mogoče. Za tem zidovjem ima človek troje na izbiri: da pogine od obupa, da sčasoma postane iz nekriminalnega človeka pravi kriminalni tip, ki je potem, ko se vrne v življenje, večna nadloga za človeško družbo, in tretje: da prekuje svoj značaj... Če poslušam izpovedi ljudi, v katerih družbi sem zdaj, se mi odpira kar nov svet, nelep, bloden in nesrečen. Gola dejstva, n. pr. ta in ta je to in to storil so suho-

parna in jih je v rubrikah meščanskih časopisov toliko, da je človeku kar slabo.

Treba je pogledati malo globlje, preštudirati vse vzroke, poslušati človeka tedaj, ko izpoveduje najbolj skrite stvari, kadar je obsojen na samoto in misli, da mora govoriti. Vse jasnejša mi je sedaj slika današnje morale, prava itd...«

V pismu iz zaporov v Sremski Mitrovici z dne 26. aprila 1936 pa piše:

»... Človek je v samotni pač nekoliko drugače razpoložen, zdaj pa se že ne ustavljam na preteklosti in mnogo več mislim na bodočnost. In vsak dan bolj sem prepričan, da bo bodočnost še lepa in svetla...«

Čudovito hitro so minula ta leta. Seveda zadnja tri leta lahko mirno odštejemo, saj to je čas, ki nikakor ne spada v ta okvir, čeprav je na drugi strani tako bogat s svojestransnih dogodkov, ki pa imajo svojo vrednost samo za tistega, ki je sam že poiskoval ta način življenja, kajti na zunaj je vse to zelo nezanimivo in prazno. Romantika tukaj seveda ne prihaja v poštev! Sicer pa je danes življenje sploh, pa naj si bo v kakršnikoli cvetoči pomladi ali na

kakršnemkoli mestu tam zunaj, ali pa med zidovi in ograjami taborišč in »kazemat« vse prej kot romantično. Za človeka, ki ve, kaj hoče, je povsod lepo takrat, kadar ve, da je pošteno opravil svojo dolžnost. Takrat je tudi smrt lepa. Seveda, lepše je življenje, življenje v vsakodnevni borbi...«

Odlomek iz njegovega pisma iz Sremske Mitrovice z dne 10. junija 1936 se glasi:

»... Sinoči je bilo dve leti od takrat, ko smo se na poti iz Maribora sem baš ob prvem večernem mraku vozili skozi Celje in dalje proti Laškemu in Zidanemu mostu. Uklenjeni na rokah in privezani za nogo klopi v vagonu kakor psi. In ko smo zagledali Savinjo in pot ob Savinji, tam od mesta dalje, znane griče na vsaki strani in vse tiste lepe kraje ob poti proti Laškemu, nam je vkljub našemu položaju bilo nekako prijetno...«

Nad petindvajset let je že minilo od takrat. Listi papirja, ki je nanje pisala Šlandrova roka te lepe, globoke misli so orumeneli, črnilo je obledelo, le on sam nam je ostal v spominu, tak kakor je bil:

Revolucionar, bорец za pravice delovnih ljudi in velik človek!

Čas se je prelomil...

(Odlomki iz govora na otvoritvi Zadrúžnega doma v Trnavi 12. 6. 1960)

Pridružujem se vsem tistim, ki jim je vsekakor v čast in ponos, da moremo prisostvovati tej veliki manifestaciji, in vam vsem, ki ste kakor koli sodelovali pri gradnji tega veličastnega doma rečem:

»Hvala vam tovariši in tovarišice za vse, kar ste fizično in duhovno prispevali!«

V imenu Okrajne zadrúžne zveze Celje vam iskreno čestitam k tej vaši veliki zmagi z željo, da bi ta DOM kot gospodarsko in kulturno središče uporabljali s čim večjim uspehom v korist vam, ki ste toliko žrtvovali, da je DOM lahko sredi vašega krasnega okolja!

Otvoritev tega doma je pravzaprav poslednja v prvem obdobju, ko gradimo gospodarska in kulturna središča v Spodnji Savinjski dolini. Pred šestimi, sedmimi leti si nikakor nismo mogli predstavljati, da bodo sorazmerno tako hitro v Savinjski dolini zrasli taki zadrúžni domovi!

Z velikim veseljem ugotavljam, da so bila zadnja leta našega udejstvovanja izredno plodovita in bogata.

Toda to ni zgolj naključje! Tak dom, kakršen je vaš, ne zraste kar sam od sebe. Graditelji, to sta predvsem ZADRÚŽNI SVET in UPRAVNI ODBOR vaše zadrúge, so med gradnjo storili vse, kar so le mogli!

Iskreno se zahvaljujem vsem aktivnim in požrtvovalnim tovarišicam in tovarišem, ki so kakor koli in kar koli prispevali! Vsi vemo, da so bile težave, toda zdaj moramo biti vsi ponosni! Zgradili ste in vse je vaše delo!

DOM bo odslej osrdek vašega gospodarskega in kulturnega udejstvovanja. V njem se boste zbirali, ko boste razpravljali, kaj je treba še storiti za izboljšanje kmetijske proizvodnje, pa tudi takrat, ko se boste po utrudljivem delu zbirali za kulturno in prosvetno delo. V vašem kraju ni industrije, zavoljo tega je ta DOM izključno in zares pravo gospodarsko središče!

Še enkrat želim, da bi ga s pridom uporabljali in da bi čim bolj uspevali na gospodarskem in kulturnem področju.

Poskušajte se nenehno zavedati, da bo ta stavba najbolj zgovoren in imeniten DOKAZ našim zanamcem, kaj vse zmore ljudstvo v demokratični Jugoslaviji! Naši zanamci bodo tako prepričljivo spoznali, da je naš rod v boju za socialistično izgradnjo domovine bil zares neumoren in storilen!

Bodite ponosni, da ste pomagali graditi ta dom prav med burno, vsestransko rastjo naše domovine.

Če poudarjam »burno« rast vse naše družbe, pomeni predvsem silovit polet našega ljudstva, ki med vsem povojnem obdobju prispeva velikanske žrtve za to, da bomo mogli mi, zlasti pa naši mladi rodovi uživati tisto, za kar so se premnogi med VELIKO LJUDSKO REVOLUCIJO žrtvovali.

Prav je, da se na današnji slavnosti spomnimo tudi njih, ki so s puško v roki ustvarili sedanjo in prihodnjo družbeno ureditev. Njim moramo izreči zahvalo!

Zakaj?

Prav oni so z delom za domovino uresničili geslo velikega revolucionarja IVANA CANKARJA:

»NAROD SI BO PISAL SODBO SAM, NE FRAK MU JE NE BO IN NE TALAR!«

To dandanes ni več le javno geslo, temveč živa STVARNOST.

Nove hidro- in termocentrale, nove industrijske in druge zgradbe, in konec koncev tudi vaš DOM, so najbolj čudovit in tudi najbolj prepričljiv dokaz o dejstvu, kaj zmore naše ljudstvo!

Rad bi vas opozoril, da je dandanes povsod moč ogledati velike uspehe za novo, socialistično družbo. Tudi tisti, ki njega dni niso verjeli v zmago socializma, morajo dandanes biti prepričani, da bomo v borbi USPELI!

NAŠA POLITIKA KOEKZISTENCE NA MEDNARODNEM PODROČJU IN BORBA ZA MIR V VSEM SVETU NAM ŠE POSEBEJ OBETATA IN NAS VZPODBUJATA ZA NADALJNI NOTRANJI GOSPODARSKI RAZVOJ!

S politiko miroljubnega sodelovanja na ravnopravni osnovi, pod vodstvom tovariša TITA, smo si ustvarili tudi po vsem svetu neomajni ugled!

Vsi veste, da smo po vojni doživeli tudi nekaj bridkih razočaranj. Kominformovska politika je povzročila hude ekonomske težave. Taka politika je pomenila za hipec zastoj v našem gospodarskem razvoju. Toda tudi s te fronte za enakopravnost in za čim širše mednarodno sodelovanje, smo izšli kot ZMAGOVALCI!

Dokaz temu so: naši gospodarski in drugi uspehi!

Resda še nismo dosegli vsega, kar želimo. V naši prihodni politiki se moramo — v korist industrijske izgradnje — odpovedati določenim materialnim dobrinam. Zavoljo tega, da bi bili gospodarsko čim bolj močni in neodvisni, moramo včasih stiskati pasove.

Letos zaključujemo PETLETNI plan. Kakor veste, ga bomo izpolnili v ŠTIRIH letih. Največja značilnost tega petletnega plana je izredno hiter gospodarski razvoj kmetijstva. V tej panogi gospodarstva smo zares izredno uspešni. Toda prav tu je pred nami še obilica težavnih in napornih nalog!

Zaradi tega bo tudi vaša zadruga in vi vsi, ki ste njeni člani, mogli največ prispevati k naši socialistični graditvi prav na tem področju! Kmetijstvo bomo morali razvijati še hitreje. Ne samo glede na količino temveč tudi glede na kakovost pridelka moramo doseči najvišjo raven! Če kje, potem prav gotovo velja to še za tukajšnje področje. Borba za povečanje in zboljšanje kakovosti pridelka hmelja je mimo vsakodnevnih naporov za zmanjšanje proizvodjalnih stroškov naša osnovna naloga! Takoj za njima pa borba za VEČJO proizvodnjo v živinoreji!

Prepričan sem, da bo vaša zadruga, tako kot doslej, tudi v prihodnosti izpolnila vse prevzete naloge. To toliko bolj, ker je zanjo ta DOM materialni temelj za njeno rast v prihodnosti.

Želim, da se v tem domu čim bolj počutite in ga s pridom uporabljate v korist vse naše nove, socialistične družbe!

Franjo Lubej

Dr. Emil Čeferin, pravni svetnik, Ljubljana

15 let kmetijskega združništva v LR Sloveniji

Če preučujemo naše kmetijsko združništvo po NOV, nas že na prvo oko prijetno presenečata prijetna oblika in dinamika razvoja!

Od specializiranih kmetijskih zadrug, kakršne smo pač prevzeli iz prejšnje Jugoslavije, do (zlagoma!) splošne kmetijske zadruge in njene rasti v kmetijsko proizvodno organizacijo, so bile oblike povezovanja kmetijskih zadrug vseh vrst; od združnih zvez, kot usmerjevalnih, instruktorskih in revizijskih organov, do poslovnega združenja!

Posebna oblika so bile kmečke delovne zadruge.

28. I. 1946 pa je SNOS s formalnim odlokom potrdil ustanovitev IZOS in mu ponovno določil pristojnost.

Odloka o ustanovitvi ni objavil Uradni list LRS.

Prva naloga IZOS je bila, da zavaruje združno premoženje in da zagotovi nadaljnje poslovanje vseh združnih organizacij. Zadrugam, ki so tako ali drugače prišle ob dobro ime, je določil IZOSčasne upravitelje, da bi s tem onemogočil zelo verjetno škodo za vso družbo v prihodnosti.

Naloga IZOS je tudi bila, da reorganizira

Okrajni in okrožni iniciativni odbori

V pomoč IZOS so bili že v letu 1945 ustanovljeni okrožni združni iniciativni odbori v Ljubljani, Celju in Mariboru ter Novem mestu, mimo teh pa tudi okrajni združni iniciativni odbori. Kot IZOS so bili tudi tičasni organi v pomoč IZOS.

Nove zadruge

Glede na dejstvo, da je morala nova družbena ureditev organizirati pravilno in redno razdeljevanje življenjskih potrebščin in preprečiti špekuliranje zasebnega trgovskega sektorja, smo takoj v začetku največ ustanavljali nabavno-prodajne zadruge.

Kot pomoč obnovi vasi, ki so bile porušene med NOV, smo organizirali obnovitvene zadruge, kot popolnoma novo vrsto zadrug. Znova smo tudi ustanovili več različnih kmetijskih pospeševalnih zadrug, pa tudi že prve kmetijske obdelovalne zadruge (KDZ).

31. XII. 1945 smo imeli v Sloveniji 131 nabavno-prodajnih zadrug; tako imenovanih Naproz 107 in 24 prodajno-nabavnih zadrug. Kmetijskih pospeševalnih zadrug je bilo 180. Med temi je bilo 8 sadjarskih in vinarskih, 22 lesno-produktivnih, 78 živinorejskih, 69 kmetijsko-strojnih in 3 druge kmetijske pospeševalne zadruge.

31. XII. 1945 je bilo 42 obrtniških zadrug, od tega 32 produktivnih in 10 nabavnih, 645 kreditnih, 28 združnih elektrarn, 31 vodovodnih in 82 različnih drugih zadrug.

Do konec 1945 smo ustanovili že 115 obnovitvenih zadrug in kmetijsko obdelovalno zadrugo (Gabrovica v OLO Koper).

30. VI. 1946, to je dobro leto po osvoboditvi je bilo v Sloveniji 110 »Naproz«, ki so v 688 poslovnih lokalih oskrbovale 531.156 potrošnikov. Te »Naproze« so imele 76 mizarskih, mesarskih, čevljarških in drugih delavnic ter 57 gostinskih obratov.

Do 30. VI. 1946 smo ustanovili 19 vinogradniških zadrug, ki so nastale iz dodeljene zemlje agrarnih interesentov, in vključevale 2.034 združnikov oziroma 884 družin.

Površina vinogradov je bila 1.121 ha, sadovnjakov 656 ha, orne zemlje 477 ha, travnikov 645 ha, pašnikov 478 ha, gozda 368 ha in ostale zemlje 126 ha.

Hkrati je nastalo že 8 KDZ, med njimi med prvimi KDZ »Narodnega heroja — Slavka Slandra« v Vrbju pri Žalcu.

Do 30. VI. 1946 smo registrirali 135 živinorejskih zadrug, ki so v glavnem nastale iz starih selekcijskih, pašniških in mlekarško-

Sekretar OK ZKS Celje, Francé Simonič, pozdravlja tekmovalce — kosce in udeležence, spomladi 1959 v Preboldu...

Notranja organizacija zadruge je prehajala v značaj operativne gospodarske organizacije, ki so nekako enake podjetju, vendar pa značilnost zadruge — ostaja!

Če pa skušamo globlje, vsebinsko preučiti razvoj našega kmetijskega združništva, ugotovljamo, da se je bolj spremenila oblika, zunanost zadruge, da se je skušala čedalje bolj uveljaviti takšna zadruga, kakršna naj bi najbolj ustrezala zahtevam na določenem kraju, da se je spreminjala bolj tehnika, nameni pa so ostali vselej: moderna in socialistična kmetijska proizvodnja!

Prav v tem je tudi velik pomen vloge kmetijskega združništva pri nas! Ob aktivnem sodelovanju zasebnih kmetijskih proizvajalcev moramo na human (človekoljuben) način, brez nasilnega poseganja v zemljiško lastnino organizirati velike socialistične kmetijske obrate in hkrati z družbenimi kmetijskimi posestvi pospešiti novo, moderno kmetijstvo!

1. ZADRUŽNIŠTVO PO NOV DO OBLIKOVANJA SPLOŠNE KMETIJSKE ZADRUGE (1948)

Značilnosti te dobe

Kmetijska združna organizacija iz prejšnje Jugoslavije naj se čimprej prilagodi zahtevam novega družbenega reda!

Zaradi gospodarskih zahtev se ustanavljajo nabavno-prodajne in obnovitvene zadruge, imamo pa še vedno specializirane kmetijske zadruge, ki se povezujejo tudi v poslovne zveze!

Kmetijska nabavno-prodajna zadruga je vsebinsko že čedalje bolj enaka splošni kmetijski zadrugi!

Iniciativni združni odbor za Slovenijo

Že leta 1944 je SNOS (Slovenski narodno-osvobodilni svet) bil ustanovil z odlokom Inicijativni združni odbor za Slovenijo (IZOS).

združništvo tako, kot so narekovala načela novega družbenega reda! Po odločbi IZOS, v zvezi s pooblastilom Gospodarskega sveta v Beogradu, z dne 2. III. 1946, pod št. 1759/124, je tako prešlo v likvidacijo več zadrug.

Na pobudo IZOS, se je spojilo precej zadrug.

Hkrati z imenovanjem začasnih upraviteljev, likvidacijo in spajanjem zadrug smo začeli ustanavljati nove zadruge. Prve so bile registrirane že v začetku avgusta 1945.

Pred Hmeljarsko šolo v Vrbju pri Žalcu. V sredini: Francé Simonič, sekretar OK ZKS Celje; na njegovi desnici Štefan Pečolar, direktor KG Vrbje; Riko Jerman, predsednik OLO Celje — na levi pa Boris Debič, nekdanji urednik »Hmeljarja«; ing. Branko Resman, ravnatelj Hmeljarske šole; Franc Robič, načelnik pri ObLO Žalec... in drugi!

sirarskih zadrug. Te zadruge so združevale 12.513 zadrugnikov in upravljale z 1.235.260 din lastnih sredstev. Lesno-produktivnih je bilo 29 s 3.920 zadrugniki, ki so imeli 98.000 ha gozda. Te zadruge so imele 5 lastnih žagarskih obratov, uporabljale pa so tudi mnogo tujih žag. Skupaj je bilo zaposlenih 408 uslužbenec.

Bilo je še 8 vinarskih zadrug z 2.673 zadrugniki in okrog 90 različnih kmetijskih zadrug, med katerimi so bile zlasti kmetijsko-strojne, ribarske, zelenjadne, sadjarske, čebelarke in hmeljarske zadruge.

Zadružne zveze

Takoj po osvoboditvi nismo imeli poslovnih zvez. IZOS ter okrožni in okrajni zadrugni iniciativni odbori so opravljali le kontrolo in revizijsko službo in skrbeli za organizacijo in usmerjevanje zadrugništva.

Že 28. IV. 1946 pa smo ustanovili v Celju »Zvezo živinorejskih zadrug« z o. j. Zveza živinorejskih zadrug je vodila in nadzorovala strokovno in tehnično delo svojih članic ter pospeševala živinorejo.

Po ustanovitvi Okrajnih poslovnih zvez pa so Zveze živinorejskih zadrug prenehale in prešle v likvidacijo v prvih mesecih 1948.

Kmalu se je pokazala tudi potreba, da se tudi nabavno-prodajne zadruge povežejo v poslovne zveze. 12. februarja 1946 so ustanovili Okrožno centralo nabavnih in prodajnih zadrug z o. j. v Celju in jo registrirali 23. marca 1946.

Organizacija in delo »NAPROZ«

Takoj po osvoboditvi in leta 1946 smo organizirali v Sloveniji nabavno-prodajne zadruge (»NAPROZE«) po enotnem tipu. Te zadruge so združevale mestno in podeželsko prebivalstvo z nalogo, da ga oskrbujejo z industrijskim blagom in z drugimi potrebščinami. Pomen teh zadrug je bil zlasti v tem, da bi hkrati z državnimi trgovinami onemogočile špekulacijo v nadrobni trgovini, ki je bila takrat večji del v rokah zasebnih trgovcev.

»NAPROZE« so bile zadruge z velikimi okoliši in so zajemale pogosto področje celotnega okraja. Zaradi tega v večini primerov niso mogli zadrugniki neposredno sodelovati pri upravljanju zadrug, temveč so po posameznih poslovalnicah volili določeno število zadrugnikov (na 50 ali več) po enega delegata. Občni zbor je bil tako sestavljen iz delegatov.

»NAPROZE« so razdeljevale v glavnem racionirane predmete in so le v manjši meri

odkupovale tudi kmetijske pridelke. Od 117 tisoč organiziranih članov, ki so jih imele »NAPROZE« v začetku leta 1947, je bilo komaj 37.657 kmetov, t. j. 22 % od skupnega števila članstva. Poslovodja je često »zrasel« nad upravni in nadzorni odbor in po svoje vodil zadrugo. Tudi so »NAPROZE« v potrošniških centrih večidel prevladoval v trgovini na drobno, ker se ljudski odbori niso dovolj potrudili, da bi ustanovili državne trgovine.

Potrošniške in kmetijske nabavno-prodajne zadruge

Potrošniške zadruge so nastale iz nabavno-prodajnih, ki so se v mestih in industrijskih središčih reorganizirale v nove potrošniške zadruge z nalogo, da oskrbujejo mestno prebivalstvo z industrijskim potrošnim blagom.

Na vasi pa smo dotedanje »NAPROZE« reorganizirali v »Kmetijske nabavno-prodajne zadruge«. Tudi te zadruge smo decentralizirali, da smo imeli več manjših zadrug in da smo prejšnji delegatski sistem odpravili. Da bi pritegnili žene in mladino v članstvo zadrug, smo uvedli v teh zadrugah dvojne deleže: temeljne in manjše, družinske deleže, da bi tako olajšali članstvo mladini in ženam!

31. XII. 1947 smo imeli v Sloveniji 158 »Kmetijskih nabavno-prodajnih zadrug«, medtem ko jih je bilo v začetku leta 1947 le 114, kar je dokaz, da je decentralizacija le zlagoma napredovala.

Okrajne poslovne zveze

Nova organizacija »Kmetijskih nabavno-prodajnih zadrug« je zahtevala tudi nov na-

Dom hmeljarjev-zadrugnikov na dan slavnostne otvoritve, 12. VI. 1960.

čin povezave. Namesto dotedanjih okrožnih in blagovnih central nabavnih in prodajnih zadrug, ki so prešle v likvidacijo, smo začeli julija in avgusta 1947 ustanavljati na vseh okrajih »Okrajne poslovne zveze«. Tako smo ustanovili med drugimi tudi Okrajno poslovno zvezo v Celju za okraj Celje-okolica.

Nove »Okrajne poslovne zveze« so bile instruktorski in nadzorni organi kmetijskih nabavno-prodajnih zadrug, obenem pa tudi posebne vrste poslovne zveze (tip grosista in detajlista), ki so za svoje članice nabavljale potrebščine in odkupovale od njih kmetijske pridelke. Revizijska služba pa je še ostala pri IZOS.

Republiška poslovna zveza nabavno-prodajnega zadrugništva LRS

Okrajne poslovne zveze so se združile v Republiško poslovno zvezo nabavno-prodajnega zadrugništva Ljudske republike Slovenije v Ljubljani, ki je bila ustanovljena na občnem zboru dne 3. septembra 1947.

RPZ je imela nalogo, da oskrbuje »Kmetijske nabavno-prodajne zadruge« po okrajnih poslovnih zvezah, pa tudi potrošnike s predmeti široke potrošnje, da nudi svojim članicam in po teh krajevnim zadrugam organizacijsko in poslovno pomoč, da oskrbuje s sodelovanjem in po planu ministrstva za trgovino in preskrbo LRS okrajne poslovne zveze.

RPZ je prevzela s 1. marcem 1948 dejansko vso pristojnost IZOS razen obrtniških zadrug, ki so ostale še nadalje pri IZOS kot njegov poseben oddelek. IZOS sam je odstopil prispevke potrošniških in kmetijskih zadrug RPZ, oddelek za obrtniške zadruge IZOS pa si je zadržal prispevke (kotizacijo) obrtniških

Predsednik OZZ Celje med govorom udeležencev na otvoritvi DOM-a v Trnavi, 12. VI. 1960

zadrug. Formalno je IZOS prenehal šele na podlagi 139. člena Zakona o obrtništvu (Ur. list LRS št. 29/1950).

RPZ je prešla v likvidacijo na podlagi odločbe Ministrstva za kmetijstvo LRS z dne 29. IV. 1950 pod številko V-46/103, ki je hkrati odredilo, da preide premoženje, ki po likvidaciji preostane, na medtem že dejansko ustanovljeno »Republiško zvezo kmetijskih zadrug«.

2. KMETIJSKO ZADRUŽNIŠTVO OD MARCA 1948 DO JULIJA 1952

Razdobje od marca 1948 do julija 1952 je značilno po ustanovitvi splošnih kmetijskih, kasneje pa kmečkih delovnih zadrug, ki so se v tem obdobju zelo razmahnile, pa se kmalu nato tudi reorganizirale oziroma prenehale.

Splošne kmetijske zadrug (KZ)

Bistven preokret v vsem našem kmetijskem zadrugništvu so povzročili zaključki razprave Edvarda Kardelja »Kmetijsko zadrugništvo v planskem gospodarstvu«, objavljene v tretji številki »Komunist« iz leta 1947. Dasi se že dotedanje kmetijske nabavno-prodajne zadrug vključile v plansko gospodarstvo in skušale vsaj nekoliko vplivati na količino in kakovost kmetijske proizvodnje, je predstavljala ta zadruga vendarle trgovino. Edvard Kardelj pa je jasno postavil, da je KZ »najprimernejša oblika za rekonstrukcijo kmetijstva, za povečanje kmetijske produkcije in za zagotovitev blagostanja ter za dvig kulturnega nivoja kmetov«.

Dva motiva s proslave v Trnavi: slavnostna otvoritev Doma KZ Trnava, 12. VI. 1960

Ob veliki pomoči političnih organizacij smo februarja in v prvi polovici marca 1948 znova decentralizirali dotedanje kmetijske nabavno-prodajne zadrug, tako, da so se v skoro vseh krajevnih ljudskih odborih ustanovile nove kmetijske zadrug ali pa so se kmetijske nabavno-prodajne zadrug reorganizirale v KZ.

Odločilno vlogo je igral pri tem tudi nov sistem trgovine, ker so le KZ prevzele trgovino po vezanih cenah. Do sredine marca 1948 smo ustanovili v Sloveniji 1.136 KZ, tako da so te KZ bile skoraj v vseh takratnih KLO, bili pa so tudi primeri, da je bilo na področju enega KLO več KZ.

Do 30. VI. 1948 se je to število povečalo že na 1.151 KZ.

Nova KZ je imela nalogo v smislu pravil, ki so bila enotna za vso Slovenijo:

1. da na čim boljši in čim kulturnejši način oskrbuje svoje člane z vsemi potrebnimi potrošnimi predmeti;

2. da odkupuje v svojem okolišju vse kmetijske pridelke in izdelke v skladu s postavljenim načrtom za dobro oskrbo mest in drugih industrijskih središč in sklepa v ta namen pogodbe;

3. da pospešuje in razvija vse panoge kmetijskega gospodarstva na svojem področju, tako poljedelstvo, živinorejo, sadjarstvo, vino-

gradništvo, čebelarstvo, gojitev industrijskih in drugih kultur, gozdarstvo, domačo obrt itd., posebno pa tiste panoge oziroma kulture, ki ob naravnih pogojih najbolj uspevajo;

4. da uvaža za povečanje kmetijske proizvodnje in s tem za naraščanje blagostanja svojih članov naprednejše tehnične in agromomske metode v kmetijstvu in v ta namen nabavlja kmetijske stroje, umetna gnojila itd., ustanavlja ambulante za živino, plemenilne postaje, organizira selekcijo živine, gradi silose, organizira semensko službo, skrbi za gojitev sadnih, gozdnih in drugih kmetijskih sadik itd.;

5. da organizira predelavo pridelkov in obrtne delavnice za potrebe svojih članov in izrablja pri tem predvsem lokalne surovine;

6. da zbira kmečke prihranke v obliki hranilnih vlog in posojil za ustvarjanje obratnih sredstev in za podeljevanje kreditov svojim članom;

7. da skrbi za gospodarski, strokovni ter kulturni in prosvetni dvig vseh prebivalcev svojega okoliša, tako, da prireja v svojem zadrugnem domu strokovna in politična predavanja, kulturne prireditve, strokovne tečaje, razstave, predavanja filmov, goji fizkulturo itd. ter ustanovi svojo knjižnico.

Okrajne zveze kmetijskih zadrug

Reorganizacija osnovnih zadrug je zahtevala tudi reorganizacijo dotedanjih okrajnih poslovnih zvez. V aprilu in deloma v začetku maja 1948 je bil ustanovljen večji del okrajnih zvez kmetijskih zadrug v vseh takratnih

Vesela obrezovalka hmelja v Sobotincih pri Ptuj

v okolici zveze, razen kmečkih delovnih zadrug.

Organiziranih je bilo 29 OZKZ na istih sedežih kot OPZ.

V letu 1948 je bilo pri vseh OZKZ zaposlenih 1.690 nameščencev. OZKZ je imela največ 107, najmanj pa 17 nameščencev. Povprečno je prišlo 60 nameščencev na eno OZKZ, medtem ko so prišli takrat 3 nameščenci na 1 KZ.

OZKZ so obdržale še nekaj nalog poslovnega značaja, v glavnem pa so bile to še organizacijski, instruktorski in nadzorni organi KZ.

Republiška zveza kmetijskih zadrug

Republiška zveza kmetijskih zadrug LRS v Ljubljani je bila ustanovljena na ustanovnem občnem zboru, ki je bil 7. V. 1950, in ki so na njem bile zastopane vse OZKZ po 160 delegatih.

Deček pri spomladanskih delih v hmeljišču KG Zavrč pri Ptuj

okrajnih ljudskih odborih. Velika večina OZKZ je bila organizirana na ta način, da so dotedanje OPZ spremenile svoja pravila in se reorganizirale v nove OZKZ. Le majhen del OZKZ je bil ustanovljen na novo.

OZKZ je imela po enotnih pravilih nalogo, da predstavlja in povezuje vse zadrug kmetijskega značaja v svojem okraju, razen kmetijskih obdelovalnih zadrug; da pospešuje in razvija s pomočjo svojih članic vse panoge kmetijstva in gozdarstva, da pomaga svojim članicam pri mehanizaciji kmetijstva, pri pravilni organizaciji zadrugne trgovine, da posreduje in po potrebi razdeljuje med svoje člane kredite, organizira in povezuje kreditne odseke svojih članic z Narodno banko ter pospešuje zbiranje kmečkih prihrankov, da skrbi za sistematičen dvig kulturne in prosvetne ravni zadrugnikov in kmečkega prebivalstva sploh in zavoljo tega pomaga posebno pri graditvi zadrugnih domov, da vzgaja zadrugne kadre in jih pravilno razvršča, da organizira in uravnava delo svojih članic, jim daje obvezna navodila organizacijske in poslovne narave v skladu z zakonitimi predpisi in navodili nadrejenih organov ter da organizira in opravlja organizacijsko, instruktorsko in revizijsko službo.

Članice OZKZ so postale lahko vse zadrug kmetijskega značaja, ki so imele svoj sedež

Uslužbenke KZ Gomilsko pred vhodom v
Zadružni dom

Naloge RZKZ so bile zlasti, da predstavlja vse kmetijske zadružne organizacije na območju LRS in zastopa njihove interese, da daje pristojnim državnim organom mnenja in predloge o vseh vprašanih, ki se nanašajo na kmetijske zadružne organizacije, skrbi za njihov pravilen in demokratičen razvoj, da zbira, vodi in objavlja statistične podatke o stanju in poslovanju kmetijskega zadružništva LRS in da povezuje kmetijske zadružne organizacije LRS z Glavno zadružno zvezo FLRJ in z ustreznimi zadružnimi zvezami drugih LR.

Zadružna posestva (ekonomije KZ)

Zadružna posestva oziroma najprej zadružne ekonomije smo začeli ustanavljati jeseni 1948. Okrajni ljudski odbori so dodeljevali KZ zemljo, ki je bila splošno ljudsko premoženje, pozneje pa so vlagali v zadružne ekonomije vso ali del svoje zemlje tudi privatni kmetje po načelih in predpisih Splošnega zakona o kmetijskih zadrugah.

Notranja ureditev zadružne ekonomije naj bi bila v celoti taka kot v KDZ, po sili razmer

pa je bilo pri več zadružnih ekonomijah le delovno in ne člansko razmerje!

Zadružna ekonomija naj bi bila **zametek** bodoče KDZ in **jedro socialističnega gospodarstva na vasi**.

30. XI. 1948 je bilo v Sloveniji 95 zadružnih posestev, ki so imela 2.100 ha zemlje, 80 plemenitih postaj, 400 goved, 100 konj, 150 ovac in 200 prašičev.

Po podatkih RZKZ smo imeli konec julija 1950, 334 zadružnih posestev, ki so imela 15.982 ha zemlje, od tega 2.380 ha orne zemlje.

Kmečke delovne zadruge

Prva KDZ je bila ustanovljena v Sloveniji že leta 1944, v Gabrovici (okraj Koper). Leta 1945 smo imeli že 2 KDZ, v letu 1946 32, v letu 1948 67, na moč pa smo jih ustanovili leta 1949, ko jih je bilo 353!

Leta 1950 se je število KDZ zmanjšalo na 278, leta 1951 pa naraslo na 386, največ v zgodovini!

Že leta 1951 se je število KDZ zmanjšalo, tako da jih je bilo leta 1952 le še 172.

Če izvajamo prvo KDZ, ki je nastala konec NOV na področju povsem požgane vasi, smo ustanavljali KDZ do leto 1949 v glavnem v zvezi z izvajanjem agrarne reforme.

Na področju OLO Celje: **Vrbje pri Žalcu, Arja vas, Šempeter v Savinjski dolini**.

KDZ poljedelskega značaja so imele naloge določene takole:

Na podlagi prostovoljnega in svobodnega združevanja kmetov, njihove zemlje, orodja in vprežne živine, zaradi skupnega gospodarstva ustvariti boljše pogoje za uporabo sodob-

zirale večji del v zadružna posestva, in sicer pri večjih površinah v posestva OZZ, manjše pa v posestva KZ, manjši del z zemljo v splošnem ljudskem premoženju, pa se je reorganiziral v posestva, katerih ustanovitelj je bil OLO. Ostale zadruge so večji del prenehale.

Na dan 1. IX. 1954 je bilo v Sloveniji še 43 KDZ, med njimi na področju OLO Celje 3!

Število KDZ se je zlagoma zmanjševalo, tako, da smo imeli leta 1959 le še 5 KDZ. Tudi del teh se je v letu 1960 reorganiziral v družbena kmetijska posestva ali se je priključil ekonomijam KZ.

3. RAZDOBJE OD JULIJA 1952 DO MAJA 1957

V navedenem razdobju, ko se ob izvajanju načel zveznega in republiškega ustavnega zakona čedalje bolj decentralizira državna uprava, ko se opusti togo plansko planiranje in uveljavlja zakon ponudbe in povpraševanja, zlasti pa tudi delavsko upravljanje, se v kmetijskem zadružništvu splošne kmetijske zadruge nenehno krepijo.

Okrajne zadružne zveze

Tudi v okrajnem merilu so se že v začetku leta 1952 organizirali skupni začasni organi iz zastopnikov upravnih odborov zadružnih skladov in upravnih odborov OZKZ. Dejansko je bilo ustvarjeno enotno okrajno zadružno vodstvo kmetijskih zadrug že mnogo pred izdajo uredbe o pripojitvi skladov za mehanizacijo investicijskih graditev zadružnega kmetijstva OZKZ (Uradni list FLRJ št. 27/1952

Taki so
mnogi
Zadružni
domovi
na področju
Savinjskega
goldinga

nih pridobitev znanosti, tehnike in delovnih metod v kmetijski proizvodnji. S tem naj bi omogočili racionalno in načrtno gospodarjenje, da bi tako dosegli večje dohodke in zmanjšali proizvodne stroške ter dosegli znatne koristi za vso družbo.

Vse KDZ so imele v Sloveniji 76.796 ha skupnih površin ali 3,9 % od vseh površin v Sloveniji ter 41.387 ha obdelovalne zemlje. Od tega so vložili zadružniki v KDZ le 52.902 ha zemlje, torej 2,6 % od vseh površin. Prav tako predstavlja procent v KDZ vključenega prebivalstva komaj 5,3 % od celotnega kmečkega prebivalstva LRS. To stanje, ki je bilo najvišje, ni moglo bistveno vplivati na povečanje kmetijske proizvodnje, prav tako pa je tudi način, kako je bila večina KDZ ustanovljenih, onemogočal pomembnejšo razširitev KDZ.

Takratna RZKZ je s svojo okrožnico vsem OZKZ že 10. V. 1952 priporočila, da je treba takoj začeti z reorganizacijo pasivnih KDZ. Te naj bi se priključile kot zadružna posestva h KZ, kjer pa ni pogojev za zadružno gospodarstvo, pa naj KDZ v celoti preneha. Sredstva, ki so jih zadružniki vložili v KDZ, naj se načeloma zadružnikom vrnejo.

Tako je prešlo v Sloveniji še pred uveljavitvijo Uredbe o premoženjskih razmerah in o reorganizaciji KDZ (Ur. l. št. 14/1953) 153 KDZ v likvidacijo oziroma so se reorganizirale.

KDZ, ki so upravljale zemljo, ki je bila splošno ljudsko premoženje, so se reorgani-

z dne 7. maja 1952). Po tej uredbi so se zadružni skladi pripojili OZKZ, pravice in obveznosti pripojenega sklada so prešle na OZKZ, če so bile v zvezi s poslovanjem, ki je spadalo v področje sklada. Proizvajalna sredstva iz premoženja pripojenega sklada, všteti tudi proizvodna sredstva njegovih podjetij in ustanov, so bila dana v trajno uporabo OZKZ kot splošno ljudsko premoženje. Drugo premoženje sklada in njegovih podjetij oziroma ustanov je postalo last OZKZ. Po četrtem členu uredbe so postala podjetja in ustanove pripojenega sklada z dnem pripojitve podjetja in ustanove OZKZ. Ta uredba je le formalno sankcionirala v Sloveniji že izvršeno spojitve skladov z OZKZ.

V maju in juniju 1952, deloma pa že v prvi polovici leta 1952 so OZKZ spremenile svoja pravila in se preimenovala v okrajne zadružne zveze.

OZZ ni bila več gospodarska organizacija, temveč rekvizicijsko-instruktorski organ svojih članic. Z gospodarstvom se ukvarjajo podjetja OZZ, ki so se kot zadružna podjetja začela v tem letu ustanavljati.

V skladu z novo upravno teritorialno razdelitvijo se je število OZZ zmanjševalo tako, da je bilo toliko OZZ kot okrajev.

OZZ so pospeševale kmetijsko proizvodnjo tudi tako, da so gradile mlekarne, vinske klete, klavnice, skladišča, trsnice, drevnice itd. Ob koncu 1953 so imele OZZ 26 proizvodnih, 38 trgovskih in 15 uslužnostnih podjetij.

Motiv s hmeljišč v okolici Ptuja

Motiv iz
Bele krajine.
Priprava
za vinograde
»VINOMER«
pri Metliki

Kmetijske zadruge

Zelo pomembna značilnost razvoja kmetijskega zadrugištva od leta 1952 je čedalje večji poudarek na splošno-kmetijski zadrugi. Po ugotovitvah, da KDZ ni bila najprimernejša oblika za ustvarjanje novih odnosov na vasi, je v letu 1952 močno zaživela KZ. Teh je bilo konec leta 1952: 878.

V hmeljišču **Zavrč** (blizu Borla) pričvrščujejo kaveljčke za vodila

Leta 1954 so KZ v skladu s predpisi nove uredbe o kmetijskih zadrugah (Uradni list FLRJ št 5/1954) prilagodile svoja pravila in svojo organizacijo novim predpisom. Vse zadruge so v svojih pravilih določile, da imajo delavci in uslužbenci pravico do članstva, predvidele so ustanavljanje podjetij, obratov in samostojnih obratov, zastopstvo delovnih kolektivov v upravnih odborih, obvezno mesto upravnika pri KZ itd. Del KZ je dejansko imel upravnika, večina pa v tem času še ni zadostila temu predpisu. Kolikor so imele KZ večje industrijske obrate, so jih osamosvojile v samostojna gospodarska podjetja. Iz neposrednega vodstva KZ so se pričele izločati gostilne, obrtne in druge dejavnosti, ki nimajo neposredne zveze s kmetijstvom.

Zadružni register, ki so ga urejevala v Sloveniji doslej okrožna sodišča, so prevzela okrožna gospodarska sodišča.

4. RAZVOJ OD MAJA 1957 DALJE

Smer in temelje nadaljnjega razvoja je postavila resolucija Zvezne ljudske skupščine o perspektivnem razvoju kmetijstva in zadrug-

ništva, sprejeta na zasedanju od 25. do 27. 4. 1957, do podrobnosti pa je s svojimi sklepi začrtal pot IX. plenum SZDL z dne 5. in 6. 5. 1959, zlasti na podlagi referata tov. Edvarda Kardelja o problemih socialistične graditve vasi.

Namen je rekonstrukcija kmetijstva z ustanavljanjem velikih socialističnih proizvodnih enot, ki bodo sposobne na podlagi sodobne tehnike in znanstvenih dognanj organizirati družbeni proces dela ob postopnem podružbljanju zemlje. Skupno z družbenimi kmetijskimi posestvi je treba razvijati kmetijske zadruge, ki naj s proizvodnim sodelovanjem z zasebnimi kmetijskimi proizvajalci in lastnimi ekonomijami postanejo organizator moderne kmetijske proizvodnje.

Kmetijske zadruge

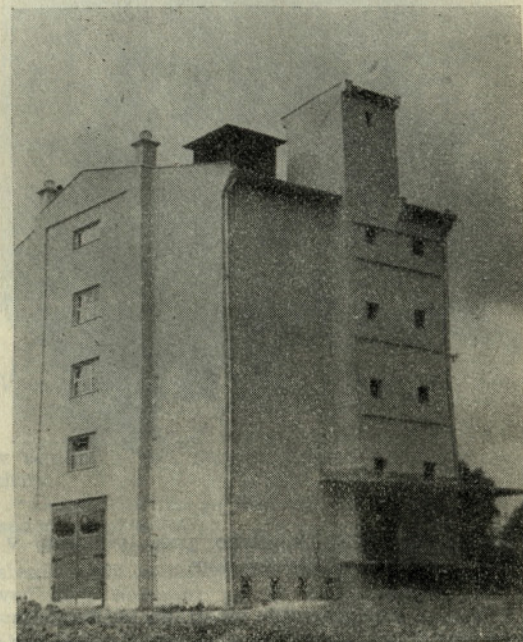
Število splošnih kmetijskih zadrug se še nadalje zmanjšuje. Od 685 v letu 1957 na 531 v letu 1958 in na 500 v letu 1959. Težnja je, da se KZ še nadalje združujejo, da bi dobili močne KZ, ki bi se lahko razvijale v smeri agrokombinativ. Le v taki perspektivi je združevanje koristno!

KZ naj postane kmetijska proizvodna organizacija. Že v prejšnjem razdobju smo ugotovili, da so začele KZ opuščati dejavnosti, ki niso v zvezi s kmetijsko proizvodnjo. V času od 1957 do 1959 so opustile KZ nad 500 prodajaln s potrošnim blagom, tako da so jih imele v letu 1959 le 62, od 236 gostinskih obratov so jih obdržale le 7. Medtem ko je imelo v letu 1957 še 208 KZ obrtno dejavnost, v letu

1958 pa 82 KZ, se ni v letu 1959 niti ena KZ več ukvarjala z obrtno dejavnostjo! Isto velja za komunalno dejavnost. V letu 1957 se je ukvarjalo s to dejavnostjo 210 KZ, v letu 1958 še 72, v letu 1959 pa KZ teh dejavnosti sploh niso imele.

Še v letu 1957 je znašal delež nekmetijskih dejavnosti polovico celotnega prometa KZ, v letu 1958 pa je padel že na eno tretjino.

Kljub temu so se pa povečala osnovna sredstva KZ. Tako se je število traktorjev povečalo v letih 1957 in 1958 za nad trikrat in so

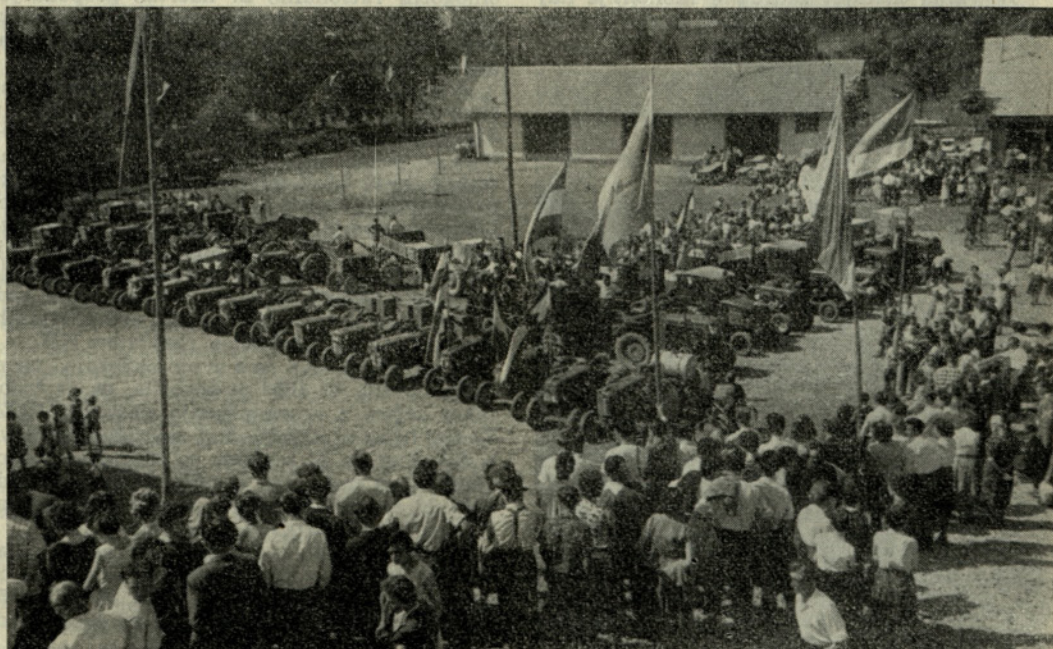

Tipska sušilnica za hmelj — **Kostanjevica** na Dolenjskem

v letu 1958 KZ razpolagale že s 1.200 traktorji, število priključkov je pa naraslo skoraj na 6 povprečno na vsak traktor. Investicijske naložbe KZ so se povečale od 800 milijonov v letu 1957 na 2.230 milijonov v letu 1958, v letu 1959 so se pa še nadalje povečale.

Kljub opustitvi nekmetijske dejavnosti je narasla akumulacija v KZ od leta 1956 za skoraj 500 milijonov din na leto. V tej akumulaciji odpade že precejšen delež na dohodek iz proizvodnega sodelovanja KZ z individualnimi kmetijskimi proizvajalci.

S kooperacijo so začele naše KZ v letu 1956/57. V letu 1960 je vključenih v kooperacijsko proizvodnjo že okrog 70.000 ha ali

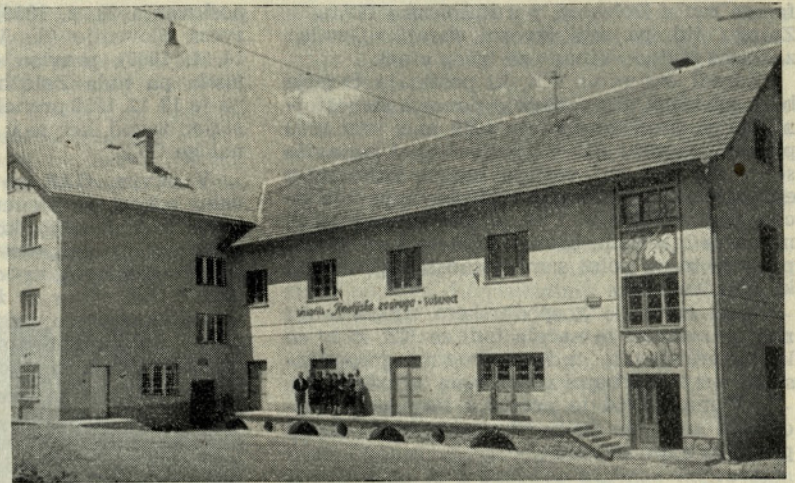

Mehanizacija pridelovanja Savinjskega goldinga

eno osmino vse obdelovalne zemlje. Vsak ha v kooperaciji je dal vsaj dvakrat večji pridelek kot ga je preje dosegel lastnik sam. Izjema velja le za krompir, kjer zaradi pomanjkanja dobrega semena in potrebne zaščitne službe tak donos ni bil dosežen.

V letu 1957 so imele vse KZ 5.969 ha ekonomij, v letu 1958 se je ta površina zmanjšala na 3.855 ha. V letih 1959 in 1960 se pa stanje hitro izboljšuje. Samo od jeseni 1959 do spomladi 1960 so vzele KZ v zakup okrog 5.000 ha obdelovalne zemlje. Povečal se je tudi odkup zemlje. Na svojih ekonomijah imajo KZ pitališča, širijo nasade, formirajo pašne obrate na melioriranih pašnikih, itd., skupno z individualnimi kmetijskimi proizvajalci ustanav-

Gomljani so
konec koncev
presekali
»gordijski vozel«...
Zdaj je njihov
Zadružni dom —
»v polnem
obratovanju«!

lektiva po zadružnem svetu in upravnem odboru zakonito pravico soupravljanja skupno s člani KZ. Pristojnost občnega zbora kot čisto zadružnega organa se skrči v glavnem na spreminjanje pravil in sklepanje o spojitvi, pripojitvi in razdelitvi KZ, zadružni svet kot obvezni in skupni organ zadružnikov in delavcev postane pa najvažnejši organ KZ. Upravni odbor je prav tako tudi organ delovnega kolektiva z istimi pravicami in dolžnostmi kot v podjetjih. KZ zastopa njen upravitelj, ki ga postavlja in odstavlja občinski ljudski odbor, in ki mora kot organ družbe skrbeti tudi za zakonitost poslovanja KZ, tako kot direktor podjetja. O škodljivih sklepih zadružnega sveta in upravnega odbora mora upravitelj obvestiti OZZ.

Deleži in jamstvo sicer še ostanejo, zgubljajo pa na svojem pomenu. Deleži predstavljajo zelo majhen odstotek v obratnih sredstvih KZ. Pojavila se je težnja, da se za ugotavljanje članstva v KZ. Pojavlja se težnja, da se za ugotavljanje članstva v KZ ne uporabljajo več samo formalni kriteriji (podpis pristopne izjave, plačilo deleža in prevzem jamstva), temveč predvsem dejstvo, če in v koliko je ustvarjeno gospodarsko sodelovanje zasebnega proizvajalca s KZ.

Organizacija KZ se vedno bolj približuje organizaciji podjetja, nujno bodo pa morale še ostati določene značilnosti zadruga.

Poslovne zveze

Nova oblika gospodarskega združenja KZ je bila uvedena s spremembo uredbe o KZ z dne 8. 8. 1956 (Uradni list FLRJ št. 34/56). PZ so gospodarske organizacije, ki naj pomagajo KZ, da bi mogle uspešneje opravljati svoje

naloge in ustvariti pogoje za skupno opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti. Do neke mere so PZ zamenjale prejšnja zadružna podjetja. Imele so občni zbor, sestavljen iz zastopnikov KZ, in upravni odbor, sestavljen tudi iz zastopnikov delavskih svetov obratov PZ. Mimo teh dveh organov pa imajo obrati

Med »rezjo« je treba sklepati nože!

PZ lastne organe delavskega upravljanja. Če opravlja PZ neposredno gospodarsko dejavnost, ima tudi njena uprava delavsko upravljanje.

V Sloveniji so se leta 1956 ustanovile gospodarske PZ, katerih glavna dejavnost je bil blagovni promet, in kmetijske proizvajalne PZ zaradi pomoči KZ v mehanizaciji in pri kooperacijah. Kasneje so se gospodarske PZ reorganizirale v kmetijske proizvajalne, ustanovile so se pa tudi gozdarske in mešane kmetijsko-gozdarske PZ. Gozdarske PZ so prevzele od okrajnih uprav za gozdarstvo nalogo, da skupno s KZ pospešujejo gozdarstvo v zasebnem sektorju, vključene so bile pa tudi v blagovni promet z gozdnimi sortimenti.

V letu 1959 je bilo v LRS 42 PZ, od tega 23 kmetijskih, 9 gozdarskih, 10 pa mešanih kmetijsko-gozdarskih oziroma gozdarsko-kmetijskih.

Kmetijske in mešane PZ so na ustanovnem občnem zboru 19. 2. 1957 ustanovile Zadružno-poslovno zvezo Slovenije, v okviru te so bili formirani večji obrati z napol ali povsem industrijskim načinom kmetijske proizvodnje, kot farma krav mlekaric v Zadobrovi, farma bekonov v Ihanu, pitališče telet v Črnelem,

Spretna hmeljarka med rezjo

ljajo KZ sadjarske, melioracijske in druge skupnosti.

Prejšnji pospeševalni odbori izgubljajo na svojem pomenu, namesto njih stopajo pa najrazličnejše oblike proizvodnega sodelovanja KZ z zadružniki in nezadružniki.

Spremenjena uredba o KZ z dne 15. 4. 1958 (Uradni list št. 15/58) dopušča KZ le izjemoma opravljanje dejavnosti, ki niso v zvezi s kmetijsko proizvodnjo.

Način čisto zadružnega upravljanja se spremeni tako, da imajo člani delovnega ko-

Učitelji in učenci za moderno pridelovanje hmelja

farma rac v Dolskem, perutninarska farma v Zalogu, itd. pa tudi izvozni obrati »(Gruda« za izvoz živine »Vinag« za izvoz vina).

Zaradi okrepitve KZ, ki postajajo čedalje bolj sposobne, da poslujejo povsem samostojno, so pa proti koncu leta 1959 in v letu 1960 prešle nekatere PZ v likvidacijo. Uveljavilo se je stališče, naj veljajo tudi v kmetijstvu enaka načela poslovnega združevanja kot sicer v gospodarstvu, to je na povsem ekonomskih interesih, brez kakršnega koli monopolizma in ob polni samostojnosti organizacij, ki se združujejo.

Novi zakon o gospodarskem združevanju naj bi uzakonil ta načela tudi za KZ, ki bi se lahko združevale tudi z drugimi gospodarskimi organizacijami v poslovna združenja.

V maju 1960 je prešla v likvidacijo Zadruga poslovna zveza Slovenije, njeni obrati pa so se osamosvojili.

Glavna zadruga zveza Slovenije

GZZ združuje kot družbeno politična organizacija OZZ in skrbi za pravilen in demokratičen razvoj kmetijskega združništva v LRS. V GZZ sta bili včlanjeni tudi Zveza zadrugnih hranilnic in posojilnic (do prenehanja

poslovanja 28. 2. 1959) in Zadruga poslovna zveza Slovenije (do VI. rednega zbora GZZ 14. 4. 1960), pravico določanja na zborih je imela pa tudi Založba »Kmečka knjiga«, ki pa je 18. 12. 1958 prenehala kot finančno samostojen zavod, ker je v glavnem prevzela njene naloge GZZ.

V okviru GZZ so se ustanovili pospeševalni odbori po njenem drugem občnem zboru (4. in 5. 7. 1959), ko je njen upravni odbor ustanovil za pospeševanje posameznih kmetijskih zadrug gospodarskih panog posebne odbore, kot odbor za živinorejo, za sadjarstvo in vinogradništvo, za poljedelstvo in mehanizacijo, za zaščito rastlin, za gozdarstvo, za trgovino, izvoz in uvoz itd.

Ti odbori so se, sicer delno spreminjali vendar so pa ostali pri GZZ vse do decembra 1957, ko so bili na podlagi sklepa seje upravnega odbora GZZ z dne 24. 12. 1957 ukinjeni, prešli prehodno kot strokovni odbori na Zadrugo poslovno zvezo Slovenije, v maju 1960 pa na Zbornico za kmetijstvo in gozdarstvo LRS.

Od leta 1953 je revidirala GZZ vse kmetijske zadrugne organizacije, zlasti KZ, z lastnim revizijskim kadrom. Po sklepu seje

upravnega odbora z dne 31. 3. 1958 je dobila ta revizija izključno značaj finančne revizije.

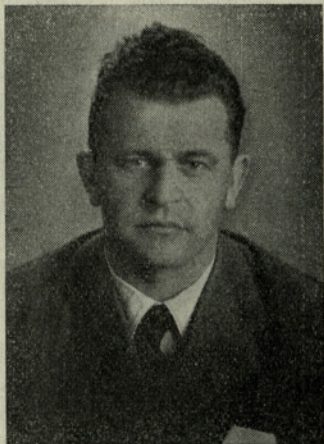
Del revizorjev je bil premeščen v inštruktorsko službo, pravna služba se je iz revizije izločila, revizija pa je postala sestavni del organizacijskega oddelka GZZ. Vsi ukrepi za izvršitev revizijskih naročil so prišli v pristojnost OZZ. Obenem je bil ukinjen revizijski center in priključen k Ljubljani.

Dne 13. 1. 1960 pa so sklenili, da se revizijska služba prenese na OZZ. Reorganizacija se izvede s 1. 1. 1960.

Na svojem rednem zboru je GZZ spremenila svoja pravila. Odpadel je nadzorni odbor kot organ GZZ, zlasti so se pa prilagodile naloge GZZ novi vsebini zadrugnih zvez, katerih skrb naj bo namreč v bodoče, da aktivno delajo za postopno vključevanje delovnih kmetov v najrazličnejše oblike proizvodnega sodelovanja in s tem v socialistične odnose, upoštevajoč njihove materialne koristi; dalje, da s svojim delom poglobljajo vlogo zadrugnega članstva in s tem pospešujejo oblikovanje nove zavesti; da spremljajo in analizirajo rast zadrug ter socialističnih odnosov in hkrati varujejo socialistično akcijo na vasi pred morebitnimi birokratskimi in drugimi težnjami.

Mišo Bobovnik, direktor »Hmezad« Žalec

HMEZAD

Mišo Bobovnik

Pred tridesetimi leti se je list »Slovenski hmeljar« prvič predstavil. Od takrat se je hmeljarstvo v Sloveniji silovito razmahnilo. Slovenskega hmelja nič več ne pošiljamo na svetovno tržišče nepriljubljenega, ampak že strokovno razvrščenega, ter pakiranega po zahtevah svetovne trgovine.

Slovenski hmelj se je med tem spoprijel na svetovnem tržišču kot močan tekmelec z Nemčijo in s Češko, ki sta doslej imeli na voljo največje tržne presežke.

Kakovost ameriškega hmelja v tem obdobju še ni kaj več pomenila. Ko pa se je med in po drugi svetovni vojni izboljšala, pa so tudi njene količine postale pomembne in odločujoče činitelj v svetovni potrošnji.

Znano je, da je hmeljarstvo med svetovno krizo leta 1929 veliko izgubilo. Posledica tega je bila, da smo proizvodnjo pri nas zmanjšali od 3000 ton leta 1928 na 850 ton leta 1932. Zatem je seveda proizvodnja nenehno rasla do leta 1937. Slovenija je znova pridelala 2200 ton hmelja!

Zanimivo je, da je cena, ki nanjo pač neogibno vpliva zakon ponudbe in povpraševanja, ni nikoli docela ustrezala, saj je bila v letih, ko smo manj pridelali, zelo majhna! In, narobe, ko je bila ponudba precejšnja, je bila cena zopet večja!

To dejstvo potrjuje, da je bila Jugoslavija dokaj ograjena od položaja v svetu. Mimo tega pa absolutno odvisna od trgovcev, ki so nas — neobveščene — na moč odirali na temelju špekulacijskih nakupov.

Res je namreč, da je imela inozemska trgovina pred vojno večji del svojih nakupovalcev pri nas, ko so večino pridelkov odku-

povali neposredno od kmetov po zelo različnih cenah, kakor so pač hoteli trgovci, ki jim je zmeraj bolj kazalo ustvariti ponudbo kot pa povpraševanje! Kmet se pod takimi pogoji ni »znašel« pri prodaji blaga. Niso bili redki primeri, ko je kljub ugodnim prodajnim možnostim zavoljo negotove prodaje — **primanjkovalo hmelja!**

Po drugi svetovni vojni se je stanje bistveno spremenilo. Leta 1946 je **Hmeljarska zadruga** utrdila temelje za zdrav razvoj hmeljarske kulture. Vsi pridelovalci slovenskega hmelja so se združili v enotno zadrugo, ki je začela obnavljati hmeljišča.

Hmeljišča je okupator tako opustošil, da je ostalo v Sloveniji po I. svetovni vojni samo še 700 ha, po drugi pa le okoli 500 ha hmeljišč.

Zadruga je svoje poslanstvo dobro opravila, saj je do leta 1952 znašala proizvodnja 1163 ton hmelja. To dobo poznamo. Država je zastopnica družbe, to je: **planer in organizator razširjene socialistične reprodukcije!** Država se pojavlja tudi v vlogi zadrugništva ter delovnega privatnega sektorja.

Ta zaščita je bila sestavni del boja s kapitalističnimi elementi, ki so se hoteli okrepiti na račun teh dveh sektorjev.

Razvoj delavskega in družbenega upravljanja in prenos državnih funkcij na delovne kolektive se je začel v tem obdobju na moč uveljavljati. Odslej je začelo veljati načelo soodločanja ljudi v posamezni proizvodjalni enotici.

Ker pa je eno najvažnejših oblik socialistične preobrazbe kmetijstva zadrugništvo, je bila oblika take zadrug, kot jo je predstavljala »HMEZAD«, ki je vanjo bil včlanjen direktni proizvajalec, neprimerna.

Tako, kot povsod, je tudi pri proizvodnji hmelja postala osnovni nosilec nalog razširjene reprodukcije in upravljanja s proizvajalci kmetijske zadrug. Tako je torej »HMEZAD« prenehal kot zadruga. Naloge trgovine je prevzelo novo zadrugo trgovsko podjetje z letom 1952.

Za povojno obdobje do leta 1952 moremo trdit, da smo, kljub uspehom in razširitvi hmelja, napram drugim državam zlagoma napredovali, in smo šele pred nekaj leti dosegli predvojno raven pridelka.

S tem smo dali priložnost drugim državam, predvsem Zahodni Nemčiji, ki je za čuda hitro večala hmeljišča, s tem pa seveda prevzela velik del svetovnega tržišča.

Kot nov tekmelec, ki ga Evropa do vojne ni poznala, je nastopila z izboljšanimi kakovostmi hmelja Severna Amerika na svetovnem tržišču.

Seveda tudi Češka ni zaostajala! Zadnja

tri leta je že bila nevaren tekmelec, tako gledé na količino kot gledé na kakovost pridelka.

Slovenija je leta 1959 pridelala 3960 ton hmelja, kar je le približno 5 % svetovne proizvodnje (okoli 85.000 ton!) Ta majhen odstotek nas čisto vara. Pravimo, da je ta količina napram svetovni tako majhna, da prodaja ne bi smela biti ovira.

Temu pa ni tako! Resda količine niso velike, vendar je pri nas izjemen primer, ko lastna pivovarniška industrija porabi izredno majhne količine (do 5 %), tako da ostane skoraj ves pridelek za prodajo na inozemsko tržišče!

Povsod, kjer proizvajajo hmelj, ga porabijo doma od 60 do 100 %. Le od 1 do 40 % ga morajo izvesti.

Nemčijo, ki je na primer največji proizvajalec hmelja v Evropi, prekašamo s 50 % njene izvoza!

Tak položaj pa omogoča izigravanje večjih cen, ker je moč z manjšimi cenami drugotnega hmelja zadovoljiti svojo industrijo piva! Naš hmelj pa naj ostane neprodan! To bi bilo usodno za naše proizvodno področje.

Zavoljo tega moramo biti pripravljeni, da ni zmeraj moč doseči največje cene, ker ob tako majhni lastni potrošnji ne bi bilo moč popraviti in je tveganje zadrževanja količin večje, kot povsod drugod! V takem primeru bi krili lastne potrebe prihodnjega leta in hmelj bi razprodali, medtem ko bi naša proizvodnja zadostovala potrebam naših pivovarn za približno 15 let.

Ali ni to dokaz, da je za trgovino mimo prodaje ena osnovnih nalog: **pridobivanje novih tržišč za povečanje izvoza?**

Glede na to, je »HMEZAD« po NOV tudi uspel!

Samo od leta 1945 do leta 1959 smo prodali na inozemska tržišča:

V letu 1945 — 302 toni v Ameriko in Anglijo.
V letu 1946 — 520 ton v SSSR, ZDA, Belgijo, Italijo, Anglijo.

V letu 1947 — 751 ton v ZDA, Belgijo, Italijo, Poljsko, Holandijo, Madžarsko, Anglijo, Dansko, Bolgarijo, Svico.

V letu 1948 — 807 ton v Poljsko, ZDA, Romunijo, Avstrijo, Belgijo, Madžarsko, Anglijo, Dansko, Švedsko, Svico, Holandsko, Finsko.

V letu 1949 — 770 ton v ZDA, Belgijo, Argentino, Avstrijo, Francoske kolonije, Svico, Holandsko, Švedsko, Francijo, Anglijo, Italijo, Eritrejo.

V letu 1950 — 471 ton v ZDA, Argentino, Belgijo, Anglijo, Francoske kolonije, Avstrijo, Svico, Holandsko, Italijo, Eritrejo.

V letu 1951 — 1053 ton v ZDA, Argentino, Belgijo, Francijo, Francoske kolonije, Avstrijo, Anglijo, Indonezijo, Svico, Holandsko, Palestino, Paraguay, Norveško.

V letu 1952 — 1102 tone v ZDA, Belgijo, Avstrijo, Holandsko, Francijo in francoske kolonije, Svico, Nemčijo, Anglijo, Argentino, Brazilijo, Indonezijo, Italijo, Norveško, Sirijo.

V letu 1953 — 1644 ton v ZDA, Argentino, Avstrijo, Brazilijo, Francoske kolonije, Finsko, Anglijo, Belgijo, Holandsko, Svico, Paraguay, Indonezijo, Francijo, Nemčijo, Indokino.

V letu 1954 — 1672 ton v ZDA, Brazilijo, Anglijo, Argentino, Holandsko, Belgijo, Francoske kolonije, Avstrijo, Svico, Belgijski Kongo, Indokino, Japonsko, Indonezijo, Egipt, Nemčijo, Luksemburg, Norveško, Trst, Čile.

V letu 1955 — 1.656 ton v ZDA, Holandsko, Anglijo, Belgijo, Nemčijo, Svico, Brazilijo, Avstrijo, Francijo, Argentino, Maroko, Avstralijo, Angleško Malajo, Alžir, Tunis, Kenijo, Indonezijo, Egipt, Côte d'Ivoire, Tanganjo, Japonsko, Senegal, Venezuelo, Luksemburg, Norveško, Dansko, Italijo.

V letu 1956 — 2.004 ton v ZDA, Nemčijo, Anglijo, Holandsko, Belgijo, Svico, Avstrijo, Francijo, Norveško, Dansko, Alžir, Indonezijo, Singapur, Venezuelo, Abidjan, Kolumbijo, Maroko, Senegal, Kenijo, Kanado, Brazilijo, Tunis, Luksemburg, Čile, Kamerun, Japonsko, Irsko, Egipt, Ceylon, Švedsko.

V letu 1957 — 2.112 ton v ZDA, Nemčijo, Anglijo, Holandsko, Belgijo, Svico, Avstrijo, Francijo, Dansko, Venezuelo, Singapur, Alžir, Senegal, Maroko, Abidjan, Tunis, Kamerun, Luksemburg, Japonsko, Egipt, Švedsko, Vzhodno Nemčijo, Norveško, Kenijo, Ceylon, Tahiti.

V letu 1958 — 2.431 ton v ZDA, Belgijo, Španijo, Uruguay, Japonsko, Luksemburg, Italijo, Avstrijo, Venezuelo, Anglijo, Svico, Kanado, Alžir, Tahiti, Tunis, Kamerun, Holandsko, Kolumbijo, Brazilijo, Egipt, Norveško, Ceylon, Argentino, Singapur, Dansko, Nemčijo, Francijo, Maroko, Senegal, Abidjan.

V letu 1959 — 3.054 ton v ZDA, Vzhodno Nemčijo, Tahiti, Tanger, Maroko, Avstrijo, Španijo, Finsko, Senegal, Luksemburg, Teheran, Anglijo, Holandsko, Norveško, Zapadno Nemčijo, Alžirijo, Côte d'Ivoire, Kamerun, Tunis, Italijo, Svico, Egipt, Francijo, Uruguay, Švedsko, Dansko, Belgijo.

Tako vsako leto povečujemo količine in število odjemalcev. Skoraj ni področja, kjer našega hmelja ne bi poznali!

Potemtakem bi sicer mogli osvojiti pravilo:

»Čim več pridelati, da bomo čim več izvozili!«

Ni dvoma, da družba to zahteva od trgovine! Zavoljo izboljšanja izvozne bilance! Vendarle pa menim, da moramo nadaljnje razširjanje hmeljišč zdaj opustiti in čakati bolj ugodne razmere!

Dejstvo je namreč, da zadnja leta v svetu pridelujejo preveč blaga, kot ga je treba! Letna proizvodnja hmelja ne ustreza več proizvodnji piva!

Proizvajamo sicer čedalje več piva, in četudi bo svetovna proizvodnja piva dosegla v letu 1960 predvidoma 400 milijonov hektolitrov, je proizvodnja hmelja še daleč prevelika!

Temu je tudi vzrok preveliko zmanjšanje cen v zadnjih letih: od 3,8 dolarjev na 0,95 dolarja za 1 kg!

In spet smo se znašli v letu 1953, ki pa naš zaradi premajhnih količin ni tolikanj prizadelo!

Prodajna cena več ne krije stroškov proizvodnje. Zaključek tega je, da bi morali ustrezno prirediti hmeljske površine v svetovni proizvodnji!

Prepričani smo bili, da se bo to zgodilo že letos, toda nihče v svetu tega ne stori, ker se

zaveda, da s tem prepusti tržišče drugemu in ga lahko tako za vedno izgubi!

Novost, česar pred vojno ni bilo, pa je dejstvo, da je začel proizvajati hmelj ves svet!

Čeprav imajo ponekod (Argentina, Španija, Madžarska, Vzhodna Nemčija itd.) velike proizvodne stroške, je blago za lastne potrebe zaradi pomanjkanja deviz še vedno cenejše, kot pa uvoženi hmelj.

Mimo tega tudi dandanes mnogokje hmelj predelujejo v ekstrakt. Pivovarne namreč pri majhnih cenah hmelja kupujejo večje koli-

Vesela skupina uslužbencev »HMEZAD« — Žalec: Riko Maršič, Vlado Birsa in Silva Vipotnik

čine, kot jih potrebujejo. Hmelj predelujejo v ekstrakt, ki mora čakati leta in leta ter ga uporabljajo med »konjunkturo«. Tako zmanjšujejo potrebe po nakupu hmelja, kadar so cene velike.

Predelava hmelja je sicer šele mlada, vendar, četudi ne bo v prihodnosti urejala cen! Te se bodo neke ustavile!

O prihodnosti na hmeljskem tržišču le stežka kaj več zapišemo. »HMEZAD« ima mnogo tržišč (med njimi so ZDA najvažnejše!), kjer nam je prodaja hmelja zagotovljena. Za približno 2.500 do 2.700 ton hmelja vemo, kam ga bomo prodali, prodaja ostalih količin pa je odvisna od ekonomskih reform in deviznih predpisov posameznih držav oziroma zainteresiranosti Jugoslavije!

Trgovina je nekoliko »v zagati« na evropskem tržišču zaradi politike **Evropskega skupnega trga**! Kot nečlani smo podvrženi pri prodaji hmelja hujšim merilom pri izdajanju

uvoznih licenc, kar pa je za Nemčijo, ki je največji tekmeč, le formalnost, zavoljo vsiljevanja hmelja med članice **Evropskega skupnega trga**!

Napram nam za zdaj uporabljajo razne zaviralne mere, kar prodajo zelo ovira; nikoli ne vemo, ali bo za jugoslovansko blago izdana uvozna licenca ali ne!

V Evropi nas »skrbijo« Francija, Belgija, Holandska in Nemčija. V teh državah so razločevanja pri izdaji zadevnih dovoljenj česta. Mimo tega pa nas od leta v leto čedalje bolj skrbi politika diferencialnih carin, ki so vsako leto za 10 % manjše. V Evropskem svobodnem trgu zdaj pri prodaji hmelja enakih težav nimamo, ne vemo pa, kaj bo reorganizacija OEEC* prinesla novega!

Se težje je z Latinsko Ameriko. V Argentini so, s prehodom od političnih na ekonomske cene, zmanjšali potrošnjo na minimum; v Braziliji pa je z odpravo kliringa odpravljen za nas dosedaj ugoden agio** in znašli smo se v hudi tekmi z ameriškim blagom, ki je tako poceni, da bi bila prodaja ekonomsko neopravičljiva! Kot novi morebitni odjemalci bi prišli v poštev: Mehika, Kolumbija in Japonska.

Prvi dve proizvodnja večje količine piva in nimata lastne proizvodnje hmelja, sta pa dosedaj bili usmerjeni izključno na ameriški hmelj.

Japonska uvaža za svoje potrebe del hmelja, ostalega pa pridela sama. Uvaža izključno iz Nemčije in nekaj iz Amerike.

Pred nekaj leti so se za naše blago skoraj stopli, sedaj pa nam prodaja daje vsako leto več skrbi in preglavic. Pričakujemo, da nam bosta te težave letos odstranili Španija in Vzhodna Nemčija.

Medtem pa bo čas že omogočil nove prodajne kanale!

Oprostite mi morate, da sem zašel v te »ozke« trgovinske težave, ki pa so za nas tako važne, da jih pri prikazu prihodnosti prodaje našega hmelja ne moremo obiti.

Morda moj članek ne zajema vsega tistega, kar bi jubilejna številka »HMEJARJA« zahtevala, vsekakor pa bo v prihodnosti trgovina storila vse, da bomo prodajno področje našega hmelja razširili in odbržali sloves, ki ga je naš proizvajalec z odličnim blagom dosegel. Prihodnje uspehe bomo namreč zagotovili samo z odličnim blagom, zavoljo tega moramo stremeti, da bomo proizvedli le odlično blago. Prepariranje, žveplanje in pakiranje pa moramo čimprej omogočiti z novim skladiščem, z najboljšim tehnološkim postopkom, da tako ne bomo zaostajali za drugimi državami, ki nam na tržišču konkurirajo.

Našemu strokovnemu glasilu »HMEJAR« ob tej priložnosti iskreno čestitam in želim, da še vnaprej z nezmanjšanim uspehom posreduje nasvete in probleme s področja hmeljarstva in še nadalje predstavlja koordinatorja*** na tem področju!

Karel Kač, upravnik KPPZ Žalec:

ZAKAJ ORGANIZIRANO DELO?

Od takrat, ko zgodovina na podlagi geoloških virov in drugih dokazil o razvoju življenja na svetu pozna posamezna razvojna obdobja, preučuje ta razvoj, ki je pravzaprav nenehna borba za obstanek. Znanstveniki pravijo tudi o borbi za kakovostne spremembe, ki so posledica količinskih sprememb. Ze od nekdaj, v vseh družbenih formacijah (oblikah družbe), so življenjske potrebe, zlasti in čedalje večje potrebe po gmočnih in duhovnih dobrinah, ki jih človeštvo terja.

Temelj novim, boljšim dobrinam so bile vselej materialne sile, ki si jih je človek prisvajal kot uspeh svojega dela.

Spoznanje, da je s skupnimi močmi in z organiziranim delom moč bolje uspeti, imeti na voljo več dobrin, pa ni le plod prizadevanja dandanašnjih rodov, temveč nujna posledica človekove borbe za obstanek od prvih začetkov do dandanes.

Pod kakšnimi pogoji in v kakšnem obsegu je delovni človek v posameznih družbenih redih mogel uporabiti, kar je bil ustvaril s svojim delom?

Odgovor ni več skrivnost!

Z združevanjem ustvarjenih dobrin so se v kapitalizmu materialne sile resda na moč razmahale, toda na nesrečo le v rokah pešice kapitalistov. Delovni človek, ki jih je ustvarjal, se je moral zadovoljiti le z drobtinami ustvarjenih dobrin. In, prav to je tista krivica, ki je in še dandanes nujno terja tako ureditev, ki v njej ustvarjalci dobrin vedo, zakaj vlagajo svojo delvno silo!

Prepričljiv primer je naša nedavna preteklost in razvojna dinamika (silovitost), ki ga nudi našemu delovnemu človeku naš socialistični družbeni red.

Veliki uspehi petnajstih let po NOV so dokazali pravilnost poti!

Delovni človek dandanes ni več le ustvarjalec, temveč tudi upravljaev in hasnovalec dobrin, ki jih s svojim delom ustvarja!

Ta pridobitev je v svetovni zgodovini edinstvena! Tudi v prihodnosti bo zbujala nove sile za napredek! Brez nenehnega napredovanja tudi v socialistični družbi ne moremo zahtevati čedalje boljšega življenja!

Ali je posledica vseh doseženih uspehov zares **organizirano delo**?

Ali si je moč zamisliti, da bi tudi v prihodnosti izpolnili velike naloge brez organiziranega dela?

In končno, ali imasta hmeljarstvo in naše splošno kmetijstvo kako poročstvo za uspeh, če bi zasebna stihija preživelih družbenih redov vladala naprej?

Vsak pošten in količjak razgledan državljan bo takoj spoznal, da bodo brez zavestnega dela in nenehnega izpopolnjevanja organizacije dela vsa, kakršnakoli že bila, prizadevanja odveč!

Da! Mi vsi moramo neogibno porabiti vse sile za večjo in cenejšo proizvodnjo! Dandanes to ni več zgolj želja. Uspehi proizvodnje to že potrjujejo!

Vendar, nesporno je dejstvo, da bi brez organizacije tega ne dosegli!

V hmeljarstvu smo lani prvič krepkeje vzajemno povezali proizvodne odnose med zasebniki in zadrugo. Praksa je pokazala, da je lansko sodelovanje, kljub nekaterim sla-

Karel Kač, upravnik KPPZ Žalec

bostim, velika spodbuda: za zadrage kot **organizatorja** proizvodnje, za proizvajalca pa kot sodelavca v proizvodnji.

Sleherna napaka pri organizaciji, — bilo tudi pri obdelavi ali pri zaščiti — je povzročila škodo, ki sta jo morala utrpeli oba podpisnika kooperacijske pogodbe, pa tudi vsa naša družba!

Inž. Stane Marovt:

Hmeljarstvo in živinoreja

Na področju Kmetijske proizvodnje poslovne zveze Žalec se je povečalo število glav goveje živine od spomladi 1959 do 1. marca 1960 za 22 %. Posebno moramo poudariti povečanje po proizvajalcih hmelja, ki so redili pred dobrim letom le 0,73 glave govedi na ha obdelovalne zemlje, letos pa že 1,15 glave.

Omenili smo hmeljarje posebej, ker je prav pri njih le »životarila« živinoreja v senci hmeljišč in sušilnic, pri katerih pa z razvojem živinoreje pričakujemo povečanje in izboljšanje pridelkov hmelja. Obenem pa bodo le-ti znali v svojih hlevih pripraviti za trg več blaga, odlične kakovosti.

S povečanjem števila živine so pričeli naši hmeljarji rušiti tradicionalno trditev (prepričanje), da dobri hmeljarji ne morejo biti obenem tudi dobri živinorejci.

Tako mišljenje in praksa je bila že usodna za proizvajalce hmelja.

Vemo, zakaj?

Za ugodnim, »konjunktornim« letom je hitro nastala nadproizvodnja hmelja, ki je povzročila večje ali manjše zmanjšanje prodajnih cen.

Take krize so na svetovnem trgu kot grom z jasnega neba, na nesrečo čest pojav v nedoločenih obdobjih.

Preusmeritev kmetijske proizvodnje, posebno pa pri nas, na edino ustrezno panogo — živinorejo, pa je čez noč nemogoča!

Enostranska, preozko specializirana proizvodnja se je našim hmeljarjem morala maščevati!

Vsak dober, prekaljen hmeljar mora biti tudi izkušen živinorejec! Tudi zasebna posestva, ki predelujejo hmelj, **morajo pridelovati hkrati hmelj in se še bolj ukvarjati z živinorejo!**

Doslej tega ni bilo! V »suhih« letih so hmeljarji sicer skušali preusmeriti proizvodnjo tudi na živinorejo, toda več ali manj brez-

Zakaj smo zadnja leta tako zaznavno uspevali? Ne da bi kaj več tvegali, moremo zaključiti, **da so vsi ti uspehi vendarle posledica velike skrbi vse naše skupnosti tudi za hmeljarstvo.**

Vsi ti uspehi so posledica **enotne politike** vsa leta pri reševanju proizvodnih problemov!

In konec vseh koncev, ti uspehi so skupek prizadevanj **vseh** organizacij na našem področju, ki so si veliko prizadevale, temeljito pripravljale sleherno akcijo, skratka, ki so storile, kar je bilo le moč storiti!

Med tri in polletnim obstojem Poslovne zveze Žalec smo v hmeljarstvu marsikaj naredili. Nenehna zveza s proizvajalci in proizvodnimi organizacijami je omogočila večje investicije v proizvodnjo. Nad 300 traktorjev s priključki na moč pomaga proizvajalcem in pospešuje sodobnejšo obdelavo zemlje.

Zadružne organizacije so se gospodarsko — človek skorajda ne bi verjel — tako okrepile in usposobile, da so zares organizatorice proizvodnje! Zaščitna služba je prevzela večji del odgovornosti, ki je do nedavnega bila na ramah proizvajalcev.

Z vrsto opravil, ki jih je zadruga prevzela v proizvodnji, blažimo pomanjkanje delovne sile in olajšujemo delo proizvajalcev. Hkrati pa omogočamo proizvajalcem, da se morejo uspešno ukvarjati tudi z drugimi proizvodnimi panogami, ki so le gospodarsko utemeljene.

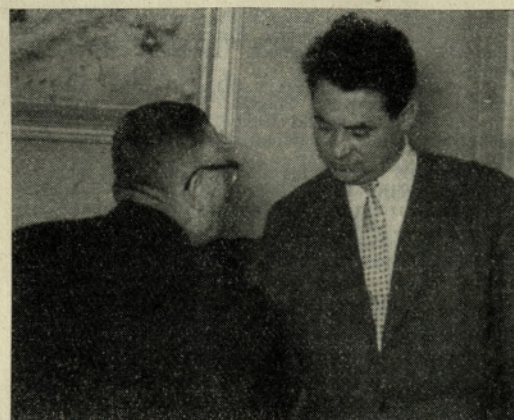
Resda po naših organizacijah še zdaj ni dovolj strokovne delovne sile, toda tudi to vrzel zadnji čas hitreje izpopolnjujemo. Pričakujemo, da bomo tudi to nevšečnost v nekaj letih odstranili, saj je med temeljnimi pogoji, da bomo mogli nadaljevati začrtano pot! Skratka, vsi bomo verjetno soglašali, da moramo v hmeljarstvu našo organizacijo še bolj okrepiti, s posebnim poudarkom na tiste naloge, ki smo se z njimi šele komaj spoprijeli.

Inž. Stane Marovt, tudi »Savinjskega goldinga list«, vodja strokovne dejavnosti na področju KPPZ Žalec

uspešno. Ureditve živinoreje zahteva velika sredstva in časa! Sredstev je bilo v »mršavih« letih manj, zavoljo tega so tudi uspehi izostajali.

Preden so se pokazali bolj zaznavni uspehi, se je vreme na »Hmeljarskem nebu« razvedrilo in vsi lepi načrti za živinorejo so bili pozabljeni. Tako je živinoreja zopet »capljala«

Stalni delegat naših hmeljarjev pri E. H. B., Jože Jelovšek, izroča predsedniku UO KPPZ Žalec, Miranu Cvenku, orden E. H. B. za njegovo 15 letno prizadevanje za sloves Savinjskega goldinga

Katere so te naloge?

Nadaljnja krepitev zadružne organizacije, krepitev sedanjih, iskanje novih oblik proizvodnega sodelovanja, organizacije zadružnih proizvodnih obratov!

Najvažnejše pa je, da glede na količino povečamo in glede na kakovost izboljšamo proizvodnjo ter zmanjšamo proizvodne stroške! Če v tem ne bomo uspešni, se zna zgoditi, da bomo zašli v težave, ki bodo znatno trajale več let, kar pa je enako, da nas bo v prihodnosti strah za naše hmeljarstvo.

Vsi naši napori in prizadevanja, da naloge čim bolj opravimo, pa so odvisne od moči organizacije zadružnih služb in dela, ki se jim v prihodnosti ne moremo in tudi ne smemo izogniti!

za hmeljarstvom in s svojimi majhnimi zmogljivostmi neposredno (gnoj!) in posredno (dohodki!) zavirala hitrejši razvoj. Skratka, živinoreja je bila »coklja« naprednejšemu in donosnejšemu hmeljarstvu pri nas.

Dandanes pa, ko se mora hmeljarstvo prilagajati splošnemu gospodarskemu razvoju v naši domovini, morajo tudi privatni proizvajalci dodati večji delež, kot so doslej!

To bo le v ožji, specializirani, proizvodnji, ki zagotavlja pocenitev proizvodnih stroškov, več tržnih presežkov in s tem več dohodkov na proizvajalca samega!

Na našem hmeljarskem področju moramo in bomo morali še bolj specializirati hmeljarstvo in živinorejo! Vse obdelovalne zemlje, razen hmeljišč, bomo morali uporabiti za proizvodnjo krme, za živinorejo, živinoreja pa bo podprla hmeljarstvo z organskimi gnojili, bo zagotovila trdnjše gospodarjenje, večje in stalne dohodke. V tem primeru ne bodo mogle krize na svetovnem hmeljarskem trgu kaj več škodovati.

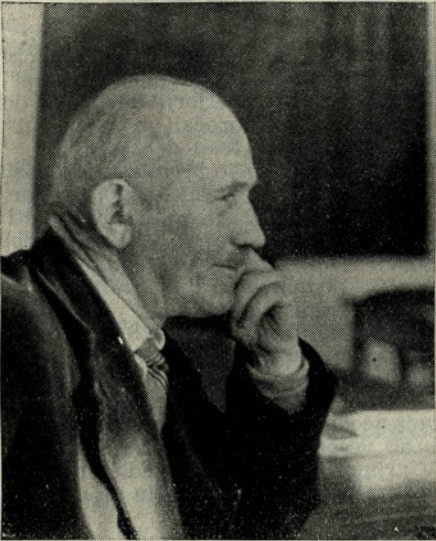
Tokrat pa kaže drugače. Spet je »zaškripalo«, prijetno jasna prihodnost hmeljarstva se je za zdaj »zameglila«! Toda to ni zmanjšalo volje naših kmetovalcev, vznikla je celo spodbuda za hitrejšo specializacijo, ki naj temelji na živinoreji!

Moramo pa omeniti, da je dandanes položaj našega proizvajalca drugačen, kot nekaj. Kljub slabši prodaji hmelja je hmeljarjem kooperacijska proizvodnja zagotovila proizvodne stroške in s tem dohodke!

Nekdaj ga ni bilo! Na drugi strani pa je povpraševanje za živalskimi proizvodi čedalje večje, kar zopet obeta boljšo prihodnost za živinorejo!

Naši proizvajalci torej hitro povečujejo število živine in s tem napredujejo. **Toda povečanje števila živine je šele prvi korak v naprednejšo živinorejo! Količinskemu povečanju proizvodnje moramo dodati še izboljš-**

šanje kakovosti. Šele takrat bomo nalogo opravili. Le odlično blago svetovni trg vselej išče! Enako kot v hmeljarstvu, je važna kakovost tudi pri živalskih proizvodih!

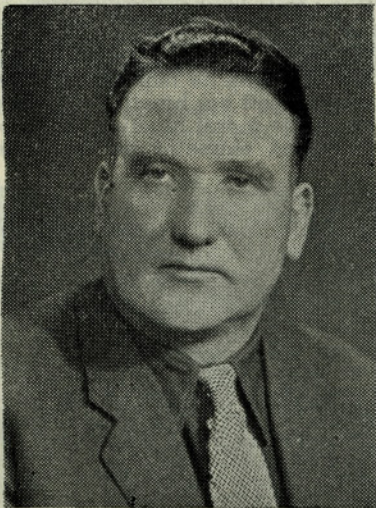

Ivan Lesjak, prizadeveni vodilni član KZ Tabor

Kaj bomo proizvajali v živinoreji?

Čudno, toda važno vprašanje! Po okusu se spreminja tudi trg. Proizvajali bomo to, kar okus potrošnika in trg zahtevata. V tem so v zadnjem obdobju nastale spremembe. Sprememba pa se je pojavila tudi v proizvodnji določenih proizvodov, na primer mleka, ki ga za mesta in industrijska središča v glavnem že dobavljajo socialistična posestva. Skladno s tem moramo menjati in preusmeriti tudi živinorejsko proizvodnjo pri zasebnikih.

Juho iz svežega mesa izpodrivajo razni cenejši nadomestki. S tem izgubljajo vrednost »proslavljeni« pitani voli in »odslužene« krave, ki so dajali odlično juho, vendar pa slabo, trdo meso. Nasprotno pa potrošnja svežega mesa narašča, zaradi zdravstvenih razlogov, toda le takega, ki je sposoben za izrezke, beef-

Štefan Pečolar, direktor KG Vrbje

tek itd. Tako meso pa dobimo le pri mladem pitanem govedu. To je blago, ki ga bodo čedalje bolj iskala domača, zlasti pa tuja tržišča.

Zavoljo tega bomo našo proizvodnjo klavne živine usmerili čimbolj v pitanje mladih goved. Ne telet, niti prestarih živali! Niti pitanje telet, še manj pa starih živali ni dovolj ekonomično. Pitanje mladih telet je drago, starejše živali pa preslabo izkoriščajo krmo.

Najbolj rentabilno in ekonomsko je pitanje goveda, ki je staro 10 ali 12 mesecev. Mlado govedo, od 5 do 10 mesecev, največ izkorišča krmo! Tako govedo moramo največ gojiti. Pitanje bomo s tem pocenili, proizvedli bomo mlado, pa še klavno žival, ki je odlična in jo zlahka prodamo.

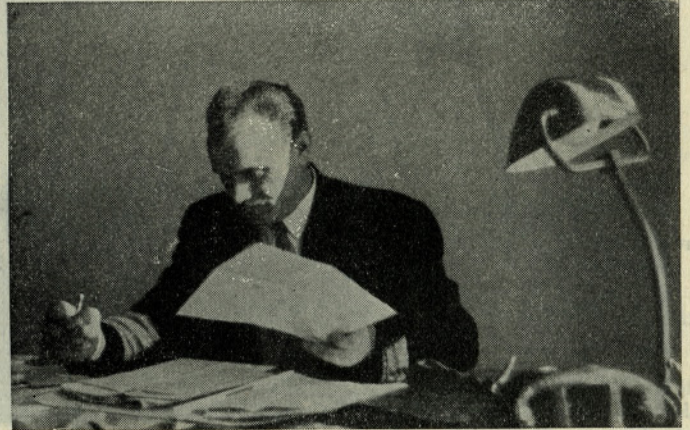
Kako priraščajo bicki sivo-rjave pasme, pa tudi križanci, v tem obdobju, nam povedo uspehi socialističnih pitališč, pa tudi mnogi zasebni rejci-hmeljarji, ki so bili že osvojili ta način proizvodnje!

N. pr. znan hmeljar in živinorejec Ocvirk iz Sp. Grušovelj uspeva pri svojih dveh bickih doseči dnevni prirastek od 1,30 do 1,50 kg. Zračunali smo dnevni obrok krme, ki stane le 155 do 165 din! Velike stroške pitanja povrnemo že v 3—4 mesecih. Prodajna cena tako spitanih živali z 58 % in več klavnosti niha okoli 200 din za kg žive teže.

Enako zatrjujejo tudi drugi rejci, v pitališčih pa priraščajo nekatere živali tudi do 2 kg dnevno.

Pitanje mlade goveje živine je strokovno in s tem tudi ekonomsko najbolj opravičljivo.

Albin Rehar,
direktor
»AGROSERVIS«
Sempeter

Omenili smo, da bodo presežki mleka od krav zasebnih proizvajalcev sčasoma namenjeni le še za krajevne potrebe, kar bi moralo vplivati še bolj na pitanje govedi in prašičev. Vendar pa je poraba mleka za pitanje gospodarska le takrat, ko mleko posnemamo in smetano prodajamo. Večji del pitanja je učinek posnetega mleka, ki je enak polnomastnemu.

Velika škoda je, če dajemo že odraslemu teletu ali prašiču še polno mleko.

Gospodarsko je, da mleko posnemamo in smetano prodamo. Z mlekom, čeprav s posnetim, je pitanje mnogo uspešnejše. Kmetijske zadruge morajo zavoljo tega prevzeti nalogo in kakorkoli osnovati zadrugne mlekarne ali posnemalnice, v katerih bodo posnemale mleko, smetano ali surovo maslo prodajale, posneto mleko pa vračale kmetovalcem za pitanje živine.

Primer iz kmetijske zadruge Bočna v Zgornji Savinjski dolini potrjuje upravičenost take proizvodnje.

Prav zaradi tega pripravljajo kmetijske zadruge Prebold, Gomilsko, Tabor in druge enak način odkupa mleka z vračanjem posnetega mleka.

Kako pa v prašičereji?

Svinjsko mast tudi pri nas zamenjuje rastlinska mast. Zategadelj se je cena mastnim prašičem tako zmanjšala, da se tovrstno pitanje prašiča za prodajo nikakor ne izplača.

Zlatko Jeriček,
neumorni
kalkulant za
proizvodnjo
hmelja

Povpraševanje za mesnatimi prašiči s težo od 90 do 110 kg čedalje bolj narašča. Meso hitro spitanih mladih prašičev ustreznih pasem je odlična »surovina« tako za predelavo, kakor za rabo kot sveže meso. Reja ali pitanje mesnatih prašičev sta zelo cenjena.

Hmeljar in že izkušen živinorejec Brišnik Franc — mlajši iz Stopnika, KZ Vransko pravi, da sta pri 10 pitanih mesnatih prašičih dva za čisti dobiček, kar pomeni, da sta obračunana krma (tudi doma pridelana!) in delo! Letno lahko spitamo dva turnusa.

Torej hitro obračanje sredstev, rentabilnost in sigurnost prodaje — so »aduti« pitanja mesnatih prašičev!

Mnogo si obetamo za razširitev in uspeh tovrstnega pitanja od novo uvedene švedske (»Landroce«) pasme prašičev. Ta pasma je

posebno selekcionirana na hitro rast, odlično izkoriščanje krme in da ima pri teži od 90 do 110 kg zahtevano določeno količino masti. Z dobrim prilagajanjem našim kmečkim razmeram, naj bi v kratkem popolnoma zamenjala dosedanje pasme.

Pitanje mladih govedi ali mesnatih prašičev bo torej naša najvažnejša vrsta živinorejske proizvodnje. V tej smeri uravnavajmo našo specializacijo proizvodnje. Neogibni pogoj pa je: dobro organizirano, strokovno vodeno in gospodarsko učinkovito pitanje. Kaj več pa drugič!

Hmeljarstvo in živinoreja sta kmetijski panogi, ki se medsebojno izpopolnjujeta! Prva brez druge ne moreta napredovati!

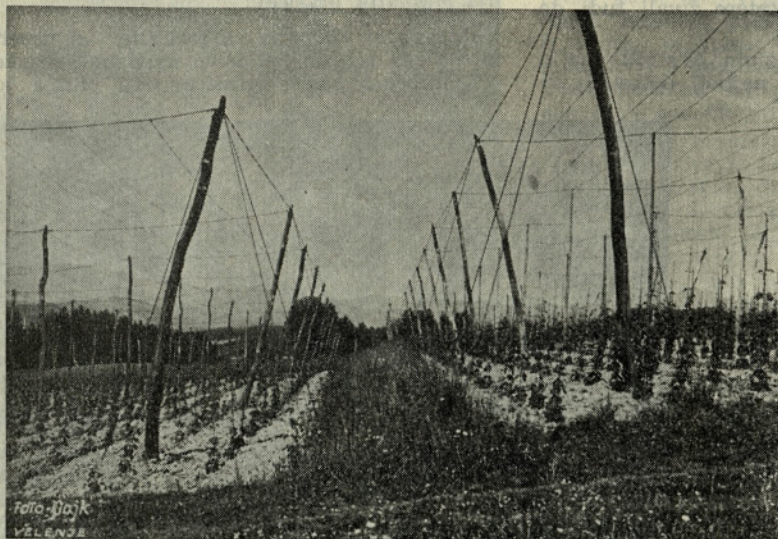
Franc Potočnik, p. d. Volaj iz KZ Prebold —
predsednik zadrugnega sveta

Lempl Jože, predsednik UO KZ Velenje:

KZ Velenje v besedi in sliki

UVOD

Ko je bila leta 1954 OZZ Celje svetovala, da naj zmanjšamo oziroma združimo dotedanje zadruge v ekonomsko močnejšo zadrugo, so se med prvimi v okraju odločile zadruge *Sentilj*, *Salek* in *Velenje* v združeno zadrugo *Velenje*.

Hmeljnik
na področju
KZ Velenje

O takih združitvah nismo imeli dovolj izkušenj. To je oviralo začetek. Med te ovire moramo prišteti: nerazčiščeno finančno stanje v prejšnjih zadrugah; odrekla je takratna revizorska služba.

Se takrat so nekako težile zadruge, da bi imele čim več obratnih in komunalnih dejavnosti, ki so se z njimi dotlej ukvarjale. Ovira so bili zastareli stroji, »stari« dolžniki (večmilijonske vsote!) Zaradi tega so pač bile v zadrugi skrajna težave. Pretila ji je celo likvidacija!

Nekateri člani so bili »lokalistično« nastrojeni in so se ogrevali za prejšnje, manjše zadruge, to je za razdružitev!

Upravni odbor je bil temu kos in preudarno je razpravljal ter sklepal o zdravitvi zadruge.

To mu je tudi zlagoma uspelo! Upravni odbor je uredil notranjo organizacijo in pravilno razmestil vodilne uslužbenke!

Upravni odbor je že takoj po združitvi sklenil delovno razmerje z dvema kmetijskima strokovnjakoma, z življenjskimi izkušnjami, in prav zaradi tega je zadruga pridobila zaupanje med članstvom.

Tretja naloga je bila nabava sodobnih kmetijskih strojev in takojšnja prodaja zastarelih strojev, ker le tako je zadruga mogla sodobno, agrotehnično ukrepati pri obdelavi zemlje!

S takim delom se je tudi zadruga sama prepričala, da obrtne dejavnosti, ki so jo dotlej precej zaposlovale in povzročale finančne izgube, postajajo odvečne. Začeli smo jih drugo za drugo opuščati. Ostale so nam le še trgovine in še te smo povsem opustili leta 1958. Članstvo sicer ni takoj soglašalo, medtem ko dandanes ni več ovir. Ukrep je bil edino pravilen, ker le tako smo se lahko poglobili v kmetijsko proizvodnjo in s tem opravičili sedanjo vlogo kmetijske zadruge.

Pozneje je bilo še precej »akcij« — prehodnih oblik, sedanja kooperacija, tekmovanje za večje hektarske pridelke itd.

Prehodno obliko kooperacije želimo izboljšati, za kar pa potrebujemo več *strokovnih moči* in naprednih kmetovalcev. Štipendiramo 5 naših ljudi!

ZIVINOREJA

Glede na razvoj industrije v Velenju se je takoj pokazalo pomanjkanje mleka in po lastni uvidevnosti smo začeli pospeševati živinorejo.

Tako smo leta 1953 znova uvedli selekcijo belo-slovenske pasme in uvedli mlečno kontrolo, ki je nismo vodili od leta 1940!

Pokazalo pa se je, da se je zaradi okupacije ta pasma zelo degenerirala in se je njen krog zaznavno zmanjšal.

Naši živinorejci so na predlog takratnih

živinorejskih odborov pri OZKZ že leta 1954 začeli uvajati sivo-rjavo pasmo, ki je rajonizirana za naše področje.

Ob združitvi zadrug leta 1955 smo še pospešili uvajanje te pasme in se je naša zadruga uvrstila s številom nabave omenjene pasme živine na prvo mesto v okraju Celje. Razveseljivo je dejstvo, da so prvi iniciatorji za nakup te pasme bili *hmeljarji*! Dokaz temu je, da so naši živinorejci na razstavi leta 1956 prikazali že nad 80 glav izbrane čiste sivo-rjave pasme.

Hkrati z nakupom pa moramo priznati tudi senčne strani, ki so se zrcalile v tem, da ni bila vsa živina najboljša!

Drugi vzrok je bil: žival se še ni aklimatizirala!

Glavni vzrok je, da nekateri proizvajalci niso razumeli, da je ta pasma bolj plemenita in da pri boljši oskrbi daje mnogo več kot prejšnja. Enaki primeri so zadnja leta absolutno pojenjali in je vprašanje po mladem plemenskem materialu čedalje večje! Zdaj ni več primerov, da bi mladi material izvažali v druga področja, kakor je bilo še pred leti, saj ta pasma že zavzema nad 30% vsega števila.

Izboljšali smo mlečnost v povprečju (leta 1953) od 1200 litrov na 1700 litrov glede na vse pasme, vključno temu, da je 50% področja izrazito v hribovitem — pasivnem predelu!

Medtem se je povprečje pri sivo-rjavi pasmi leta 1954 od 2200 litrov povečalo nad 3000 litrov leta 1959! To leto se je zaznavno povečalo tudi stanje goveje živine! Temu je pripomogla kooperacija v travništvu, enako kot kooperacija v hmeljarstvu! Na račun tega so hmeljarji dokupili več živine na sosednjih področjih, prav tako tudi precejšnje število goved vzredili doma. Medtem teleta, ki jih predvidevamo za nadaljnje pitanje, v glavnem odkupujemo in jih oddajamo pitališčem. Ni pa pogojev za ustanovitev lastnega pitališča, ker na področju zadruge ni ponudnikov zasebnih lastnikov zemljišč, razen v višinskih predelih, ki pa za zdaj ne pridejo v poštev.

HMELJARSTVO

Če govorimo o začetkih hmeljarstva v velenjski kotlini, je bilo okoli leta 1900. Takrat so se s hmeljarstvom v glavnem ukvarjali takratni veleposestniki. Nekaj let pozneje pa že moremo govoriti o hmeljarstvu v malo širšem obsegu pri naprednejših kmetovalcih. Pozna-

mo primere, da so ti začetni hmeljarji dobivali sadike pri hmeljarjih Savinjske doline! Takratni posamezni hmeljarji Savinjske doline so to kulturo priporočali z besedami »da hmelj le da včasih lepe denarce«!

S takšno razširitvijo takratni kapitalisti pri nas niso povsem soglašali, zavoljo tega tudi niso nudili sadik. Hoteli so namreč imeti nad to kulturo nekaj monopol. V takratni dobi so hmeljarji sadili z majhnimi vmesnimi razdaljami. Vsa obdelava je bila primitivna, to je v glavnem ročna, z motiklo!

Hmeljarske površine so bile zelo raztresene in majhne, tu in tam z nekaj ari na slabših zemljah, pa še to v *bregovitih* terenih.

Prvotno so sušili hmelj na krušnih pečeh. Zaradi neenakomernega sušenja so člani družine ob večerih pridno prebirali hmelj.

V primerih lepega vremena so hmelj sušili na raznih šupah, kozolcih in na prostem, po več dni!

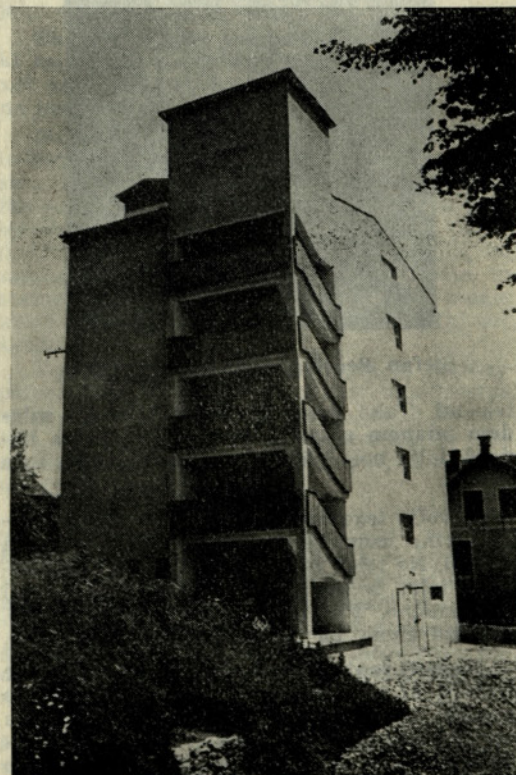
Pozneje na raznih sadnih sušilnicah in podstrešnih sobah, kjer so večji del kurili s pečmi na žagovino.

Tak način sušenja hmelja je povzročal slabo kakovost. Često so ga le stežka vnovčevali. Naš hmelj ni mogel konkurirati s kakovostjo hmelja takratnih kapitalistov, ki so tedaj imeli že precej sodobne sušilnice. Naš mali hmeljar je le s težavo uspel sušiti hmelj na teh sušilnicah, kar je bil tudi vzrok, da so se hmeljarji odločili za gradnjo sodobnejših sušilnic, nekako po prvi svetovni vojni, ker so takrat nasade hmelja naglo večali — zavoljo ugodne prodajne cene! Več modernih sušilnic smo zgradili pred drugo svetovno vojno!

Glede na večkratno krizo na svetovnem tržišču pri prodaji hmelja so površine hmeljskih nasadov zelo nihale. V letih »hmeljske konjunktуре« skorajda ni bilo tudi najmanjšega kmetovalca, ki se ne bi ukvarjal s pridelovanjem hmelja.

Naš hmeljar se takrat ni »specializiral« za to kulturo v širšem obsegu. Tudi hmeljska kriza ga ni tako prizadela kot savinjskega hmeljarja! Tukajšnji hmeljarji so se »na nož« borili za »Savinjsko znamko«.

Takoj po okupaciji Jugoslavije leta 1941 je okupator zahteval, da moramo na tukajšnjem področju izkopati ves hmelj. Zaloge neprevzete hmelja je moral hmeljar obvezno oddati skoraj zastonj, okupator pa ga je uničil —

Tipska sušilnica za hmelj

sežgal blizu sedanjega velenjskega umetnega jezera.

Večji del hmeljarjev je računal, da bo okupator neogibno propadel. Posamezni hmeljarji niso izkopali vsega hmelja, temveč so vanj vsejali vmesne kulture in tako hmelj prikrili. Tako so obvarovali sadeže. Druga svetovna vojna pa je le še trajala. Hmeljarji so bili primorani še zadnje nasade hmelja izorati.

Po NOV so na vsem območju kmalu zrasli novi hmeljski nasadi! Naši hmeljarji so zopet dobivali sadike od hmeljarjev Savinjske doline, v glavnem s Polzele.

Vkljub takratni težnji za povečanjem hmeljnikov pa tukajšnje hmeljarstvo še zdaleč ni doseglo predvojne površine.

Vzrok?

Obvezna oddaja hmelj ni ustrezno upoštevala.

Zadnjih pet let so hektarske površine, ki so bile zasajene s hmeljem narasle od 40 ha leta 1955 na 72 ha leta 1959.)

Vkljub temu, da je pri nas neugodna te-

renska konfiguracija, imamo možnosti, da povečamo hmeljne površine, celo v ravninskih predelih, čim se uresniči dolgoletna želja našega hmeljarja: *osuševanje nad 200 ha zamočvirjenih zemljišč, kjer bi bilo moč urediti večje strnjene nasade hmelja!*

Zadnji dve leti smo zgradili 19 ha hmeljskih žičnic, dalje 4 tipske hmeljske sušilnice, z 82 m² sušilne ploskve, kar absolutno zadošča potrebam sušenja hmelja pridelanega na že omenjenih površinah. Pri tem upoštevamo tudi lastne sušilne ploskve hmeljarjev. Vsekakor želimo, da bi dosegli čim boljše kakovost hmelja!

KAKO OCENJUJEM »HME LJARJA«?

Uporabljam to priložnost, da zapišem tudi nekaj vrstic o oceni.

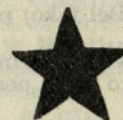
Naš hmeljar se ukvarja z mnogo težjimi proizvodnimi pogoji kot hmeljar v nižinskih predelih. Mnogo vrstic sem opustil, zlasti o problemih hmeljarstva v obrobni predelih.

Pozitivno je za bralce, da so v »Hmeljarju« tudi članki s področja vsega kmetijstva.

Bralci pogrešajo članke izkušenih savinjskih hmeljarjev, ki so nekoč mnogo pisali o svojih življenjskih izkušnjah! Včasih je namesto strokovnih člankov preveč slik.

Strokovna navodila prejemamo večkrat prepozno! Priporočam objave sklepov važnejših sej KPPZ Žalec, zlasti tistih, ki zadevajo hmeljsko proizvodnjo! List je bil glede na strokovnost za hmeljarje do leta 1958 bolj zanimiv!

Zadnje čase je resnično vsebinsko pridobil. Pohvaliti moram, da med drugim obravnava tudi sorodne kmetijske panoge, predvsem živinorejo! *Pozitivno pa je še mimo tega, da »Hmeljar« zelo dosti govori o zaščiti v primerjavi s prejšnjimi leti!*

Tone Delak, predsednik ObLO Žalec

Občina Žalec in hmeljarstvo

Prvi (z leve na desno) Tone Delak, drugi Ivan Kovač, predsednik SZDLJ Žalec

Večji del hmeljišč Savinjske doline je na področju žalske občine, saj zavzema hmelj 28 % njiv in ustvarja nad polovico narodnega dohodka od skupne kmetijske proizvodnje.

Pridelovanje hmelja je za tukajšnje kmetovanje značilno, ki tudi zahteva več delovne sile, zlasti med obiranjem hmelja. Takrat »mrgoli« v Savinjski dolini tudi več ducatov tisočev obiralcev, od vsepovsod, iz obrobni predelov Slovenije, tudi iz sosednje Hrvatske.

Ko je hmelj obran, je za hmeljarja najhuje mimo.

Hmeljarju pomeni pridelek novo vzpodbudo! Intenzivnost obdelave in dohodek, ki ga nudi hmelj, je uvrstil našega hmeljarja med **najnaprednejše kmetovalce**, doma in marsikje v zamejstvu!

Oprema s sodobnimi tehničnimi sredstvi, ki so dandanes na voljo našim kmetijskim orga-

nizacijam, lajša hmeljarju mnogoter opravke, zadružništvo pa mu omogoča moderno kmetovanje.

Zavoljo toliko pomena se tudi **Občinski ljudski odbor Žalec** ustrezno ukvarja s hmeljarstvom.

Občina načrtno usmerja proizvodnjo hmelja po organih družbenega upravljanja kmetijskih organizacij.

Pridelovanje hmelja je moč upravljati le obenem s sodelovanjem proizvajalcev.

Vsakoletni družbeni plan gospodarskega razvoja občine Žalec in tudi proizvodnje hmelja je prav zavoljo tega obravnavalo največ pridelovalcev. Obravnavali so ga pridelovalci na zborih zadružnikov, zborih volivcev, v svetu za kmetijstvo in nazadnje ljudski odbor.

V zadružnih delavskih svetih ter upravnih odborih kmetijskih organizacij se na območju občine udeležuje nad tisoč kmetovalcev. Ti sveti so v kratkem obdobju zelo uspevali.

»Hmeljarijo« je uspešno upravljali tudi ljudski odbor po Svetu za kmetijstvo.

Na šestih sejah je uvrščeval pogoje za izpolnitev plana. Hmeljarjenje na doslejšnjih majhnih in večjih površinah je določil z najmanjšo površino novih hmeljnikov; uredil je zaščito žlahtnega pred divjim hmeljem, s posebno uredbo o zatiranju divjega hmelja itd.

Rast pridelka na hektar, nenehno izboljševanje njegove kakovosti, zmanjševanje pridelovalnih stroškov, ohranitev rodnosti zemljišč na standardni pridelek so hmeljarji presegli z vneto, ki ji ni primere!

Vzlic nevšečnosti na svetovnem trgu, ki so v pridelovanju hmelja reden pojav, na srečo le začasno, je treba proizvodnjo hmelja usmeriti v prihodnost. V tem obdobju je zlasti pomembno urejevanje razmerja med rastlinsko proizvodnjo kot celoto in živinorejo, kar pomeni vskladitev strukture poljščin in rastlin in rejo toliko glav živine na hektar obdelovalne zemlje, da bomo zemlji vrnili tisto, kar ji s takó intenzivno rastlino, kot je hmelj, odvezujemo!

Ko bomo začeli izdelovati program za prihodnje obdobje, bomo morali to upoštevati!

Uspehi, ki smo jih doslej dosegli, so nam veliko poročstvo, da moremo proizvodnjo tudi v prihodnosti še bolj razviti.

Le takó bomo obdržali v svetovni proizvodnji hmelja raven, ki smo si jo pridobili!

Naša naloga je, da to raven obdržimo!

Hmeljarji to žele in v tem stremljenju jih bo vsa naša nova družba bodrila in podpirala.

»Hmeljar«-ju, ki voljo družbe posreduje v sleherni kotiček, zaselek, vrh Marija Reke, Dobrovelj, Andraža pa tja pod obronke Pohorja — s presledki! — že trideset let, pa iskreno čestitam in želim srečno prihodnost!

Vodja veterinarske službe Milan Veber, in kmetijski referent, Franc Lednik, zastopata ObLO Žalec na občnem zboru KZ Tabor

Karel Goričan:

Hmeljarstvo v Vojniškem predelu

Na našem področju (Vojnik) se je hmelj razširil po prvi svetovni vojni in zajel kar precejšnje površine. Ko pa je prišla predvojna kriza, so se površine zaznavno zožile.

Po osvoboditvi 1945 se je le majhen del prebivalstva ukvarjal s to kulturo.

Šele po 1952 je hmeljska proizvodnja zopet oživila in leta 1956 dosegla svoj višek.

Področje **Strmec** štejemo med »obrobne

hmeljarske predele, kajti nismo imeli ne urejene sušilnice, ne ustreznih skladišč! Zavoljo tega so tudi površine zasajene s hmeljem, nenehno nihale.

Hitri rasti po letu 1952 nam je mnogo pripomogla Kmetijska proizvajalna poslovna zveza Žalec, ki nam je dala sredstva, da smo mogli ustrezno urediti staro sušilnico.

Strokovnjaki Inštituta za hmeljarstvo v

Žalcu so nas spretno učili obrezovati hmelj in posredovali navodila o gnojenju. Zadržno glasilo »Hmeljar« je s svojimi poučnimi članki o opravih, ki jih zahteva hmelj in z objavljenimi izkušnjami starejših hmeljarjev opravi svojo nalogo odlično.

Hmelj je zares zahtevna rastlina in hmeljar mora imeti dolgoletne izkušnje in mnogo volje, da zmore uspešno hmeljariti!

Toda volje **Strmčanom** nikoli ni manjkalo. Skladišča smo si uredili vsak po svojih močeh, dokler nismo leta 1958 s pomočjo Kmetijske proizvodne poslovne zveze Žalec začeli graditi novo sušilnico.

Z njo je zadruga dobila tudi svoje poslovne prostore in dvorano, ki se v njej odvija kulturno življenje vasi.

Med hmeljsko sezono uporabljamo dvorano kot skladišče za suh hmelj.

Pod takimi pogoji je hmeljska »strast« v **Strmci** zopet oživela, površine so se širile vse do lanske katastrofe. Opisovati nekaj, česar se človek ne spominja rad, sploh ni moč!

Lepega dne v avgustu sem šel, kot po navadi, skozi hmeljišče in ves zaprepaščen opazil, da hmelj rjavi! Edino upanje, ki mi je še ostalo je bil: Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu, kamor sem odšel takoj po navodila in navsote.

Kdor tega ni videl, ne more razumeti oziroma verjeti, kako hitro peronospora uničuje pridelek!

Škropili smo kar naprej, vendar je bilo vse prepozno in zaman. Pridelek, ki je še nedavno obetal velik pridelek in dobro kakovost, je bil iz dneva v dan slabši!

Obiranje je bila prava muka! Obiralec za

tako slab hmelj nismo mogli dobiti. Škoda se je z vsakim dnevom večala!

Svetovali smo zadrugi, naj se dogovori s šolo, da pošlje mladino pod vodstvom svojih učiteljev v hmeljišča!

Večkrat smo hoteli prenehati z obiranjem, toda nikogar ni bilo, ki bi bil mogel prevzeti to odgovornost nase.

Zdaj vemo, da bi bilo še najboljši, če bi rjavega hmelja sploh ne obirali.

Vemo pa tudi, kako važna je v takih primerih računica in zveza s pristojnimi! Hmeljišča so bila nastlana s kobulami, zadruga je imela 175 din izgube pri kilogramu!

In hmeljarji?

Vsi smo zadrugi dolžniki!

Komisije so cenile škodo tudi do 80 %, na eni njeni celo 100 %. Ko smo januarja 1959 oddali hmelj »Hmezadu« v Žalcu in imeli največ IV. vrste nam ni bilo lahko. Povprečna cena je bila 240 din za kg, najbolj prizadeti pa so prejeli samo 206 din.

Po planu je bil pridelek vreden 25.000.000 din.

Od tega bi hmeljarji dobili 15.000.000 din, zadruga 10.000.000 din.

Realizirano pa je bilo 7.700.000 din, od tega so prejeli hmeljarji 4.600.000 din, zadruga pa 3.100.000 din.

Zguba 17.300.000 din!

Zadruga je škropila z **Dithanom**, ki po analizi ni imel dovolj lepljivosti. Bakrenega apna pa sploh nismo uporabljali, ker ga sploh niso imeli na zalogi.

Kje je krivec?

Komisije so raziskovale in raziskovale, vendar doslej pravega vzroka tej katastrofi niso odkrili!

Mnogi so obupali, nekaj nas še vztraja, vendar so se površine na moč zožile. Izkušnje so bile zelo, zelo drage! Bodočnost nikakor ni rožnata, zadruga nam s svojim osebjem ne more pomagati. Zaupati pa moramo, da bomo s **skupnimi močmi** to hudo rano le ozdravili.

Letos bo Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu opravil škropljenje in nadzoroval eno hmeljišče, da si tudi z našega področja pridobi izkušnje o razvoju peronospore.

Novo hmeljsko sezono začnemo s trdnim upanjem, da se leto 1959 ne bo nikdar več ponovilo! Preveč smo se trudili in porabili denarnih sredstev. Upam, da drage izkušnje niso bile zaman!

S hkratnimi čestitkami k 30. obletnici »Hmeljarja« zagotavljamo, da ga bomo še bolje in — kot doslej — radi prebirali!

Aktiv mladih zadružnikov na področju žalske občine

V uvodu nameravam prikazati vzrok, zakaj smo po kmetijskih zadrugah in kmečkih naseljih začeli ustanavljati aktivne mladih zadružnikov.

Če pogledamo nekaj let nazaj, do samega početka, se moramo ustaviti pri letu 1955!

Mladinski voditelji so začeli resno preučevati možnosti, da bi se dotedaj sorazmerno razkropljena kmečka mladina začela združevati na okolišu kmetijske zadruge v nekatere kmečke aktivne, oziroma AMZ. Ta naziv so še najbolj razumeli kmečki ljudje.

Sam začetek aktivov mladih zadružnikov je bil težaven. Organizacija kmečke mladine po obrobni predelih je bila kaj zamudna. Mimo tega pa še pomanjkanje prostorov, ki naj bi se v njih mladina vsestransko izživljala.

Prva in bistvena naloga AMZ je bila, da se znotraj kmetijske zadruge ukvarja izključno s kmečkimi vprašanji: t. j. s poskusništvom pravilne agrotehnike na svojih lastnih parcelah, z uporabo in obdelavo zemljišč, ki jih jim je dala kmetijska zadruga kot parcele, da se na njih izpopolnjujejo v znanju pravilne obdelave kmečkih kultur.

Na področju občine Žalec je sedaj 16 aktivov mladih zadružnikov s 531 mladinci.

Če analiziramo po nekaj letih naše delo, lahko s gotovostjo ugotovimo, da le ni bilo zaman!

Največje delovanje AMZ je v zimskih mesecih. Tedaj je sorazmerno najmanj kmečkega dela, tako, da nam tudi čas dopušča organizacijo precej stvari.

Skoraj vsi aktivni organizirajo traktorske

Janko Cencelj,
predsednik
Kmečke komisije
pri Občinskem
komiteju
LMS Žalec

tečaje, saj tehnika tako hitro napreduje, da je treba mnogo znanja, če hočemo pravilno upravljati s stroji in traktorji, imeti kaj od raznih poučnih predavanj, prikazovati filme znanstvene vsebine, za mlada kmečka dekleta pa prirejati kuharske in šiviljske tečaje.

V dolini »Goldinga« smo zadnja leta zelo napredovali v kmetijski proizvodnji. Glede na dosežene uspehe moremo precejšen delež pripisati vaški mladini, ki smo jo usmerjali in vključevali predvsem v proizvodni proces.

To potrjuje dejstvo, da je mladinska organizacija sprejemala programe kmetijskih zadrug za svoj osnovni program in ga v tesni povezavi uspešno uresničevala, tako, da bomo petletni perspektivni plan — namesto v letu

1961 — že letos zaključili, v četrtem letu!

Leta 1960, ki je manifestativno leto vaše mladine, bomo odločno nadaljevali s preobrazbo naše vasi.

S tem bomo odpravili meje v načinu življenja med mestom in vasjo.

Akcija pionirjev in vaše mladine, ki traja do konca oktobra letos in je vanjo vključenih 7 aktivov s 315 mladinci naše občine — ima namen, da v tem obdobju pospešeno izvaja prevzete naloge, in da tako petletni načrt čim boljše zaključimo.

Kmečka mladina iz vrst AMZ se je vključevala v družbeno samoupravljanje pri kmetijskih zadrugah in kmetijskih gospodarstvih. Več mladine je opravilo z uspehom kmetijsko gospodarsko šolo — samo v občini Žalec v nekaj letih okoli 240 mladincev in mladink!

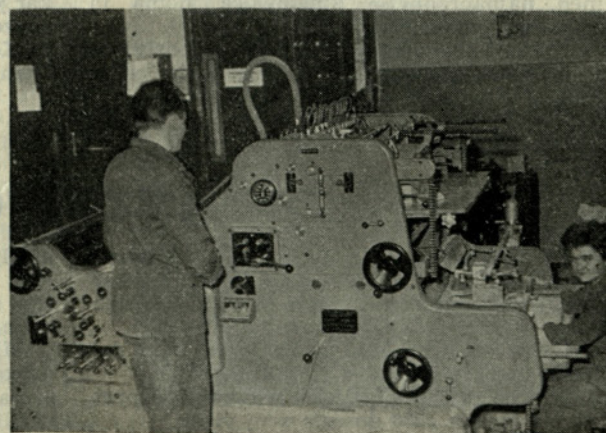
NOVE NALOGE, NOVA VPRAŠANJA?

Na podlagi dosedanjih izkušenj smo ugotovili, da so potrebne nove oblike dela v naši mladinski organizaciji, več koordinacije med političnimi, društvenimi in gospodarskimi organizacijami, kakor tudi povezave s šolsko, delavsko in študentovsko mladino. Več pozornosti bomo morali posvetiti svobodni aktivnosti naše mladine, ideološko in kulturno prosvetni vzgoji, kar je osnovni činitelj, da opravimo razlike med mestom in vasjo.

Nesmiselno je od kmečkih staršev, da ne puščajo svojih sinov in hčera v kmečke organizacije, saj si bomo le z zadostnim znanjem in s pravilno obdelavo lastnih zemljišč zagotovili boljše življenje.

Tako tiskajo
»HME LJAR«
v ČP »Celjski tisk«
Levo: ročno stavljenje
Desno: sodoben tiskarski
stroj

Inž. Branko Resman, ravnatelj Kmetijske srednje šole v Vrblju pri Žalcu:

Strokovno izobraževanje na hmeljarskem področju

Brez strokovnega izobraževanja si ne moremo predstavljati napredka v določeni dejavnosti. To so zgodaj uvideli hmeljarji. Da je ta skrb bila pereča, so pričeli strokovne hmeljarske knjige, od »Navoda o hmeljariji« (1882) naprej.

Knjige je bralo nekaj naprednih hmeljarjev.

»Slovenski hmeljar« je zajel že mnogo širši krog. Prenašanje delovnih izkušenj ter v tedanjem času važna tržna poročila so utrjevala potrebo hmeljarja po nenehnem vedenju o dogajanjih v zvezi s hmeljem.

Organizirano izobraževanje, razen tiska, se je pričelo šele po osvoboditvi. Prosvetni tečaji, organizirani na pobudo šol ali Kmetijskih združenj, so obravnavali obvezno tudi hmeljarstvo, saj so na eni strani nastali močni premiki v sestavu hmeljarskih proizvajalcev, močno pa se je razširila po osvoboditvi uporaba novih strojev, gnojil, metode in sredstva za varstvo rastlin ter modernizirani načini vzgoje, posebno v zvezi z žičnimi nasadi.

Omeniti moramo tudi vlogo Inštituta za hmeljarstvo, ki je od 1949, z živo besedo svojih sodelavcev vsestransko pomagal uveljaviti nova načela in metode. Vlogi le-teh se moramo zahvaliti za marsikateri uspeh v hmeljarstvu!

Načrtno izobraževanje tudi v hmeljarstvu se je pričelo z delovanjem kmetijsko-gospodarskih šol. Naloga teh šol je, da posredujejo mladini osnovne pojme iz kmetijstva, na hmeljarskem področju pa tudi iz hmeljarstva.

To nalogo je bilo izpolnilo uvajanje hmeljarstva kot predmet; obravnavali smo ga teoretično in praktično.

Kmetijsko-gospodarske šole so občasno zajele vse večje kraje Savinjske doline in omogočile mladini na vasi strokovno izpopolnjevanje. Šole so delovale krajši ali daljši čas ali še delujejo v Žalcu, Ponikvi pri Žalcu, Grižah, Preboldu, Taboru, Lokah, na Vranskem, Polzeli in Braslovčah. Te šole je uspešno zaključilo v zadnjih šestih letih, po nepopolnih podatkih, nad 500 fantov in deklet.

Korist delovanja Kmetijskih gospodarskih šol se je kmalu poznala tudi v praksi, saj so absolventi bili prvi tisti, ki so v okviru možnosti uvajali nove načine, hodili pogosto po nadaljnje nasvete svojim učiteljem ter bili bolj sprejemljivi za nova priporočila.

Kmetijsko-gospodarske šole so tako izpolnile in še izpolnjujejo svoje poslanstvo — širjenje splošne kmetijske izobrazbe, posebno pa še v hmeljarstvu.

Kljub vsem dobrim lastnostim pa Kmetijske gospodarske šole niso povsem mogle zadovoljiti. Pouk je bil omejen na nekaj ur tedensko v zimskih mesecih, izvajanje praktičnega pouka pa je često oteževalo pomanjkanje ustreznega objekta.

Z rastjo družbenih kmetijskih obratov ter čedalje večjih nalog kmetijskih združenj, z njihovim postopnim poseganjem tudi v neposredno proizvodnjo, je bilo treba urediti šolanje kadrov za hmeljarstvo v obliki rednega šolanja.

To nalogo naj bi opravila Hmeljarska šola v Vrblju, ki je začela v začetku leta 1954. Šola je bila zamišljena kot nižja strokovna šola s praktičnim poukom s prvenstveno nalogo, da izobrazi potrebne poljedelce — hmeljarje.

Lokacija šole, na urejenem državnem posestvu Vrblje v neposredni bližini slovenske hmeljske metropole Žalca, je bila posrečena. Šola je v letih svojega obstanka večkrat menjala program ter študij podaljševala ali skrajšala, vendar je zadržala svoj glavni smoter, pri tem pa se prilagajala potrebam hmeljne proizvodnje, ki ne prenaša togih okvirov.

Tako so šolanje praktiki za hmeljišča izven Savinjske doline in vodje strojno-tractorstvih obratov, ravno tako pa zadnja leta večje skupine tractoristov, v začetnih ali nadaljevalnih tečajih ter več kandidatov za naziv »kvalificirani poljedelec«.

Število obiskovalcev šole se je zlagoma povečalo. V prvem šolskem letu so bili izključno s področja žalske občine, sedaj iz treh okrajev in eden celo iz druge naše ljudske republike. Čeprav se šola še razvija, smo njeno delo-

vanje zadnja leta ustalili, šola je našla svoje mesto v sistemu izobraževanja kvalificiranih kadrov za gospodarstvo.

Od začetka šole so bili 103 redni učenci.

Veliki del se je vrnil v kmetijstvo in dela dandanes v zadrugah, kmetijskih gospodarstvih in kmetijskih ustanovah. Nekaj jih je nadaljevalo šolanje na Kmetijski srednji šoli v Mariboru ali na Kmetijska strojni šoli, le manjši del je odšel v ne-kmetijske panoge.

V šoli je bilo tudi 212 tractoristov, od katerih je del opravil tractorstve izpite, del pa izpite za kvalificirane tractoriste ter 20 hmeljarjev-tečajnikov. Zmogljivost šole je tako bila vedno povsem izrabljena.

Leta 1959 se je Hmeljarski šoli v Vrblju pridružil še Oddelek za odrasle — Kmetijske srednje šole. V programu, da izšolamo 1.000 tehnikov v LRS, je naša šola sprejela 200 slušateljev.

Zmogljivost šole smo temu ustrezno povečali. Učni kader je pomnožen tako, da so ustvarjeni pogoji, ki bo v njih moč nalogo izpolniti.

V Vrblju smo tako uredili kmetijski učni osredok, ki omogoča šolanje na nižji, tako imenovani I. in srednji, II. stopnji.

Resolucija Zvezne ljudske skupščine o izobraževanju strokovnih kadrov je zaupala že obstoječim šolam še važnejše naloge, saj bodo v kratkem obdobju morale biti kos velikim potrebam po strokovnem kadru, nato pa skrbeti za reden doliv mladih moči!

Hkrati z rednim šolanjem pa bo treba razviti tudi vse ostale oblike, predvsem šolanje odraslih in pa pomoč pri šolanju na delovnem mestu. Vse te oblike imajo v šolskem centru v Vrblju ustrezno materialno osnovo.

Strokovno izobraževanje je na hmeljarskem področju v letih po osvoboditvi napredovalo, tako glede na kakovost kot glede na zajetje gojencev.

Od prvih poskusov, ki je z njimi pred tridesetimi leti pričel »Slovenski hmeljar«, smo izobraževanje razvili v tak sistem, ki bo z močno materialno podlago ustrezal zahtevam časa, ki v njem živimo, pa tudi v prihodnosti!

V M E S N I Z A P I S E K

Vsekakor je razveseljivo dejstvo, da so pri delovalci goldinga v Savinjski dolini tudi — odlični lovci. Domala vse lovske družine, morda pa največ Žalec, prispevajo posredno za modernizacijo splošnega kmetijstva na hme-

ljarskem področju. Lov v naši, Novi Jugoslaviji ni več zgolj »šport«, ki pripada bogatim izbrancem — kot nekdanj! Lov je dandanes množičen. Izvoljeni ga upravljajo smotrno in in v posredno korist kmetovalcem. Lovske

družine posredujejo med drugim na primer na naše področje fazane, ki so najbolj učinkoviti uničevalci koloradskega hrošča, ki zadnja leta silovito preti, da bo uničil krompirišča!

Člani lovskih družin so često požrtvovalni fizični delavci za vso družbo, gradijo »lovske« kočice kot na primer »RINKA«, ki so izletniške postojanke — prispevek rasti turizma v Savinjski dolini itd.

Urednik

I. Vilko Senica, ki se je na moč udeleževal v »Hmeljarskem društvu«; II. Dr. Valentin Sočavec, že 30 let opravlja veterinarsko službo v Savinjski dolini; III. Vinko Jordan, neumorni in vsestranski javni delavec (tudi odličen hmeljar!) iz Gotovelj pri Žalcu

Lovska družina Žalec med prostovoljnim odpravljanjem ruševin pogorele »Hmeljarne«. V sredini »motor« lovske družine Žalec — Ivan Roje

Tone Turk, direktor »AGROTEHNIKE« Ljubljana

PRISPEVEK »AGROTEHNIKE« RAZVOJU SLOVENSKEGA HMELJARSTVA

Od začetkov hmeljarjenja pa do trideset in nekoliko let tega stoletja je slovenski hmeljar vlagal v proizvodnjo hmelja izključno le človekovo delovno silo. Pri tem mu je pomagala vprežna žival (konj, vol, in celo krava). Taka proizvodnja je zahtevala mnogo delovnih dni, do 400 na leto za obdelavo hektara hmelja.

Hmelj je »konjunktura« rastlina, to pomeni, da niha prodajna cena na moč navzgor in navzdol. Ker skoraj vso proizvodnjo (95 %) izvažamo, se moramo — hočeš — nočeš — spoprijemati s konkurenco. Zavoljo tega je treba hmelj neogibno proizvajati čim ceneje, v »nekonjunkturnih« letih pa postaja to dejstvo kajpak boleče!

Čim bolj se v FLRJ razvija industrija, tem več ljudi zapuša kmetijstvo in prehaja v tovarne. Za kmetijstvo so večidel »izgubljeni«.

Delo v tovarni je natančno odrejeno in časovno omejeno na osemurni delavnik. V kmetijstvu tega ni bilo, ni in ne bo! Tam si predan »na milost in nemilost« še muhastim vremenskim razmeram.

Tudi v proizvodnji hmelja je delovne sile čedalje manj. Nadomestiti jo je treba s stroji!

Clovek si je že od nekdaj skušal napraviti delo čim lažje; z enakim delom bi rad dosegel čedalje večjo in boljše proizvodnjo. V industriji se mu je to sijajno posrečilo; proizvodnja postaja tu bolj in bolj avtomatizirana.

Zakaj ne bi nekaj enakega storili tudi v kmetijstvu? In posebno še v hmeljarstvu, saj je hmelj med najintenzivnejšimi rastlinami?

Zadnja leta je v kmetijstvu, posebno pa še v hmeljarstvu, pač takó, da je modernizacija proizvodnje gospodarska nujnost, ki se ji enostavno ne moremo izogniti! Proizvodnjo hmelja je treba mehanizirati, kolikor je le moč!

Ne smemo biti več odvisni od čedalje hujših napadov bolezní in škodljivcev, od pomanjkanja ljudske delovne sile!

Narobe, skušajmo celo, kolikor se le da, onemogočiti vpliv nezaželenih vremenskih nesreč (toče, slane itd.). Ljudsko in živalsko delo mora do skrajnosti nadomestiti stroj!

Takrat bomo mogli začeti govoriti o **industrijskem načinu proizvodnje hmelja!**

Že zdavnaj je človek spoznal, kako so lahko kmetijstvu v korist razne kemične snovi. Umetna gnojila so rastlinam dodatna hrana, z njimi dosegamo večje in večje pridelke. Kemična zaščitna sredstva pa nam pomagajo uničevati in preganjati rastlinske bolezni in škodljivce.

Torej spada uporaba kemičnih sredstev v moderno kmetijstvo in seveda tudi v hmeljarstvo!

Ako se ozremo malo nazaj, v zgodovino slovenskega hmeljarstva, vidimo prav različna obdobja, ki se med seboj razlikujejo prav glede na uporabo strojev, »mehanizacij« in uporabo kemičnih sredstev. To je »kemizacija« proizvodnje hmelja.

Leta 1929 je bil v Savinjski dolini prvi stroj, ki je bil opremljen z motorjem. To je bila vprežna škropilnica, pri kateri je gnal črpalko majhen bencinski motor. Le-ta se še ni mogel popolnoma uveljaviti, kajti vleka škropilnice je zahtevala konja. Tedanje škropilnice smo seveda kupili v tujini, kajti doma še niso proizvajali ne motorjev ne črpalk in ne ostalega.

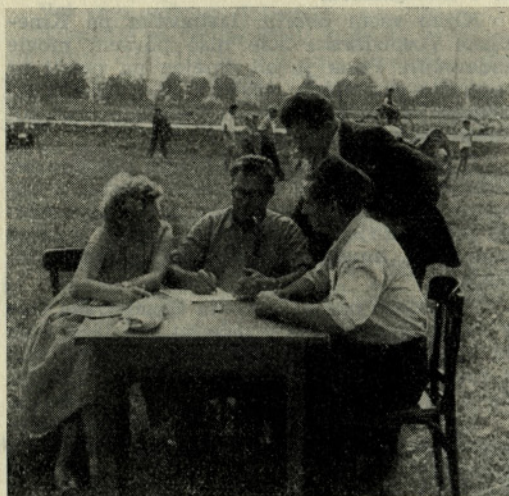
Do pričetka druge svetovne vojne je bilo na področju Savinjske doline okoli 60 takih škropilnic, od tega nekaj »samoprevoznih«. Mimo te »mehanizacije« je bilo tu tedaj nekaj sto vprežnih škropilnic na ročni pogon, ki smo jih sestavljali in delno izdelovali doma ter seveda tudi ostale ročne in vprežne stroje.

Tako stanje je ostalo vse do nekaj let po vojni.

Kako obnoviti stare hmeljnike in še povečati površino, ki je bila pred 1941?

Kmalu se je pokazalo vse tisto, kar smo

omenili v uvodu. Kmetijstvo in seveda tudi hmeljarstvo je rabilo ob novih pogojih **zadružne proizvodnje nove in nove stroje, čedalje večje in večje količine kemičnih sredstev.**

Tone Turk, pisec članka in direktor pri »AGROTEHNIKI« (stojé) in levo (sedé) inž. Miljeva Kač, vodja Oddelka za zaščito rastlin na Inštitutu za hmeljarstvo v Zalcu — kot člana komisije na uspešnem tekmovanju traktoristov.

Tone Turk je že mnogo in na več delovnih mestih prispeval za modernizacijo splošnega kmetijstva, s posebnim poudarkom na pridelovanju Savinjskega goldinga.

Inž. Miljeva Kač si je pridobila toliko zaslug za rast slovenskega hmeljarstva (mimo zelo čestih strokovnih člankov je lani (1959) napisala prvo strokovno knjigo v slovenščini »BOLEZNI IN ŠKODLJIVCI NA HMELJU« v založbi KPPZ Zalec), da jo je OZZ Celje za X. kongres E. H. B. (v Londonu) predlagala za **Orden za zasluge** v svetovnem hmeljarstvu.

Kdo naj bo tisti, ki naj oskrbi kmetijstvo s tem blagom?

Poizkušali smo z raznimi splošnimi trgovskimi organizacijami. Kaj kmalu pa je bilo očitno, da bo to breme zmoglo edino-le strogo specializirano združeno podjetje, ki bo imelo na voljo ustrezno trgovsko osebo in kmetijske strokovnjake. Zadržne oblasti so ustanovile podjetje »AGROTEHNIKO« in mu zaupale te naloge.

»AGROTEHNIKA« je takoj ob svojem nastanku (leta 1951) začela zelo energično in in takó nadaljevala vse do danes.

V razvoju slovenskega kmetijstva pomeni toliko, kolikor niso niti zdaleč slutili!

Seveda se je »AGROTEHNIKA« tudi na moč zavzela za **mehanizacijo in kemizacijo** proizvodnje hmelja.

»AGROTEHNIKI« so zelo pomagale tudi razne znanstvene ustanove, posebno **Kmetijski inštitut Slovenije** ter **Inštitut za hmeljarstvo Zalec**. Strokovnjakom teh ustanov izrekamo veliko zahvalo.

Z »AGROTEHNIKO« se je spojilo tudi bivše kmetijsko podjetje »**KMETIJSKI MAGAZIN**«.

Mehanizacija hmeljarstva se še nekaj let po osvoboditvi ni bistveno popravila. Enako velja tudi za uporabo kemičnih sredstev. Domače in tuje tovarne so bile med vojno porušene. Novih kmetijskih strojev in kemičnih sredstev ni bilo! Nekaj traktorjev je ostalo od »UNRE«. Ti traktorji so pozneje opravili v Savinjski dolini množično rigolanje za obnovo uničenih hmeljnikov.

Kmalu pa so ti po večini itak že rabljeni in zastareli stroji pričeli pešati. Ker ni bilo domače proizvodnje, smo se morali zateči k nakupom v tujini. Že leta 1951 so izdelali za

potrebe slovenskega hmeljarstva v tovarni »Steyr« v Avstriji 50 ozkih traktorjev s 15 KS. Tedaj smo prejeli tudi priključke, pluge, orodnike, škropilnice, kosilnice itd. Ti traktorji so bili za takrat izredna novost! S širino 110 cm morejo zlahka skozi vrste s hmeljevkami, ki je med njimi razdalja 1,5 m. Zasluga naših hmeljarskih strokovnjakov!

Opravljalni so skorajda vsa dela, ki so jih morali prej opravljati hmeljarji, ročno ali z vprežnimi stroji!

Takrat so celo hmeljarji z zastarelimi nazori te stroje hvalili. Ker so lahki, ne poškodujejo (**kot v vrtnu**) obdelane zemlje med vrstami hmeljevih rastlin! Traktorske škropilnice znamke »**Jessernigg**« iz Avstrije so bile dlje steber v obrambi hmelja proti boleznim in škodljivcem. Med tem smo uvozili tudi nekaj vprežnih motornih škropilnic in prvi vprežni »**molekulator**«.

Kmalu se je začela uveljavljati tudi mlada, **domaća** industrija kmetijskih strojev, najprej priključkov k traktorju, zlasti pa ogrodnikov.

Tovarna poljedelskih strojev **TPS** v Mariboru je tedaj že izdelala svojo sadno in njivsko škropilnico, vprežno, z motornim pogonom črpalke, z lesenim sodom in prestavljivimi kolesi s pnevmatikami, kar je bilo treba za uporabo v hmeljarstvu ustrezno preurediti.

»AGROTEHNIKA« je po nasvetu hmeljarjev in svojih sodelavcev preuredila te škropilnice. Že 1954 je dobavila v Savinjsko dolino 40 takih strojev. Komaj so se te škropilnice dobro **utekle**, že se je pojavila nova, še večja potreba po teh strojih. Vzrok je bil: čedalje večje površine pod hmeljem! Tudi napadi bolezni in škodljivcev so bili čedalje in hujši. Hmeljarji so čedalje več zahtevali. Škropivo je treba iz razpršilnika razpršiti v čim manjše kapljice, mimo tega pa mora biti njegov domet čim večji. Med tem je namreč čedalje več žičnic. Najboljše črpalke so morale ustrezati tako gledé na količino škropiva kakor tudi gledé na pritisk.

Znova smo se domenili s **TPS** v Mariboru, ki je tedaj izdelovala te črpalke po licenci »**Vermorel**«.

Priprave za nove škropilnice so bile že jeseni 1956. Preizkušali smo jih kar jeseni in pozimi, ne glede na dejstvo, da tedaj hmelj ne raste! S tem smo pridobili eno leto! Škropilnice opremljene s črpalkami »**Vermorel**« in z odličnimi dvo- ali štiristaktnimi motorji, s trpežnimi prestavljivimi kolesi s pnevmatikami in sodom iz medenine, so tedaj bile višek možnosti, čeprav bi bile zaželeni nove traktorske škropilnice! Pomanjkanje deviz za nove traktorske škropilnice in seveda tudi za nove traktorje je to onemogočilo.

Tako je »AGROTEHNIKA« 1957 za sezono posredovala slovenskemu hmeljarstvu kar 170 opisanih škropilnic, ki so dobile ime »**Savinjka**«. Obnesle so se odlično in so še sedaj v pogonu. Isto leto je »AGROTEHNIKA« izročila hmeljarjem na preizkus še 2 traktorske **molekulatorja** znamke »Solo«, ki so jih preizkusili in si z njimi pridobili mnoge dragocene izkušnje.

1958 je prekosilo vsa pričakovanja! Kljub velikim nabavam v prejšnjih letih je bila mehanizacija še odločno premajhna. Pravtako ni povsem ustrezala novim potrebam.

To leto pomeni prelomnico v načinu proizvodnje hmelja in njene mehanizacije. Začetek pogodbenega sodelovanja! Od tedaj dalje moremo v določenem smislu že govoriti o **industrializaciji** proizvodnje hmelja!

Novi pogoji pogodbenega sodelovanja so »čez noč« odprli nove možnosti kompleksne mehanizacije večjega dela hmeljišč. Družba je dala na voljo velike vsote deviznih sredstev, oziroma najela devizne kredite.

»AGROTEHNIKA« je morala uvoziti 180 traktorjev znamke »Steyr« tipa 84 S z 18 KS, veliko priključkov za obdelavo hmeljišč, 150

najmodernejših traktorskih škropilnic »Rosenbauer«, precej letvastih koles, molekulatorjev »Rosenbauer«, traktorjev »Steyr« 180 itd.

Vse stroje smo bili pred nabavo temeljito preizkusili in prilagodili našim razmeram. Le zavoljo tega so se mogli pri delu dobro uveljaviti. Izpodirili so večji del doslej uporabljenih strojev, posebno pa vse vprežne stroje, vključno škropilnice iz središča pridelovanja hmelja v obrobne, hribovite predele.

Novi, ozki traktor »Steyr« 84 S je presegel vsa pričakovanja in se odlikuje z večjo močjo, izredno dobrim načinom upravljanja, s kontrolo globine dela, stabilnostjo in drugimi lastnostmi, ki jih zahtevamo od traktorja.

Pri tem moramo še posebno poudariti množično uporabo molekulatorjev. Ti traktorski priključki, ki so v določenih pogojih, zlasti v borbi z boleznimi hmelja večkrat povečali zmogljivosti, napram »klasičnim« oblikam škropilnic. Začeli smo jih uporabljati v takem obsegu med prvimi na svetu!

S temi stroji smo se pravzaprav »čez noč« uvrstili med najnaprednejše pridelovalce hmelja na svetu.

Edina možnost!

Če že pridelujemo hmelj, ki je glede na kakovost med najboljšimi na svetu, ga moramo pridelovati na najmodernejši in najcenejši način. Le tako bomo mogli na vseh svetovnih tržiščih uspeti v ostri tekmi!

Od takrat nenehno raste tehniška izobrazba slovenskega hmeljarja, ki je zares strokovnjak, razgledan in je kos sodobni tehniki.

Tudi prav, kajti naša družba želi človeka, ki bo tudi v novih pogojih sodelovanja z njo ustvarjal čedalje več in z manj truda bolje živel kot nekdanj!

Kljub vsem, zares velikim nabavam 1958, so bile lani zahteve še večje.

Od osvoboditve in nekaj let potem je doba slabo mehanizirane ali sploh nemehanizirane proizvodnje hmelja!

Do 1957 uvajamo kompleksno mehanizacijo v proizvodnji hmelja! 1959 pomeni že skoraj popolno uveljavitev domačih strojev v tej proizvodnji. Skratka jugoslovanska industrija kmetijskih strojev je silno napredovala!

Leta 1959 smo posredovali veliko ozkih traktorjev »Ferguson« FE 35, ki so za dobrih 45 cm ožji od normalnega traktorja »Ferguson« FE 35. Manjše število teh traktorjev ozke izvedbe se je pojavilo celo že v drugi polovici 1958, vendar smo jih poslali za vinarstvo.

Ta traktor, s širino 116 cm, moramo nadvse uspešno uporabiti v hmeljnikih z vrstami, ki so široke 150 cm, medtem ko si je normalni traktor »Ferguson« FE 35 začel utirati pot v žičnih nasadih z 200 cm širokimi vrstami. Leta se je na jugoslovanskem trgu začel pojavljati že leta 1957.

Kaj pomeni za nas kmetijce uvajanje domačih strojev, lahko popolnoma razumemo šele, ako pomislimo, s koliko različnimi tipi in znamkami teh strojev smo imeli opraviti dotlej! Težav z nabavo nadomestnih delov, agregatiranjem z ostalimi stroji in konec vseh koncev z nabavo strojev samih sedaj ni več.

Zdaj skoraj ni čakanja zaradi odpiranja akreditivov. Stroj je treba le naročiti in prevzeti na skladišču »AGROTEHNIKE«. Pred nabavo nudijo (postrežejo) strokovnjaki »AGROTEHNIKE« obširna navodila in pojasnila, pomagajo pri montaži, na željo stavijo stroj tudi v pogon itd., skratka, prednosti so tako prepričljive, da jih ni treba posebej poudarjati!

Domači stroji so zelo dobri. Traktor »Ferguson«, ki ga gradimo po licenci, uvrščamo med najboljše na svetu. Zavoljo majhne teže in velike moči, od traktorja »Steyr« 84 S, je skoraj dvakrat močnejši.

Odlično se je uveljavil v svoji ozki izvedbi tudi v hmeljarstvu. Njegovo hidravlično dvigalo avtomatsko kontrolira globino dela, ne da bi bilo treba uporabljati podporne »kolute«. To poenostavlja priključevanje in delo, mimo tega pa so stroji cenejši.

V hidravliki tega traktorja je nameščen tudi vzvod, ki sproži avtomatsko razbremenitev priključka, ako le-ta naleti na »skrito« oviro v zemlji.

Zaradi vseh dobrih lastnosti tega traktorja je preglednost pri delu, upravljanje, zlasti pa njegov učinek še veliko boljši, kakor pa pri uvoženem traktorju »Steyr«. S tem traktorjem smo pri uvajanju mehanizacije dosegli višek ekonomičnosti in prekosili vse dosedanje uspehe!

Tudi vsi domači priključki tega traktorja so se zelo dobro obnesli.

Preden smo začeli uvajati domače traktorje in priključke, smo izvedli več praktičnih prikazovanj teh strojev. Pri tem so strokovnjaki »AGROTEHNIKE« hmeljarjem razlagali vse njihove prednosti.

»AGROTEHNIKA« je 1959 in tudi že letos posredovala slovenskim hmeljarjem še 50 traktorjev »Ferguson« FE 35, delno v ozki, delno v navadni izvedbi. V novih žičnih nasadih, v katerih so vrste hmeljevih rastlin široke 2 metra, se uspešno uveljavlja traktor »Ferguson« FE 35 v svoji običajni izvedbi.

»AGROTEHNIKA« je posredovala 30 traktorskih škropilnic domače proizvodnje (TPS, Metalna, Maribor) in več hmeljarskih ogrodnikov.

Pri »AGROTEHNIKI« nenehno proučujemo hmeljno proizvodnjo, kajti proizvodnja še ni povsem mehanizirana.

Odoravanje hmelja, gnojenje in dognojevanje z umetnimi gnojili?

Dognojevanje med kultiviranjem bomo še letos uredili.

Tudi namakanje in dognojevanje z gnojili z umetnim dežjem mnogo obeta in upamo, da bosta prodrla tudi v hmeljnike! Tudi za to bomo uporabili stroje domače proizvodnje! Le stroje za obiranje bomo za zdaj še uvažali. Letos bomo uvozili en tak stroj, ki smo ga že lani preizkusili. Potrebujemo pa jih še precej. Nekatera specialna dela (rez, privezovanje, sajenje) seveda ne bo moč nikoli mehanizirati!

Hmeljarstvo je le panoga kmetijstva. Po svoji tehnologiji je neogibno v zvezi z drugimi panogami kmetijstva, zlasti z živinorejo, ki mu proizvaja prepotrebni humus!

Tudi glede na to je »AGROTEHNIKA« opravila svojo dolžnost nadvse upešno. Hmeljarskemu področju je posredovala veliko strojev, ki jih neposredno uporablja živinorejska proizvodnja (krmne kombajne, krmno-reznice, ročno vodljive motorne in traktorske obračalnike, grabljalnike, molzne naprave, posnemalnike in pasterizerje za mleko itd.).

Seveda Agrotehnika ni zanemarila dobav drugih kmetijskih strojev.

»AGROTEHNIKA« tudi sicer pospešuje razvoj kmetijske mehanizacije. Vzdržuje poseben strokovni oddelek, ki daje strokovna pojasnila, navodila, organizira strokovne posvete, praktična prikazovanja itd. Prav tako vzdržuje tudi servisni oddelek, ki bdi in skrbi za »servis kmetijskih stdojev«.

»AGROTEHNIKA« je bila soustanovitelj 11 servisnih obratov, med katerimi se zlasti »AGROSERVIS« Šempeter v Savinjski dolini ukvarja z mehanizacijo hmeljarske proizvodnje.

Posredno je »mati« »Poslovnega združenja proizvajalcev kmetijskih strojev, ki bo mimo Odbora za mehanizacijo pri Kmetijski zbornici LRS še bolj združila proizvodnjo strojev s kmetijsko proizvodnjo.

Savinjska dolina je med najnaprednejšimi področji na svetu! V zveznem merilu je glede na število hektarov, ki jih obdeluje en traktor, na prvem mestu!

Enako velja tudi za priključke!

Leta 1958 je en traktor obdeloval 28,9 ha, dandanes pa že okoli 20 ha. En traktor je imel 1958 že 6 priključkov.

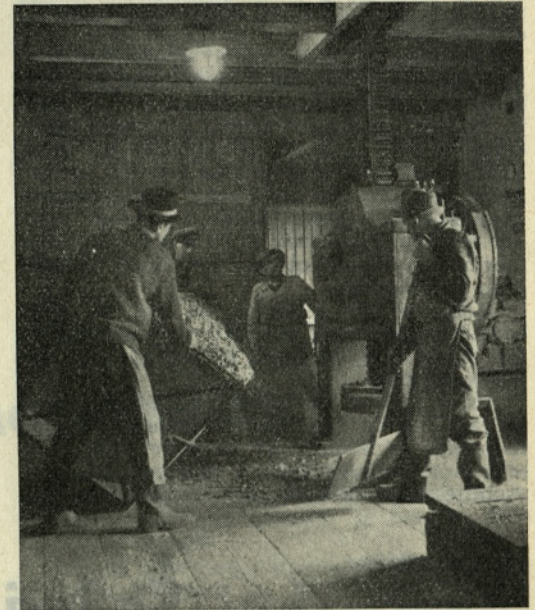
Število konj se je na tem področju zmanjšalo in jih na polju skorajda ne vidimo več. Ljudska delovna sila je zdaj zaposlena 360 do 400 ur na hektaru vse leto, vse drugo opravi stroj nekako v 40 do 50 strojnih urah.

To so dejstva, zadosten dokaz, da je »AGROTEHNIKA« kar najboljše izpolnila nalogo, ki ji jo je družba bila zaupala.

»AGROTEHNIKA« zlasti oskrbuje hmelj z umetnimi gnojili in s sredstvi za varstvo rastlin. Že prva leta po osvoboditvi, ko je vseh kemičnih sredstev še primanjkovalo, je »AGROTEHNIKA« posredovala največji del razpoložljivih sredstev prav hmeljarstvu.

Tudi glede na kemizacijo so se na hmeljarskem področju potrebe nenehno večale. »AGROTEHNIKA« posreduje letno okoli 80 do 100 ton bakrenega apna, 20 ton Dithana, 3.500 kg sistematičnih insekticidov in velike količine drugih sredstev na bazi DDT, Lindana, žvepla itd.

Enako uporablja umetna gnojila hmeljarsko področje največ: okoli 7.400 ton, kar je prepričljiv dokaz o intenzivnem gnojenju z umetnimi gnojili!

Motiv iz »Hmezada« Žalec

Vinko Jug,
uslužbenec KPPZ
Žalec, je ves predan
žlahtnemu
Savinjskemu
goldingu.
Mehanizacija,
zaščita hmelja
pred škodljivci,
tokrat proti
divjemu hmelju
blizu žlahtnega,
mu že deset let
burijo — sicer
mirno vest!

Mr. ph. Kromar Janez:

Hmelj kot zdravilo

Navadno si predstavljamo hmelj kot rastlino, ki ima svoj pomen le pri varjenju piva, v pivovarništvu. Kot tak je hmelj znan že od nekdaj in imamo zapiske o tem že iz osmega stoletja naše ere. Ima pa hmelj v sebi tudi še druge snovi, ki so po svojemu zanimive in vredne, da o njih vemo kaj več.

Hmelj je uporaben tudi v zdravstvu. O uporabi hmelja kot zdravila pišejo že knjige iz prvih stoletij našega štetja, še več pa je o njem zapisanega v knjigah o zdravilnih rastlinah iz 15 in 16. stoletja. Takrat so uporabljali hmelj predvsem za čiščenje krvi, za zdravljenje jeter in vranice, pozneje pa so njegovo uporabo dopolnili tudi na zdravljenje pri težavah z želodcem in pri ledvičnih kamčkih. Vse to p a je, kot vemo, več ali manj delovanje grenkih snovi, ki so v hmelju. O grenkih snoveh pa vemo tudi, da povzročajo boljše izločanje raznih prebavnih sokov, predvsem sline v ustih, želodčnega soka in žolča. S tem boljšim izločanjem pa se poveča slast do jedi in izbolsja prebava.

Pozneje so iz izkušnje izvedeli, da hmelj tudi pomirja in da pomaga pri nespečnosti; da deluje torej pomirjačo na živce.

To pa vedo tudi naše obiralke hmelja, saj jim hmelj dostikrat pri obiranju povzroča zaspanost in dremavico.

Cilenšek v svoji knjigi o naših škodljivih rastlinah iz leta 1892 piše o neki deklici, ki je pri obiranju hmelja zaspala in spala potem kar dva dni skupaj. Seveda se *Cilenšek* zato hujeje nad hmeljem in ga prišteva k škodljivim rastlinam, ki povzročajo omotico. Še manj pa mu je všeč pivo, za katerega je mnenja, da je škodljivo.

Zanimivo je, da so hmelj uporabljali tudi za zunanjo rabo, za rane, odrgnine in podobno in kot se zdi ne brez uspeha, saj so v hmelju v zadnjem času našli tako imenovane *fitoncide*, posebne snovi, ki se nahajajo le v rastlinah in ki preprečujejo rast raznim kužnim kalem, ki navadno povzročajo najrazličnejša kvarjenja in bolezni. Delujejo podobno tako, kot delujejo antibiotiki in so v nekaterih primerih celo boljši, kot prej zelo dosti uporabljani sulfonamidi.

Dolgo je tudi že znano, da tisti, ki imajo opravka s hmeljem, le redko obolevajo na jetiki. Kaže torej, da hmelj preprečuje celo rast bacilom jetike.

Prav dejstvo, da hmelj preprečuje razvoj in rast raznim škodljivim drobnorazmarnim, je tisto, kar so izrabili pri varjenju piva. Pivo brez hmelja bi se gotovo pokvarilo, ker ne vsebuje niti alkohola niti sladkorja v taki

meri, da bi to preprečilo kvarjenje. Lastnosti hmelja, da konservira, ohranja, so marsikje uporabili tudi za konserviranje živil, posebno tam, kjer hmeljeva grenkoba ne moti.

Jasno je, da je hmelj s svojimi zanimivimi sestavinami že dolgo privlačil raziskovalce, ki so skušali ugotoviti, kaj je pravzaprav v hmelju, kar deluje?

Našli so celo vrsto snovi, z najrazličnejšim delovanjem. Novi izsledki so pokazali, da je hmelj uporaben tudi pri nočnem mokrenju, za pomirjenje pri pretirani spolni sli in podobnih živčnih motnjah. Tako imamo dandanes vrsto zdravil za take primere, v katerih je vedno tudi hmelj.

Zanimivo je, da naša ljudska medicina ne vé dosti povedati o hmelju, čeprav je hmelj naša domača rastlina in ga prav goovo že dolgo poznajo, če ne pa od takrat, odkar poznajo pivo. Ponekod na tujem imajo navado, da dajejo s hmeljem napolnjene blazine pod glave tistim, ki ne morejo spati. To jih pomirja, da laže zaspijo.

Marsikdo ne ve, da uporabljajo hmelj tudi v parfumeriji. Hmelj ima svojstven, prijeten, močan aromatičen duh, ki ga daje hmelju hlapno olje, ki je v posebnih žlezah. To olje vsebuje vrsto sestavin, dišav, ki jih tudi sicer uporabljamo v parfumeriji. Če pomešamo hmeljevo olje ali pa sestavine tega olja z drugimi dišavami, daje to mešanici poseben, osvežujoč in prijeten duh. Tako se je hmelj uvrstil tudi med dišavne rastline. Seveda je odstotek hmelja, ki ga uporabimo za zdravila in dišave majhen in ne dosega uporabe hmelja za varjenje piva, vendar ga uporabijo tudi za te namene kar precej.

Posebno poglavje v zvezi s hmeljem zavzema uživanje piva kot pijače. Pivo je cenjena pijača posebno v poletnih dneh, ko tako prija kozarec hladne pijače!

Cilenšek se, kot sem že omenil, hujeje

nad pivom, zdi pa se, da po krivici, ali pa ima v mislih pretirano uživanje piva. Dandanes je uživanje piva mnogo bolj razširjeno kot je bilo nekoč, posebno v severnih deželah, kjer trta ne uspeva in je vino drago. Tam kuhajo tudi močnejše pivo kot pri nas in bi morda tam lahko govorili o škodljivem delovanju. Zmerno uživanje piva pa ne more biti škodljivo, saj vemo, da vsebuje pivo poleg sladkorja tudi nekaj alkohola pa tudi vitaminov.

Tu je treba predvsem omeniti vitamine iz kvasa, to je vitamine B vrste, o katerih vemo, da so po svojem delovanju na človeško telo zelo koristni. Njihovo delovanje se kaže v pomirjenju, povečanju teka in to lahko opazimo tudi na zunaj, saj redni pivci piva navadno niso mršavi.

To izkustvo se da s pridom uporabiti pri ljudeh, ki jim manjka teka in jim jedi ne dišijo. Grenčice v pivu pospešujejo obilnejše izločanje sline, kar nam tudi nekoliko pomiri občutek žeje in se s pivom, ki je grenko, prej odžejamo.

Pivo nam še posebno prija ob hudi žeji, kjer nam druga tekočina ne zaleže toliko.

Vedeti pa moramo, da med tem, ko zmerno zaužijemo vino nekako poživlja, ima pivo prav nasproten učinek in povzroča lenost in zaspanost.

Povedati je treba tudi, da mlade hmeljeve poganjke marsikje zelo cenijo in jih pripravljajo kot okusno jed, ki je zelo podobna špargljem. Mladi poganjki vsebujejo dosti vitamina C in karotina, zavoljo tega jih lahko imamo ne samo kot posebnost, ampak tudi kot okusno in zdravo jed za bolnike; posebno še, ker hmelj odganja že zgodaj spomladi, ko nam še primanjkuje druge sveže in tečne rastlinske hrane.

Hmelj je torej tudi v zdravstvu zelo zanimiva rastlina, ki jo uporabljajo čedalje več.

»LEK«

TOVARNA FARMACEVTSKIH
IN KEMIČNIH IZDELKOV
LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 135

Dr. Tone Bajec:

Se kaj o hmelju in hmeljarstvu

Pred kratkim se je oglašil pri meni možak, pa ne kakšen »slokán«, ne, možak zajetne postave in z ukazujočim glasom in predornim nastopom.

Bil je sam tovariš urednik »Hmeljarja«!

Kakaj je sedel, že me je nabodel:

»Zakaj ste v breže, ki jo je založilo Novinarsko društvo Slovenije, v »Rasti slovenskega knjižnega jezika« (Ljubljana 1951) zapisali, da je slovenska beseda hmelj iz finsčine? Ali si to še upate zagovarjati?«

Priznam, da me je pri teh besedah kar nekam pogrelo, češ, ali sem ga že spet kaj polomil?!

Na tihem sem si izprašal vest in nato izjcljal, da je pač tako napisal sam slavni *Fran Miklošič*,¹ h kateremu se še zmeraj radi zatekamo.

No, pa se je kmalu izkazalo, da ni tako hudo in da bi tovariš urednik samo rad članek za slavnostno številko »Hmeljarja«, ki mu je tako k srcu prirasel!

Olajšano sem si oddahnil in mu pri tisti priči obljubil.

Šele potlej, ko se je bil »gromovnik« že

zdavnaj poslovil, sem se zavedel, kako je mimogrede dosegel svoj namen in kako raznovrstni so prijemi iznajdljivih urednikov!

Pa kaj hočemo, »po toči zvoniti je prepozno« in pravijo, da »obljuba dela dolg«, dolg pa je treba plačati!

Povejmo torej kaj o besedi hmelj!

Hmelj raste divji na humozni vlažni zemlji v severni Evropi, Aziji in Ameriki. Antika ga ni poznala, vsaj ne kot dodatek pivu, saj sta tako srednjelatinska beseda *húmulus* kakor grška *húmeli* iz XII. stoletja le izposojenki.

Splošno je mnenje, da so v zahodnoevropskih deželah jeli dodajati hmelj pivu šele proti koncu srednjega veka, v Angliji na primer šele pod *Henrikom VII.* Vendar se upravičeno vprašamo, za kakšne namene so neki hmelj rabili pred tem, če so že v poliptihu (= seznam cerkvenih posestev iz devetega stoletja naše ere) opata *Irmiona* pri cerkvi *Saint Germain des Prés* v Parizu predpisane datjave hmelja in če freisinške listine iz istega časa govoré o hmeljnikih?

Hmelj omenja tudi *Albertus Magnus* (1193—1280).

V XIII. stoletju naše ere je moralo biti hmeljarstvo že precej razširjeno, sicer zakonik »*Sachsenspiegel*« ne bi o njem izrečno določal!

Fran Miklošič je iskal domovino te besede na vzhodu; menil je, da so pač *Finci* posodili sosedom svoj izraz *húkala*.

Miklošičevo domnevo so vsaj deloma podprli poznejši izsledki *R. Koberta* z univerze v *Dorpatu*, ki je nespodbitno (?) dokazal, da so prva dodajala hmelj pivu *vzhodnofinska* in *tatarska* plemena.

Vendar dandanes lahko rečemo, da celó finsko preimenovanje ni prvotno, marveč da so ga tudi *Finci* kakor *Slovani*, *Germani* (staronordijsko: *humli*) in *Madžari* (komló) dobili — najbrž po različnih posrednikih — od kakega tatarskega rodu!

Pridelovanje in upravljanje so z besedo vred zanesli v srednjo in zahodno Evropo valovi preseljevanja narodov.

Prva *slovanska* omemba te rastline je v

staroruski Nestorjevi kroniki XII. stoletja naše ere.

Oblike slovanskih jezikov kažejo na to, da je beseda imela na koncu mehki lj (rusko-hmelj, pojsko chmiel, češko-chmel, srbsko-hrvatsko-hmelj).

Zatorej moramo tudi v slovenščini pisati **hmélj**, čeprav **savinjski hmeljarji** navadno izgovarjajo **hměv**.

Ta izgovor je pač mlajša narečna posebnost, saj trdi **dr. Joža Glonar**², da so v **Savinjski dolini** to kulturno rastlino jeli gojiti šele proti koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja.

Ker je bilo pivo poglavitna opojna pijača pri večini Slovanov, ni čudno, da ima beseda hmelj tudi drugotni pomen pijanosti:

rusko »**pohmejelje**« pomeni »**mačka**« (neugodno občutje).

»**Byť pod hmjelkóm**« pove tisto, kar naše »**pod kapo ga imeti**«, »**pod paro biti**«!

Čeh pravi: »**Ten včera chmelil**« (= pijančeval); prav tako pozna reklo, ki bi po naše zvenelo: »**utapljati žalost v hmelovini**«.

Poljaki pravijo: »**cmielnicki to czyni**« (= to dela pijanost), pač s šaljivim namigovanjem na atamana ukrajinskih kozakov, ki je tudi rad »hmélil«, kakor pripoveduje **Sienkiewicz**.

Ko so pri nas začeli gojiti hmelj kot kulturno rastlino, si je beseda zarodila številno družino.

Tovariš urednik »**Hmeljarja**« me je še prav posebej naprosil, naj bi si jo natanko ogledal ter povedal svoje mnenje o njeni rabi in vrednosti.

Hmelj je ime za posamezno rastlino ali pa skupno ime; kar se nanj nanaša, je **hméljevo** ali **hméljno** (najbrž brez razločka); hmeljevi ali hmeljni nasadi, hmeljni kol, hmeljevo olje.

Potemtakem bi bilo za kol ali palico edino pravilno ime **hméljevka**, vendar je pod vplivom narečja (ali pa češčine³) prišla v rabo **hmélovka**, ki je seveda ne kaže preganjati.

Skupno ime je po pokrajinah različno: **hmélje**, **hméljevje**, **hméljinje**, **hméljevina** ali **hméljina**, vendar bi zadnji dve lahko pomenili tudi vitičje ali slamo (srbsko-hrvaško:

hméljevina, poljsko in dolnjelužiško: chmielina).

Kraji, kjer je dosti hmelja, so **hméljevití**, ne vem pa, če lahko rečemo tudi **hméljnati**, kakor pravijo Čehi.

Hméljár je človek, ki goji hmelj ali prodaja hmelj, češko: chmelář, poljsko: chmielarz; ženska je chmielarka, vendar rusko: hmeljevód.

Hmeljarjev poklic je **hméljárstvo** (zaradi tuje pripombe zveni slabše **hméljarija**, vendar bi se ime lahko uporabljalo za posamezna gospodarstva), češko: chmelářství, rusko: hmeljevódstvo!

Kar je osebna lastnina posameznega hmeljarja, je **hméljárjevo**; kar se nanaša na hmeljarje sploh (splošna lastnina) ali na hmeljarstvo, pa je **hméljársko**, na primer hmeljarska zadruga.

Ukvarjati se s tem poklicem, se pravi: **hméljáríti**, češko: chmelářiti, opravljanje poklica pa je **hméljárjenje**.

Za nasade prideta v poštev dve imeni: **hméljnik** ali **hméljišče** (rusko: hmjelnik, poljsko: chmielisko).

Odločili bi se za prvo, ker se pri nas rabi tudi kot krajevno ime, drugemu pa bi odkazali poseben pomen.

Kakor je znano, pomenijo v slovenščini samostalniki s pripono **-išče** med drugim tudi njivo po spravilu plodov; denimo **repíšče**, **krompiríšče**, **pšeničíšče**, **koruzíšče**, **ječmeníšče**, **ržíšče** itd.

Táko njivo bi lahko imenovali **hméljišče** in na primer rekli, da smo na **hméljišču** sejali to ali ono.

Pivo s hmeljem je **hméljavec** ali **hméljnák**, hmeljna voda je **hméljevica**.

Shrambi bi rajši dejali **hméljnica** kakor **hméljárna** (po češčini), vendar bi se ta zadnja beseda morebiti dala koristno porabiti za kaj drugega?

Morda bi se tudi prilegel iz istega jezika **hmélják**, ki pomeni vrečo.

Če pivu dodajamo hmelja, pravimo, da ga **hméljimo** (češko: chmeliti, poljsko: chmielić,

Valentin Vodnik³ pa je temu dejal **hméljanje** piva.

Upam, da sem s temi vrsticami plačal dolg tovarišu uredniku »**Hmeljarja**«. Prepričan sem, da je še dosti več hmeljarskih izrazov, pa zanje ne vem, ker žal nisem Savinjec⁴. Če mi pa bo kdo z njimi postregel, si jih bom rad ogledal ter jih ocenil.

RAZLAGALNE PRIPOMBE:

1. Fran Miklošič (1813–1891), rojen v Radomerju pri Ljutomeru je utemeljitelj novejšje slavistike. Od leta 1849 dalje je bil redni profesor slavistike na dunajskem vseučilišču! Poglavitno njegovo delo je »**Primerjalna slovnica slovanskih jezikov**« (1825, 1856, 1875) v več delih. Posebno vrednost med njegovimi deli ima »**Etimološki slovar slovanskih jezikov**« (1866).

2. Dr. Joža Glonar, literarni zgodovinar, jezikoslovec in prevajalec se je rodil 1885 pri Mariboru. Med drugimi je opravljal tudi posle bibliotekarja v graški vseučiliški knjižnici in po prvi svetovni vojni v ljubljanski licejski, oziroma Narodni in vseučiliški knjižnici. Umrl je leta 1946 v Ljubljani. Njegovo delo je veliko, omenili pa bomo od njih le »**Slovar slovenskega jezika**« (1936), ki vanj kaj radi pogledajo vsi ljubitelji knjižnega slovenskega jezika!

3. Valentin Vodnik (1758–1819) je v zgodovini slovenske književnosti pomemben kot prvi slovenski pesnik in prvi slovenski časnikar! Rodil se je in umrl v Ljubljani. Za tókrat poudarimo le dejstvo, ker njegova dela poznamo že iz osnovnih šol, da je bil urednik prvega slovenskega časnika »**Ljubljanskih Novic**«, in da je pisal za tedanjo dobo precej čist jezik!

4. To drži, kajti res je, da se je dr. Tone Bajec rodil leta 1897 v Polhovem Gradcu, da je bil vseučiliški profesor v Ljubljani, res pa je tudi, da je na vso moč sodeloval med drugim tudi pri »**Slovenski slovnici**« (1947, 1956) in pri »**Slovenskem pravopisu**« (1950).

Glavno delo Antona Bajca je: **Besedotvorje slovenskega jezika** (Izpeljava samostalnikov. Izpeljava pridevnikov. Zloženke 1950–1952). Poljuden, vendar polemičen je njegov spis »**Rast slovenskega knjižnega jezika**« (1951).

Prav ta spis je neposreden vzvod za nastanek gornjega prispevka, ki mu je okvir pač določila naglica pri iskanju avtoritativnih sodelavcev za to številko »**Hmeljarja**«.

Ne bi bilo nápak, če bi bil prav ta isti pisec tudi avtor, (v katerikoli publikaciji!), večje razlage besedotvorja iz proizvodnje hmelja, za kar so mu na voljo vsi letniki »**Hmeljarja**«, od leta 1930 naprej in zlasti tudi vsa književna dela Janka Kača, ki so vsa prepletena s čudovitimi narečnimi posebnostmi iz Savinjske doline, glavnega hmeljarskega osredka v Sloveniji že domala 100 let.

Za kaj takega bom morda še pobudnik, ne pa več »gromovnik«!

Sicer pa se tovarišu dr. Tonetu Bajcu za ta prispevek javno in zares zahvaljujem!

Urednik

S P O M I N I

Inž. Josip Teržan

Hrepenenje po redu in napredku

Inž. Josip Teržan, komercialni direktor Tovarne dušika Ruše

Nervozni utripi svetovnih hmeljarskih borz v prvem desetletju po prvi svetovni vojni so neposredno odsevali v hmeljarskem gospodarstvu Slovenije, predvsem Savinjske doline.

Unosna prodaja »starega hmelja« v letih 1920/22 je dala nov polet savinjskemu in slovenskemu hmeljarstvu, vse tja do usodnih let velike agrarne krize 1929/31 leta.

Skoki cen hmelja za 100 do 300 odstotkov in to »čez noč«, nenadno zmanjšanje cen za polovico, zopet »čez noč«, vse v eni in isti hmeljski sezoni, periodično nihanje cen hmelja, ponavljanje »dobrih« in »slabih« cen hmelja v ritmu svetovnega kapitalističnega gospodarstva nepredvidenih konjunktur, izmenjajoče se »baisse« in »hausse« cene hmelja, so bili značajni pojavi takratne hmeljske trgovine.

Hitri vzpon »srečnih hmeljarjev«, blagostanje in velika življenjska raven se je »čez noč« spremenil v nervozo, nevoljo, pomanjkanje, žalost in nesrečo, »včeraj« še srečnih in zadovoljnih hmeljarjev. »Genialna igra zmede« borznih agentov v Nürnbergu in Zatecu in njihovih eksponentov v Zalcu, njihovi ogromni zaslužki in špekulacije v škodo slovenskih hmeljarjev je kradoma vnašalo v miselnost slovenskih hmeljarjev, brez razlike na politično strankarsko pripadnost, nemir in nezadovoljstvo ter odpor do predstavnikov tuje kapitala in borznih manipulacij.

Neveščemu slovenskemu hmeljarju je postajalo odvratno špekulativno početje formiranja hmeljskih cen, izigravanja proizvajalcev in bogatenje hmeljskih špekulantov.

Porajalo se je v duši hmeljarjev hrepenenje po redu in napredku. Toda v takratnih družbeno-političnih odnosih je bilo to delo »brez upa zmage«.

Vso to neurejeno hmeljarsko-gospodarsko življenje Žalcánov in Savinjcánov, njihovo »borzijanstvo«, uspehe in neuspehe, sem opazoval ob robu dogodkov kot dijak in pozneje študent. Temeljitejše sem spoznal to igro hmeljarskega gospodarjenja v obvezni in počitniški praksi v Zalcu 1923. leta. Mojo prejšnjo hmeljarsko prakso, ki sem si jo pridobil pri hmeljarjenju doma v Petrovčah, pri škropljenju, obiranju, merjenju in sušenju hmelja, sem izpolnjeval v žalski hmeljarni. Tu sem »od blizu« gledal, kako se kupčuje s hmeljem, kako se ga prevzema v hmeljarno na »prepariranje« in »prešanje v bale«, na ocenjevanje kakovosti hmelja in izplačilo hmeljarjem in na obligaten »likof«. Skušal sem dometi način prodaje izvoza hmelja, signiranje hmelja za izvoz z zaščitno znamko »savinjski hmelj — Zalec«, konkurenčni boj s češkim hmeljem in znamko »zatečki hmelj — Zatec«.

V pisarni Hmeljarskega društva v Zalcu pa sem mnogokrat poslušal strokovne pogovore tajnika društva, Antona Petrička, ki je nas študente, vrstnike svojih dveh sinov, navduševal za hmeljarjenje in hmeljarstvo. Tudi nas je vpregel v praktično delo. Hodili smo po savinjskih hmeljnikih, zbirali »bubi kopfe«, prve karakteristične pojave peronosporne na savinjskem goldingu (manj odporen proti peronospori je bil »pozni halertavski in špalski hmelj«). Opravljali smo poskusno škropljenje

z raznimi novimi kemičnimi preparati proti bolhačem, rdečemu pajku in peronospori. Oglejevali in izbirali smo najlepše in najodpornjše hmeljske rastline, jih zaznamovali in pri obiranju tehtali pridelek od vsake izbrane, zdrave rastline, polne kakovostnega in vonjavega hmelja. Od teh rastlin so spomladi vzeli rezniške sadike za poskusne nasade. To delo selekcije hmelja je že takrat obrodilo obilo uspeha. Napredni hmeljarji so pridelali mnogo kakovostnega hmelja, ki je vzdržal kakovostno oceno z žatečkim hmeljem prve kakovosti (Goldbachtal).

Te prve izkušnje v hmeljarstvu sem pozneje dobro izkoristil na službenem mestu v kmetijskem ministrstvu v Beogradu, kot referent za industrijsko rastlinstvo. Posebno sem se zanimal za hmeljarstvo. Odšel sem 1927 leta in 1928. leta na polletno prakso v glavni sezoni hmelja, na Češko in Bavarsko (v Zatec in v institut v Prago, v Spalt, Haltert in v Institut v Münchenu ter na hmeljarstvo borzo v Nürnberg).

Takratne neurejene politične razmere v stari Jugoslaviji pa niso dopuščale oziroma omogočale kontinuiranega strokovnega dela in organizirane akcije dviga proizvodnje na daljšo dobo. Medtem, ko sem bil na praksi v inozemstvu, so se izmenjale kar tri vlade. Poročati sem moral o svoji praksi kar trem kmetijskim ministrom, ki so zaporedoma zasedali ministrske stolčke. Bili so pa vsakokrat pripadniki drugih političnih strank, zato tudi različno orientirani do hmeljarstva in hmeljarjev v Sloveniji, predvsem Savinjske do-

line. Kakršne-koli politične račune je imela vsakokratna politična stranka na vladi do Slovenije in posebno do Savinjanov, tako je bolj ali manj blagohotno obravnavala problematiko hmeljarstva. Ta politična igra »okrog hmeljarstva« se je vrtela med Savinjsko dolino in Bačko (Zalec—Bački Petrovac oziroma Novi Sad). Tako je na primer radikalna stranka in njen kmetijski minister pokazal posebno naklonjenost hmeljarstvu v Vojvodini. Dne 19. aprila 1928. leta se je v prisotnosti načelnika kmetijskega ministrstva, kot predstavnika ministra, začela v Novem Sadu glavna skupščina hmeljarjev, na katero pa Zalcani niso poslali svojih predstavnikov.

Načelnik kmetijskega ministrstva je na skupščini hmeljarjev v Novem Sadu objavil program intenzivnega pospeševanja industrijskega rastlinstva, s posebnim poudarkom hmeljarstva, kot ene najrentabilnejših kmetijskih kultur. Za dvig hmeljarstva — kakovostno in količinsko — bo kmetijsko ministrstvo odprlo dve hmeljarski šoli, eno v Bačkem Petrovcu in eno v Zalcu. Ta program kmetijskega ministrstva ni bil izveden, ker niso v skupščini izglasovali potrebni amandman za kritje stroškov osnovanja in vzdrževanja teh šol. Na sestanku v Zalcu in Celju (Celjski dom), ki se je vršil takoj po sestanku v Novem Sadu, kateremu sem prisostvoval kot delegat kmetijskega ministrstva, so savinjski hmeljarji se pismeno obvezali prispevati k vzdrževanju hmeljarske šole. Sprememba vlade je ta odgovor odložila v arhivo. Od časa do časa se je pozneje še to vprašanje postavljalo na dnevni red.

Problematika hmeljarstva je stopala vse bolj in bolj v ospredje.

Razni strokovni časopisi so, od časa do časa, obširno pisali o hmeljarstvu. Posebno oni v Novem Sadu. Kmetijsko ministrstvo je izdajalo svoje liste in specialne brošure o posameznih kmetijskih panogah oziroma kulturah. V založbi kmetijskega ministrstva je izšel tudi »Poučnik o gojitvi hmelja« v 10.000 izvodih (5.000 izvodov v latinici in 5.000 izvodov v cirilici), katerega sem napisal po nalogu ministrstva po vrnitvi s prakse na Češkem. V »Glasniku ministrstva kmetijstva« so izhajali razni strokovni članki o hmeljarstvu raznih strokovnjakov, domačih in inozemskih, predvsem čeških, ki so obravnavali razne probleme na znanstveni osnovi. V Novem Sadu so sezonsko objavljali »vesti za hmeljarje«; tiskali so obširno brošuro v srbohrvaščini, nemščini in slovenščini, pod naslovom »Hmeljarski kompas«.

Zivahna tiskovna in časopisna akcija v Novem Sadu je končno izzvala Zalcane, da so pred hmeljsko sezono 1930. leta začeli tiskati svoj slovenski strokovni list za hmeljarje.

Danes ob 30-letnici, ko čestitamo hmeljarskemu listu na uspehu težko prehojene poti, med »Scilo in Karibdo« političnih strank od 1930—1941. leta, in v novih razmerah, nove agrotehniko hmeljarjenja in novih družbenopolitičnih odnosov, od konca druge svetovne vojne, do danes, želimo, da bo tudi v bodoče zastavil svoje pero v korist in procvit hmeljarstva in gojiteljev opojnega in vonjavega zelenega zlata — savinjskega goldinga.

Inž. Dolfe Cizej:

Kako sem se jaz »hmeljarsko« likal

Kakor daleč seže moj spomin, vseskozi je povezan s hmeljem.

Še čisto, čisto mlad sem vdihaval ta opojni hmeljski vonj, saj je bila naša sušilnica prav tam, kjer je sedaj v rojstni hiši kuhinja.

Spal sem v sobi, katere stena je zapirala sušilni jašek in spominjam se še, da je bilo poleti v tej sobi zelo vroče. Mimo okna pa so vlekli koše z zelenim hmeljem na najzgornejše lese. Hmelj je bil tudi na podstrešju vskladiščen! Zavoljo tega je seveda dišala vsa hiša.

Bolj »grenak« pa je spomin na obdelavo hmelja. Menda že takrat, ko sem bil »star« štiri leta, me je oče posajal na konja med kultiviranjem in osipavanjem hmelja.

In, ker smo imeli večidel težke a vendar zelo hitre konje, ni bilo moč paziti obenem na to, da se s prekratnimi nogami obdrži na konjevem hrbtu in hkrati odmiška hmeljeve poganjke obakraj košatih, čeravno ozkih vrst, kakor smo jih imeli nekoč.

Neusmiljeno opraskan obraz, posebno pa vrat in še roke — vse me je strašno peklo, zlasti tedaj, ko je te praske obilaval slani znoj.

Tudi nisem nič kaj rad smukal hmeljev, pač pa — tako mlad — le pri kakem enostavnem oprasku.

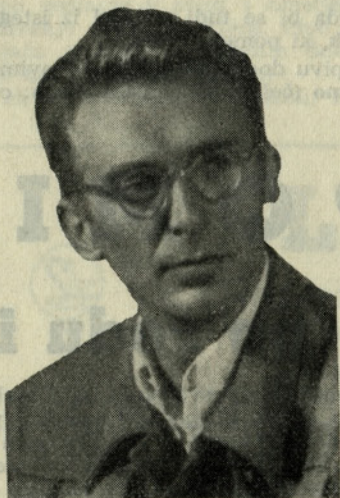
Nekako prijaznejši se mi je zdel hmelj nekoliko pozneje, ko mi je, osemletnemu dečku, rasla samozavest, ker sem smel sam voditi okopalnik in brano. Seveda pa sem potrgal nekaj več trt, kakor bi jih smel!

Nekajkrat se je zgodilo, da se je pri tem podrla tudi kakšna hmeljevka in to na vpreženega konja. Splašen konj pa seveda v diru po vrsti in škodi ni bilo malo! Mene pa seveda strah zaradi škode, in pokvarjenega okopalnika, kajti oče nas ob takih primerih ni nič kaj prijazno gledal in božal...

Toda z leti raste moč in postajal sem dober pridelovalec hmelja ter sem to rastlino vzljubil. Vsako delo sem pri hmelju opravljal, le obiral nisem rad! V tem pa mi je mnogokateri Savinjec »sorodnik«!

Ko sem bil v Celju v gimnaziji, sem se med slehernimi počitnicami »naužil« dela in tudi hmelja!

V poslednjih letih gimnazijskega študija, ki se ujema prav z leti hmeljske krize, sem na moč gmotno občutil borzianstvo s hmeljem. Zaradi špekulacije (oziroma neprodaje!)

Inž. Dolfe Cizej, kmetijski inšpektor OLO Celje

so se zamajali temelji doslej trdne rojstne hmeljarske kmetije. Družinski svet (najbrže brez očeta!) je sklenil, da bo prodajal hmelj bolj previdno in sicer po tretjinah.

Tako se je gmotno stanje zlagoma izboljševalo, čeprav so se na račun hmelja »razsvetlili« gozdovi!

Prav na razpotju za svoj bodoči poklic sem se od prvotne namere pravnega študija poslovlil in se za trdno odločil za kmetijski poklic in to še prav posebno v mislih na delo v hmeljarstvu. Saj Savinjska dolina, oziroma hmeljarstvo ni imela svojega strokovnjaka. Edini, ki je bil, se je v Rušah pri Mariboru posvetil industriji, izdelkom Tovarne dušika (inž. Josip Teržan).

Na agronomski fakulteti sem se posebno zanimal za vsa vprašanja, ki so v zvezi s hmeljarstvom, čeprav moram reči, da me je že takrat na moč »pritegovala« živinoreja, kot zelo učinkovita veja kmetijstva.

Po opravljenih izpitih za diplomu in za dostitvitvi vojaških obveznosti, sem eno leto »stažiral« na treh inštitutih zagrebške kmetijske fakultete, kjer sem proučeval pedologijo

in prehrano rastlin, vse v zvezi s hmeljem, nato škodljivce in bolezni hmelja ter tehnologijo in analizo hmelja.

Toda to je bilo tudi vse, kar sem se lahko naučil takrat, doma, v svoji deželi! Ni bilo nikjer nikakršnega poskusnega dela, nikjer nismo hmelja posebno obravnavali! Zavoljo tega sem hotel v tujino, kjer so bili s tem delom zelo daleč pred nami.

Po praksi v Zagrebu sem si s pomočjo prijateljev uredil vse potrebno za enoletno prakso v **Desenich pri Zatecu**, na zelo znani poskusni postaji za hmelj v Čehoslovaški. Vprav, ko sem vse potrebno pripravil, so Nemci zasedli Sude, kjer je ta postaja in tako je praksa šla »po vodi«!

Vendar odnehal nisem. Poiskal sem veze v Angliji in že dobil dovoljenje, da odpotujem na specializacijo v **Wye** (hmeljarska poskusna postaja blizu Londona).

Ko sem imel že potni list, je prišel odgovor, da so postajo spremenili v vežbališče za vojsko in poskusno delo opustili.

Pri svojem hmeljarstvu pa sem vztrajal in nisem hotel sprejeti drugega dela. Resnici na ljubo moram reči, da ga tudi dobil nisem, posebno ne v Sloveniji, kjer so moji klerikalni »prijatelji« predobro poznali moje prepričanje. Zavoljo tega sem ostal doma — **brez posla!**

No, povsem brezposeln pa le nisem bil, kajti začel sem delati na domačem posestvu in preizkušal nekatera pridobljena znanja iz hmeljarstva tudi praktično v hmeljiščih.

Iz leta 1939 so tudi moji prvi članki iz hmeljarske prakse v takratnem Dolinarjevem »Slovenskem hmeljarju«.

S tem »možem slabega spomina« sva bila ves čas v tistem vojnem stanju. Njegovo namera je bila, da hmeljarstvo popolnoma podredi takratnemu političnemu režimu »tudi slabega spomina«!

Sicer mož ni bil povsem slab organizator, ne, imel je »ideje«! Saj je že nakupoval posestvo, kjer naj bi osnovali prvo poskusno postajo za hmelj v takratni Jugoslaviji (na Kumrovem v Kaplji).

Ideja pa je »padla v vodo«, ker ni bilo dovolj denarja. Osnova je tudi hmeljno komisijo za signiranje hmelja v Zalcu. Nekako sem se z njim le dogovoril, da prevzamem posle tajnika te komisije. Toda to je bila le

ena od mnogih obljub, stvarno pa je delovno mesto prevzel drug agronom, popolnoma nevešč hmeljarstvu, toda politično »pravoveren« in zvest.

Bilo je leta 1940.

Tako se mi je godilo, da nisem mogel proreti nikamor, kjer bi lahko v hmeljarstvu deloval. Le to sem dosegel, da sem v jeseni 1940 postal nakupovalec za »Hmeljarsko zadružno«. Pobiral sem po dolini vzorce hmelja

in prodiral v tajnost tega borznega blaga. Bilo pa je le sezonsko delo!

Vse do začetka II. svetovne vojne sem bil torej doma in se s hmeljarstvom boril le fizično, to se pravi: obdeloval sem hmeljišča, obrezoval hmelj, postavljaj hmeljevske itd.

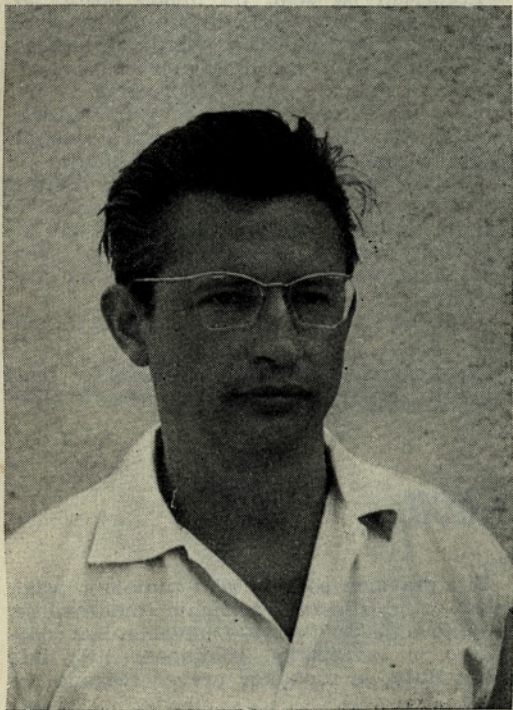
Po kratkem zapletu v vojski sem bil spet doma. Čeprav politično dovolj znan, so me okupatorji za čudo pustili v miru in tako sem se po temeljitem razgovoru z mojim znancom,

narodnim herojem Slavkom Šlandrom moral »boriti« za službo v »Prehranjevalnem uradu« v Celju. Poleti 1941 sem zares uspel in seveda moral kot poznavalec proizvodnje hmelja na tem področju sodelovati tudi pri akciji izoravanja hmeljišč...

Razočaran nad takim delom sem hotel v drug kraj in drugo stroko. Leta 1942 sem bil že v Mariboru kot živinorejec, isto leto pa tudi v koncentracijskem taborišču Dachau...

Boris Debič:

UREDNIKOVI SPOMINI

Boris Debič, urednik »Hmeljarja« 1952—57, zdaj sekretar »Hmezada« v Žalcu

Star sem bil šest let, ko je »Slovenski hmeljar« prvič »spregovoril« našemu, predvsem savinjskemu kmetu.

Takrat si pač nisem predstavljal, da mu bom mnogo let kasneje tudi jaz opravljal »tlako« kot urednik.

Sedaj sva oba za trideset let starejša! Pa ne, da bi se že počutila stara! »Hmeljar« z mladostno živahno besedo kar najbolj prispeva k uspehom v hmeljarstvu, ki so iz leta v leto očitnejši. Od časa do časa si nadene novo »obleko« in še z večjo živahnostjo kroži med hmeljarji. Med njimi se počuti kot doma, prijeten in — berejo ga!

Ni čudo, da je njihov najiskrenejši prijatelj! Vselej jim dobro svetuje in dobro jim želi. Tudi za to prilžnost, za svojo tridesetletnico, se je prenovil, olepšal, zavoljo tega tudi učinkuje povsod — doma in v zamejstvu!

Ne samo strokovno, tudi napredno socialistično misel posreduje! Čemu torej ne bi bil ponosen na svoje poslanstvo?

Ob njegovem rojstvu ni bilo tako. »Služil« je v drugačnih razmerah, nekoč kar dvema gospodarjema. Med okupacijo pa ga je nemški fašizem celo na smrt obsodil in usmrtil!

Šele v novi Jugoslaviji je pošteno in svobodno zadihal. Mučno preteklost je prebrodil, zavoljo tega naj zdaj slavi!

Zaslужil je to, ta naš »Hmeljar«, poln moči, nikoli star!

In jaz, nekdanji urednik?

Ah, da, Tudi jaz se pridružujem vsem, ki mu iskreno žele še mnogo let uspešnega poslanstva!

Rad se spominjam najine, skoraj petletne skupne poti, pa čeprav mi je premnogokrat sivil lase.

Koliko skrbi mi je nalagal; skrbi pa krajšajo življenje.

No, ni mi žal in vesel sem bil, ko je prišel v dobre roke, saj moj naslednik, novi urednik, »živi in umira« zanj. In čeprav ocenjuje sedanjí urednik tudi to sopotništvo kot »težaško delo«, kar je po mojih izkušnjah dvakrat res!

Pa kaj bi to?!

Samo, da bi še bil talk, kot je!...

Kako sva se spoznala s »HME LJAR«-jem? Septembra 1952 so mi »naložili« skrb zanj. Njegov večletni urednik, pokojni Janko Kač, ki ga je vselej bogatil z živo, domačo, duhovito in iskreno besedo, je za vedno klonil pod bremení življenja.

»Hmeljarjevi« krušni očetje so izbrali mene, da bi ga vsaj za nekaj časa urejeval. Nisem mogel odkloniti, saj sem Savinjecan, pa čeprav nisem vedel, kako se taki stvari streže. Ničesar nisem vedel o tiskarstvu, razen da je bil Johannes Gutenberg iz Mainza (rodil se je pred 600 leti) tisti, ki ga je »pogruntal«.

Tudi o hmelju nisem kaj prida vedel, čeprav sem n. pr. vedel, da so morali okoli leta 1234 tlačani iz samostana sv. Bogorodice na Bistrici v Polimlju (Srbija) dajati vsako leto o božiču svojim gospodarjem med drugim tudi slad za pivo in oborek hmelja!

Enake zahteve je imela tudi gospoda samostana sv. Štefana v Banski pri Kosovski Mitrovici okoli leta 1316.

Dobro je sicer, če veš, da je »ugonabljanje« in »lokanje« piva že stara in dobra veslovanska navada, toda to morem uporabiti kvečjemu kot opravičilo pred ženo, premalo pa je za uspešno urejevanje »HME LJAR«-ja!

Ali je torej kaj čudnega, če sem često imel glavobol, ki se je odražal posebno v prvih številkah moje »rabote«.

Star pregovor pravi, »da se najhitreje naučiš plavati, če te vržejo v vodo«! Morje neznaníh in novíh pojmov me je skoraj utopilo, toda s »HME LJAR«-jem sva le zaplavala naprej, četudi v stilu »crawla«. Edino, kar sem vedel, je bila moja naloga »HME LJAR«-ja:

»Boriti se moramo za socialistično hmeljarstvo, za obilnejši in boljši pridelek!«

In, začelo se je.

Moral sem se spoznati s tiskarskimi znaki: nonparel, petit, borgis, garmond, cicero itd.! Učil sem se znakov korekcije. Zaradi obremenjenosti Celjske tiskarne sem imel često »diplomska« pogajanja s tehničnim vodstvom tiskarne, da bi hmeljarji ne čakali predolgo na svoj časnik. Preglavice sem imel z izdelavo klišejev, ker nisem imel na voljo dovolj fotoposnetkov, svojega fotoaparata pa tudi ne.

Dokler »Celjska tiskarna« ni imela lastne »klišarne«, so izdelovali klišeje za »HME LJAR«-ja v Ljubljani ali pa v Zagrebu. To je zahtevalo precej urgenc in kalilo moj duševni mir, ki sem ga potreboval tudi za službo in petnajst (!) drugih funkcij.

Toda tiskarna je zahtevala, da se rokov strogo držim. Včasim mi je hodilo preveč, drugič premalo materiala. Večkrat sem se izvlekel iz zagate le s prijaznostjo in tovarištvom stavev, ki imajo obilo izkušenj. Bili so vselej radodarni z dovtipi, zavoljo tega mi je bilo delo v tiskarni še najprijetnejša »tlaka« mojega urednikovanja.

Morda ne veste, da je tam zaposlen tudi znani alpinist »CIC«, Ciril Debeljak, ki sedaj s tovariši nosi jugoslovansko zastavo na vrhove daljne, visoke in nevarne Himalaje? Poznanstvo s takimi pa nudi res mnogo prijetnega. Težave so bile druge!

Hudo neprijetna stvar je zbiranje prispevkov za objavo?

Splošni pozivi na sodelovanje niso rodili bogve kakih uspehov. Uredniški odbor je dolečal v obrisih vsebino posameznih števil in največkrat tudi pisce, ki pa jih je bilo treba potem prositi, prositi in — prositi! V partizanih smo »žicali«, toda ne prosjčili. Tu pa je bilo včasih treba toliko milega besedovanja, da bi najbrž bil kos italijanskim beračem-milijonarjem.

Seveda so tudi častne izjeme. To so pisci, ki tudi sedaj nenehno sodelujejo, in ki imajo v »HME LJAR«-ju že kar nekakšno domovinsko pravico. Rekel sem »častne izjeme«, toda ne v vsakem primeru. Kapitulirali so, ko je bilo treba poslati prispevke uredništvu v določenih rokih. Marsikatero častno besedo so tudi častne izjeme »požrle«. Večna tekma z roki (termini)— neprestano živčno »natezanje«! Za vsak primer sem moral imeti vselej nekaj materiala v rezervi, kajti včasih se je zgodilo, da je marsikdo, ki je prispevek že obljubil »poklical na pomoč« vis maior (višjo silo), urednik pa se je obrisal pod nosom.

Konec koncev smo »pet minut pred polnočjo« — talko se v takih primerih ljudje izražajo — le zbrali potrebne prispevke.

Tu pa se je pričel moj »training zoper spanje«!

Prispevke mora namreč urednik še pregledati, po svojem relativnem znanju zahtev »Slovenskega pravopisa«, jih popraviti (v nekaterih primerih skorajda »posloveniti«), skratka, prirediti jih za tisk.

Nekateri članki oziroma prispevki so bili kar v redu, večina pa je bila okrašena z vsem tistim »jezikovnim dračjem«, ki ga prof. dr. Mirko Rupel preganja dvakrat tedensko po ljubljanskem radiu.

Imaš na primer pisca, ki se hoče postaviti z znanjem tujk in v svoj prispevek vtke vsaj desetkrat »religiozne« ukrepe, čeprav je najbrž mislil na rigorozne, lahko pa bi rekel kar po slovensko ostre, neizprosne ali kaj podobnega.

Nekje je prebral naš pisec besedo integralen (celovit, nerazdelen), vseh mu je bila, in že jo vztrajno uporablja, vendar nekoliko po svoje: vse skozi piše »intrigalen«.

Bognasvaruj, še v jeziku bi radi spletikarili. Drugemu so zopet pri srcu neznansko dolgi stavki, da naposled ne veš, kaj je hotel povedati? Tudi »rajnka« Avstrija še straši po naši domači govorici. Toliko je bilo vse te navlake, da se ne bi čudil, če bi videl kje zapisano: »Vahti, da ne bo hunt na krajeungi ausglajzal...«

S kleno domačo govorico so mi dopisniki — kmetje delali najmanj preglavice!

Marsikaj se mi je tudi izmuznilo. Hitrica in delo pozno v noč sta kriva, če sem kake strani pustil »popackane« s takimi »ocvirki«.

Bodi dovolj o tem!

Druge vrste težave so bile vsebinske narave.

Vedno sem menil, da mora »HME LJAR«, četudi takrat predvsem strokovno glasilo, izražati s socialističnim razvojem konformirano voljo pridelovalcev.

Večina prispevkov je temu ustrezala. Nekateri pisci pa so zagovarjali svoje čisto drob-nolastniške kapitalistične težnje.

Taki niso hoteli ali pa niso mogli razumeti ukrepov ljudske oblasti in koristi socialistične skupnosti! Predstavnike oblasti so imenovali »birokrate, zanešenjake, zavirače, diletante itd.«, njihove ukrepe pa »negospodarske po-

sege» itd. Zagovarjali so politiko »proste roke«, možnosti samoiniciative» in temu enako. Prispevki s takimi demagoškimi parolami so seveda romali v uredniški koš.

Nekoč je nekdo celo zapisal: »Diletantske roke proč od našega hmeljarstva!«

Posebno mnogo je bilo take vrste prispevkov po reorganizaciji »HMEZAD«-a leta 1952. Toda glej, politika »zanešenjakov« je uspela! Hmeljarstvo v Sloveniji se je najbolj razmahnilo v svoji zgodovini! Odpor proti socialistični smeri v hmeljarstvu so pokazali celo nekateri člani uredniškega odbora, katerega sestav se je večkrat spremenil. Zagovarjali so mnenje, da mora ostati »HME LJAR« strogo strokovni (?), »nepolitični« časopis, kar ni pomenilo ničesar drugega, kot da ne sme sodelovati pri razvijanju naprednejših, socialističnih razmerij v hmeljarstvu.

Za »strokovnostjo« so torej skrivali svoje nazadnjaške poglede! Čas je tudi njih prehitel in onemogočil.

Težav bi bilo manj in sodelavcev več, če bi imeli večja materialna sredstva in seveda manj skromne honorarje za prispevke, ali pa, če bi bilo nekoliko več — požrtvovalnosti! Menim pa, da sem s sodelavci vendarle precej koristnega opravil!

V 57 številkah smo »dali na svetlo« nad 570 strani in še nekaj prilog za nameček. Včasih preveč učen, drugič zopet preveč enostranski, preveč ali pa premalo pester, je naš »HME LJAR« potreboval dobrih nasvetov in, ponavljam, predvsem sodelovanja!

Jaka Slokan:

Prispevek orisu življenja Janka Kača

»...Kako si prostrana, Savinjska dolina! Otrok, kakor sem bil, sem te premeril! Zdaj te ne premerim z jasnim očesom, če stojim na hribu! Tvoje meje so se razmikale kakor spoznanje moje duše in bridkost mojega srca. Zakaj prej si mi bila svet, zdaj si mi več nego svet, si mi dom!

Vse tvoje sladkosti sem poznal, vse tvoje lepote. Ampak ljubil sem te šele, ko sem trpel zaradi tebe. Spoznal sem tvoj resnični obraz, ko sem ugledal njegovo senco.

Iz tvoje blagoslovljene zemlje rastejo tenke, visoke korenine in se oklepajo kakor slak mojih nog, mojega telesa, moje duše. Od začetka sem se jih prestrašil; zdaj jih božam, pritiskam jih k sebi. Pobegnili sem, da bi bil sam gospodar: svoja prst, svoj cvet in svoj sad; list, ki ni bil rojen ne na drevesu, ne na grmu; kamen, ki ni bil izluščen iz skale.

Ko sem ozdravel, sem te spoznal in sem videl, kako je bilo predržno in nespametno moje početje. Le kdor je močan onstran tebe in preko tebe, te lahko zavrže. Jaz te nisem zavrzel, ker sem slab in ker je ljubezen prevelika v mojem srcu. Tako velika, da je mati moje moči: kako bi jo zavrzel, Savinjsko dolino? Ti studenec vseh mojih sanj in vsega mojega trpljenja — lahko te ljubim, lahko te sovražim, nikoli ne pozabim nate, tako, kakor tudi ne boš pozabila name!...

»Pesem« — Ivana Cankarja, ki jo je moč, samo z majhno prireditvijo, uporabiti zame in za Savinjsko dolino!

Le stežka sem se odločil za te vrstice, vendar dejstvo, da je bil pokojni Janko Kač ured-

Pa je že tako, tisti, ki so največ svetovali, so najmanj sodelovali!

Res je, ko gledam nazaj, vidim, da bi lahko marsikaj drugače napravili. Res pa je tudi, da se je »HME LJAR« »vtikal« na vsako področje, če je le imel priložnost. Pripovedoval je o pridelovanju, gnojenju, varstvu rastlin, o boleznih in zajedavcih, kemičnih sredstvih in umetnih gnojil, hmeljevkah, žičnicah, sušilnicah, obiranju, namakanju in regulacijah, dovozu in cenah; obveščal je o stanju pridelka doma in v svetu, svetoval je, kako uničiti divji hmelj, prinašal je zanimivosti iz znanosti, iz izkušenj drugih dežel, iz pivovarstva, iz zgodovine hmeljarstva, objavljajal je sklepe hmeljarskih forumov, tolmačil združno politiko, pravilnike, uredbe, priporočal je zavarovanje, tudi ni pozabil na šolstvo itd.

Skratka od načelnih člankov, strokovnih razprav vse do drobnih zanimivosti, vse je objavljajal. Če je v množici problemov kaj pozabil, ni bil vedno sam kriv; bralci so ga mogli vselej opozoriti! Zanimarjal pa ni nobenega problema.

Koliko je »HME LJAR« bil zgovorno ogledalo življenja in dela, naporov in uspehov vseh, ki jim je pri srcu razvoj hmeljarstva, lahko vsak zase oceni! Mnenja pa sem, da mi pozitivne vloge ni mogel nihče očitati.

Skoraj pet let sem skrbel zanj in vplival nanj. Vplival pa je tudi on na mene. Zaradi prevelikega števila nočnih ur urejanja sem se navadil na turške kave, kadil cigarete, ci-

gare, pipo, porabljal denar za elektriko in obremenjeval družinski obračun.

Tako, da sem se potrpljenja šel učiti med ribiče! Vse zaradi njega, ki slavi sedaj tridesetletnico.

Sedaj je vsebina »HME LJARJ«-ja še bolj bogata in pestra. Nove okoliščine so zahtevale nov koncept in večja materialna sredstva. Le tako lahko uspešno širi nove ideje in pomaga pri uresničevanju novih nalog. Tak »HME LJAR« pa je zahteval urednika samo zase, ne da bi se ugonabljal še z drugimi posli, kajti dela z njim je še mnogo več.

In res, dragi urednik — ne bodi hud! — ob najinem zadnjem srečanju se mi je zdelo, da tudi hitreje siviš!

Prepričan pa sem, da misliš kakor jaz: »Bila bi slaba sinova Savinjske doline, če ne bi žrtvovala vsaj delček življenja za to čudovito rastlino, ki za njo hmeljarji »izgorevajo«, »hirajo« iz dneva v dan že tri rodove.

Ob tridesetletnici izhajanja »HME LJAR«-ja želim ponoviti, kar sem zapisal že ob desetletnici njegovega povojnega izhajanja:

»Naj se iz leta v leto bolj bohoti duhteča »savinjska roža«, naj njene zelene trte povežejo hmeljarje v veliko družino, da bo sad njihovega dela — najboljši hmelj na svetu ponesel glas socialistični domovini na vse strani sveta!«

»HME LJAR« naj pri tem še naprej na moč pomaga!

Uredniškemu odboru in uredniku moje najboljše želje!

Zapik!

Biti pravičen sodnik tako zamotani psihi, kakor jo je odražalo življenje, modrovanje, pisateljstvo, novinarstvo, ukvarjanje z rožomogoto, s savinjskim goldingom itd., itd., Janka Kača, je vsekakor preveč tvegano početje!

Prav tako se nočem skrivati za staro, občečloveško modrostjo: »O mrtvih samo dobro!«

Objavljam le prispevek orisu Janka Kača! Morda ne bo odvečen?!

Za izpopolnjevanje »Savinjskega goldinga« mu ni enakega!

Pa tudi sicer je Janko Kač storil mnogo dobrega.

Presodite!

S knjigami »Med zdravniki in padarji«, »Pisane zgodbe«, »Grunta«, »Moloh« in »Na novinah« ter s prispevki domala v vseh tedanjih časnikih v Sloveniji, pa tudi drugod, bo vznemirjal nas vse, ki smo se pojavili na svet v Savinjski dolini in še mnogo kje — vse do naše smrti!

Vznemirili bralko ali bralca in ju zanihali v razmišljanje, je veliko delo človeka!

Za svoje grehote pa je takó sam opravil pokoro. Morda bridkeje, kot moremo sploh slutiti!

V letih, ko se je »rodil« Slovenski hmeljar«, pa še pótlej, je pomenil za mnoge nekaj takega-le:

In v tistih časih je naš narod poosebil novinarstvo v DESETEM BRATU.

Slovenska oče in mati sta imela prvega sina duhovnika, drugega vojščaka, tretjega zdravnika, četrtega advokata, petega uradnika, šestega trgovca, sedmega obrtnika, osmega kmetovalca, devetega učitelja in vsakomur sta položila na mizo kruh in žlico, da so dobro živeli. Za desetega brata pa ni bilo več kruha, ne žlice in je šel po svetu kot romar, vedež in črnošolec brez doma. Vse je vedel večni romar in vedež je vse vesti poročal bratom ter jim svetoval, kaj in kako. Varoval jih je pred škodo in nesrečo ter jim pomagal v sili, a kot črnošolec jih je učil skrivnostnih ved in s pesmijo tolažil v žalosti ter jim s šalami preganjal skrbi. Ubogim in potrebnim je dajal, a nikdo ni mislil od kod jemlje. Vsi so ga poznali in spoštovali ter se ga bali, ker je bil dobrim dobrotnik, krivičnim pa pravičen sodnik. Toda nikdo ni vedel, od kod je, kam gre in kdo je.

Rojstna hiša
Janka Kača

Ko sem ga (v pozni pomladi) intervjuval leta 1949, kot urednik kmetijskih oddaj na RADIO LJUBLJANA, v prostorih »HMEZAD«-a, se je najin pomenek tako-le odvijal:

Vprašanje: Vi ste Janko Kač, urednik »Hmeljarja«, imenovan tudi Mičurin?

Odgovor: Sem eno, drugo in še tretje: Urednik, genetik in nabavljatelj blaga. S pisanjem je danes križ, ko že vsak hmeljar. Odpreda ta časopis, oni časopis — tu hmelj, tam hmelj, kakor da je ves svet samo iz hmelja narejen. Pri tem pa ni važno ali držijo te trditve, samo da se piše. Zadnjič se mi je celo pripetilo, da sem dal za oddajo za podeželje sestavek »Pred obiranjem hmelja«. Ko poslušam oddajo, pa čujem, da je nekdo nasejal ljulko med moje žito. Saj se ne da nič pomagati — so mi rekli, jaz pa pravim: Kar je bilo dobrega, je bilo od mene, slabo pa kar črtajte iz spomina.

Vprašanje: Nekam slabo govorite?

Odgovor: Kaj ne bom, ko se mi je pa že na vse-zgodaj zgodila huda neizgoda. Odrgral se mi je jezik — na levem čevlju. Gola resnica, tule ga lahko vsak vidi. Saj res — še nimamo televizije. Kakor je zame to nerodno, je pa za druge boljše, ko nestrpnost stopicajo in se obohavajo. Le oče cesar so mirni.

Vprašanje: Kakšen cesar, saj imamo vendar republiko?

Odgovor: Mi hmeljarji imamo pa oboje. Celo dva cesarja glešamo (imamo), kakor Belgijci. Zadnjič so mi očitali, češ, sam »Hmezad« te je. »Hmezad« planira, »Hmezad« usmerja pridelovanje, »Hmezad« skrbi za vse potrebščine hmeljarjev, »Hmezad« vrši odkup, prodajo in izvoz hmelja. »Hmezad«, »Hmezad«, »Hmezad« samo »Hmezad«, kakor da ste oblast. Oblast sicer nismo, imamo pa za predsednika Cesarjevega Martina, sina od očeta Cesarja.

Kot novinar sem pa postal verna slika učencev iz Prešernove »Nove pisarije«.

»Kako se hmelj pred rjo varje, kako uši se koljejo najbolj, književnik jaz učim hmeljarje!«

Pripovedujem jim:

»da v zadrukah živi se zdaj najlepše, hmeljar privatnik je največje revšle!«

Vprašanje: Kaj pa, še kaj mičurinite na hmelju?

Odgovor: Mičurinim, se pravi, križam razne sorte hmelja in vršim s svojimi kadri druge sodobne prijeme, da dobimo boljše in donosnejšo rastlino iz našega degeneriranega goldinga.

Vprašanje: Imate že kakšne uspehe?

Odgovor: Nekaj križancev kaže lepe lastnosti in upam, da smo na dobri poti. Ko se vselimo v naš novi hmeljski inštitut, nam bo delo olajšano, ker na prostem ne moreš opravljati uspešno takega dela.

Zelim Vam še mnogo uspehov — hvala!

Zadnje dni pred smrtjo me je v Ljubljani nekajkrat in kar čez ulico često klical: »Državljan Jaka!«

Zlahka sem ga spoznal: čokat živôt, kot oglje črni lasje, zobje pa kot tatarski! (Sam je »zatrjeval«, da je potomec Tatarov, kar morda ni neresnica?)

Rokovala sva se in oči so mu bile kalne! Računal sem, da so mu dnevi šteti.

Po izmenjavi »nekaj« o hmelju in Savinjski dolini sva kajpak zavila v najbližje gostišče...

Čim je »zvrnil« nekaj šilcev žganja, mi je »očital« abstinenco, oči pa so žarele kot plamenici... Prijeten je bil vselej pomenek z njim!

Odprimo še knjigo »Moloh«, ki jo je spisal leta 1936 (!) in preberimo odstavek na strani 121!

»... Nihče ni verjel Pernetovim besedam o denarju, saj še sam ni vedel, kako je prišla takšna beseda iz njegovih ust, ko je pozneje razmišljal o tem. Prav tako ni verjel svet dvema drugima, ki sta sedela daleč od tod v predmestni, napol razpali hiši velikega Londona in sanjarila — dva skromna, nepoznana moža Marx in Engels, da je treba obstoječi krivični in na denarju sloneči družbeni red nasilno zrušiti. Takšen je bil pač takrat čas, da je vse človeštvo čakalo, kedaj se prične med treskom in grmenjem nebes podirati, da pokoplje vse, kar je bilo, in se zgradi nov svet...«

Še to-le!

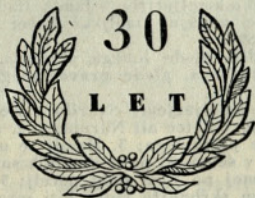
Konec 1957 sem v nekem antikvariatu v Ljubljani naročil »Moloh«. Uslužbenki sem narekoval svoj priimek, ime, delovno mesto in naslov.

Prav 31. XII. 1957 sem prejel po povzetju »Moloh«, vendar z oznako, da sem »uradnik hmeljarije!«

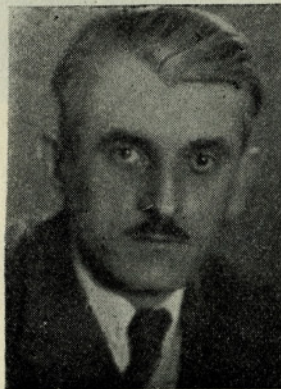
Še takrat se mi je Janko Kač — iz groba, po nevedni uslužbenki — nekolikanj in duhovito nasmejal...

Tudi tak je bil Janko Kač!

INŠTITUT ZA HME LJARSTVO ŽALEC

ČESTITAMO k trideseti obletnici „HME LJAR“-ja

Martin Jošt,
iz Gotovelj
pri Žalcu.
Že več let pred
NOV je med
naprednjaki!
Opravil je izpite
na Hmeljarski
šoli v Žalcu
(Č. S. R.), bil po
NOV direktor
»Hmezada«,
zdaj je pri
»AGROTEHNIKA
— Ljubljana

INŠTITUT ZA HME LJARSTVO ŽALEC (V ZACETKU 1950)

Hmeljski inštitut kot znanstvena ustanova za hmeljarstvo stopa z letošnjim letom v prvo fazo svojega delovanja. V tem zavodu se vršijo vsa kemična in ostala raziskovalna dela za izboljšanje kvalitete in večjega donosa hmelja, tako imenovanega »savinjskega goldinga«, ki ima s preko osemdesetletnim gojenjem v Savinjski dolini vse odlike najboljših svetovnih hmeljev. Vse te njegove odlike je možno s primernimi ukrepi in znanstvenim raziskovanjem še izboljšati.

Zavod še ni v celoti opremljen, zato se je del raziskovanj, posebno kemičnih vršil pri Kmetijskem znanstvenem zavodu v Ljubljani, ki je dal potrebne prostore in sredstva na razpolago.

Hmeljskemu zavodu je priključena selekcijska postaja, ki deluje od leta 1946. Ker se je pokazala nujna potreba po znanstvenem in raziskovalnem zavodu za hmeljarstvo, je upravni odbor »Hmezad«-a, Hmeljarske zadruge z o. j. v Žalcu leta 1949 pristopil h graditvi »Hmeljskega inštituta«.

Kot sodelavec za ta inštitut je pridobil upravni odbor ing. Petriček Janka, ki kot kemik vodi vsa kemična znanstvena dela, ing. Kač Alojza, ki vodi ostala botanična dela in Kač Janka, ki vodi genetska dela.

Inž. Zvone Pelikan, direktor Inštituta za hmeljarstvo v Žalcu.

Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu

Ustanovitev Inštituta za hmeljarstvo v Žalcu so narekovala potrebe povečane in čedalje bolj organizirane proizvodnje hmelja. S tem pa je že bil določen tudi značaj Inštituta in njegov program dela.

Osnovna naloga Inštituta je vseskozi bila, je in ostane, da sproti izpolnjuje naloge, ki jih nenehno zastavlja proizvodnja hmelja v LRS. Hkrati pa se je v stalnem stiku s prakso razvijalo tudi znanstveno raziskovalno delo.

Ustanovitev Inštituta za hmeljarstvo so torej narekovala družbene potrebe, kajti vsa družbena dejavnost vse bolj in bolj temelji na znanstveni osnovi.

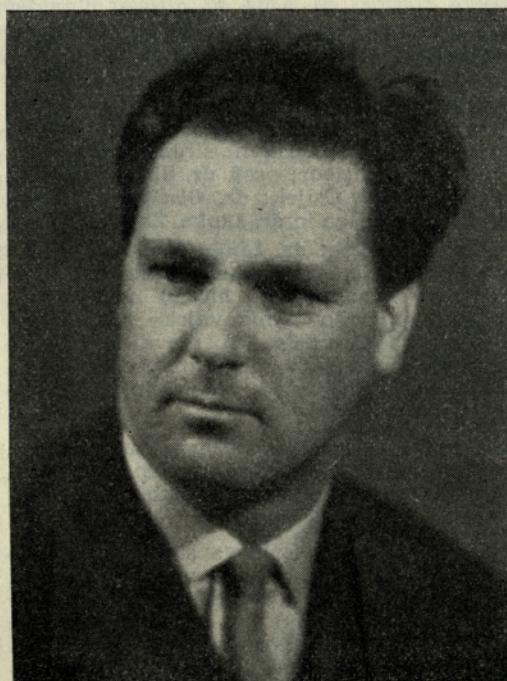
Vsebinska in značilnost znanstveno raziskovalnega dela pa se menjajo skladno z razvojem družbe in njenih proizvodnih sil.

To dejstvo potrjuje sicer tudi kratka razvojna pot Inštituta za hmeljarstvo, obenem pa mu odreja razvoj v prihodnosti.

V FLRJ zlagoma podružbljamo kmetijsko proizvodnjo po združenem sodelovanju in krepitevi socialističnih gospodarstev.

To dejstvo neogibno spreminja tudi vlogo in značaj Inštituta. Inštitut za hmeljarstvo še dalje bolj in bolj izgublja značaj pospeševalnega zavoda in se spreminja v neposrednega udeleženca v proizvodnji hmelja s tem, da prevzame določene naloge: zaščito hmelja pred boleznimi in škodljivci in tako dalje.

V prihodnosti se bo moral Inštitut za hme-

ljarstvo še tesneje vključiti v proizvodnjo hmelja, predvsem z nalogo, da zagotovi velike, odlične in pa stanovitne pridelke hmelja ter da ukrepa v proizvodnji hmelja tako, da bo pridelovanje hmelja čimbolj uspešno tudi glede na gospodarski račun.

To naj pove, da bomo tudi v prihodnosti na Inštitutu za hmeljarstvo »prepletali« čisto raziskovalno delo in praktične raziskave z delom v proizvodnji.

Resda je doslej znanstveno raziskovalno delo inštituta trpelo zavoljo tesnega in neposrednega sodelovanja v proizvodnji, ki smo mu dajali prednost. S krepitvijo in strokovnim usposabljanjem kmetijskih zadrug in kmetijskih gospodarstev pa bo moč, da del teh nalog prevzamejo strokovnjaki iz KZ in KG. Nenehna krepitev znanstveno raziskovalnega dela mora biti temeljna skrb tako kolektiva Inštituta za hmeljarstvo, kot družbenih organov. Znanstveno raziskovalno delo namreč postaja zadeva vse družbe. To je splošno družbena dejavnost in ne več le stvar posameznikov oziroma Inštitutov. Zaradi tega se mora znanstveno raziskovalno delo razvijati skladno s splošno družbenim načrtanim razvojem. To pa nalaga določene obveznosti in dolžnosti družbe do Inštituta.

Inštitut za hmeljarstvo je doslej zgledno napredoval, tako gledé na kakovost kakor tudi glede na obseg. V prihodnosti bo moral še

bolj uspešno izpolnjevati prevzete dolžnosti. Okrepiti in poglobiti bo moral znanstveno raziskovalno delo.

Poseči bo moral v bistvo pojavov in vnesti v stvarnost čim več novega in zmanjšati zgolj opisovanje in registriranje pojavov, kar bo le moč. To pomeni znanstveno delo, ki je »planično« na daljša obdobja, pri čemer so cilji znani, rezultati pa ne.

Nasploh je naloga Inštitutov, da so prakse dober in učinkovit učitelj, čeprav moremo tudi iz prakse črpati marsikaj koristnega.

Omenil sem že, da je Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu tesno povezan s proizvodnjo. Tako sožitje znanosti in proizvodnje krepi razvoj proizvajalnih sil. S tem pa si Inštitut ustvarja tudi boljše pogoje za svoje delo v prihodnosti in opravičuje svoj obstoj.

To potrjuje tudi način finančnega vzdrževanja Inštituta za hmeljarstvo, saj si neposredno prizadeva za čim boljši pridelek, kajti njegov dohodek je odvisen od količine in dobre kakovosti pridelanega hmelja.

Ing. Janko Petriček

Odlomki iz preteklosti in sedanjosti

Ob tridesetletnici hmeljarskega glasila je prav, če na kratko spregovorimo tudi o razvoju in stanju raziskovalnega in pospeševalnega dela v našem hmeljarstvu.

Pred prvo svetovno vojno se je agrotehnika v marsičem zelo razlikovala od sedanjosti in vendar so s skrbnim obdelovanjem in izdatnim gnojenjem dosegali okrog 1200 kg na hektar.

Naloga takratnega »Hmeljarskega društva« je bila predvsem pospeševanje hmeljne rasti. Hmeljarji so se mogli vedno dovolj teoretično in praktično izobraževati na poskusnih nasadih in pri gnojilnih poskusih.

Že zapiski večletnega tajnika »Hmeljarskega društva«, mojega očeta Antona Petrička, nadučitelja v Žalcu, govore, da so šolsko mladino poučevali v praktičnem hmeljarstvu na poskusnem nasadu, kjer je dandanes poslopje Poslovne zveze.

Na tem nasadu so gojili 15 vrst hmelja: češki hmelj iz Zateca, Ouštaka in iz Dub-a; angleški hmelj: Bramling, Fuggle in Golding; nemški hmelj iz Hersbrucka, Wolnzacha, Würtenberga, Schwetzinga in Spalta; belgijski hmelj iz Alost-a; alzaški hmelj ter ameriški: Kanadian in Cluster.

Namen je bil predvsem, da bi našli ustrezen sorto, ki bi v naših pogojih omogočala najboljši pridelek za primer, če bo savinjski golding odpovedal.

Od navedenih 15 sort se je glede na množino pridelka najbolj obnesel belgijski hmelj iz Alost-a in zeleni hmelj iz Dub-a.

Vodstvo »Hmeljarskega društva« je prirejalo ob nedeljah teoretične in praktične tečaje, predavanja o pravilni rezi hmeljske trte, gnojenju, obiranju in sušenju. Takrat še ni bilo projektorjev z diapozitivi in ne kratkometražnih filmov. Med slehernim predavanjem so nazorno prikazovali skice, za vsako fazo dela posebej. Povsem razumljivo, da je bilo teh risanih slik, z velikostjo 60 x 100 cm, precej. Tečaji oziroma predavanja so bila v vsaki večji vasi. Predavatelja in slike je prevažal konj, vprežen v koleselj.

Že takrat je društveno vodstvo poskušalo ustanoviti strokovno šolo, česar pa ni odobril ne avstrijski in ne prejšnji jugoslovanski režim.

Praktični in teoretski tečaji o pravilnem gnojenju, obiranju, sušenju in spravljaju hmelja ter o zatiranju škodljivcev so bili ta leta domala v vseh krajih Savinjske doline. Zapiski so dokaz, da so bila predavanja, imenovana »poučni shodi«, — najmanj v 50 krajih.

Prvo znanstveno razpravo o hmeljarstvu je imel leta 1882 tajnik Kmetijske družbe za Štajersko, Friderik Müller. Zborovanje je bilo v Žalcu in izredno dobro obiskano.

Po Josipu Bilgerju, oskrbniku veleposestva Novo Celje in Ivanu Hausenbichlerju, so posredovali strokovno izobrazbo: Josip Širca,

Prav nič ne tvegamo, če trdimo, da je delež, ki z njim obremenjuje Inštitut za hmeljarstvo proizvodnjo hmelja, dobro naložena glavica, ki se bogato obrestuje. To potrjujejo vsi proizvodni uspehi preteklih let, za kar ima Inštitut za hmeljarstvo nemajhne zasluge.

Za dokaz vzemimo čisto praktičistični (=nenačelen) primer: Ako zaščitna služba na osnovi strokovnega in vestnega dela prihrani proizvajalcem hmelja eno samo škropljenje, zmanjša skupne proizvodne stroške hmelja za več, kot pa znaša polovica vsega proračuna Inštituta za hmeljarstvo.

Potem Inštituta za proizvodnjo pa najbolj potrjujejo leta, ki bi v njih proizvodnja hmelja zaradi neugodnih vremenskih razmer utrpela velikansko škodo, če ne bi bilo strokovne pomoči, ki jo nudi Inštitut.

Zahtevam in potrebam proizvodnje seveda ustreza tudi delovni načrt Inštituta. Splošne in osnovne naloge Inštituta za hmeljarstvo so (na kratko orisane):

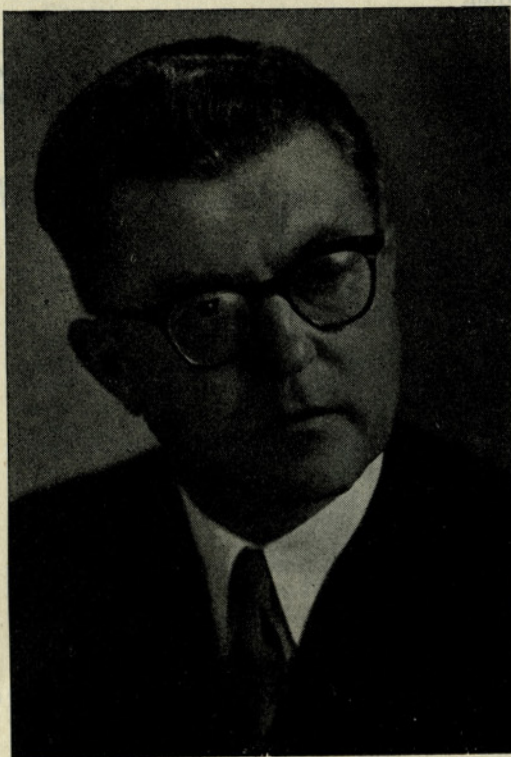
— da strokovno vodi proizvodnjo hmelja v LRS ter skrbi za povečanje pridelka in zboljšanje kakovosti hmelja. Zavoljo tega sodeluje pri strokovni vzgoji osebja, prireja razna posvetovanja in tečaje ter posreduje strokovna navodila po vseh radijskih postajah in časnikih v Sloveniji;

— sodeluje pri proučevanju strokovnih in ekonomskih odnosov v združnem sodelovanju;

— nenehno proučuje napredek kmetijske znanosti, predvsem glede na hmeljarstvo. Na temelju teh izsledkov in dognanj lastnega raziskovalnega dela proučuje in uvaja ukrepe za racionalnejšo proizvodnjo hmelja;

— vse delo Inštituta je usmerjeno v reševanje sedanjih in prihodnjih nalog socialističnega razvoja kmetijstva!

Na kraju naj dodam, da je tudi »Hmeljar« mnogo pripomogel k uspešnemu delu Inštituta. Zavoljo tega se prav rad pridružujem vsem tistim, ki mu za trideseto obletnico 1. številke I. letnika čestitajo.

Franc Roblek, Vincenc Vabič st. in tajnik »Hmeljarskega društva« Anton Petriček, ki je bil zlasti glede na zatiranje raznih škodljivcev in bolezni na hmelju nenehno — osebno in z medsebojnimi pismi — v zvezi z različnimi domačimi in inozemskimi strokovnjaki: prof. Koprivnik, Maribor; prof. dr. Skorič, Zagreb; dr. Kovačević, Osijek; dr. Olschowy, Dunaj; dr. Blattny, Praga in dr. Linke, Zatec.

Dr. Blattny in dr. Linke (umrl je pred 4 leti in bil tudi član Znanstvene komisije Evropskega hmeljarskega biroja) sta večkrat obiskovala vodilne strokovnjake savinjskega hmeljarstva. Takrat so izmenjavali strokovna navodila in izkustva, preventivne ukrepe in razna opazovanja med vegetacijo (= rastjo hmelja).

Časniki in letaki so opozarjali hmeljarje in jim posredovali navodila za lepo obiranje, pravilno sušenje in pravilno vskladiščenje posušenega hmelja.

Ko še ni bilo pisalnega stroja in je bilo treba razmnoževati mnoga vabila, navodila, opozorila na »šapirografu« ter sleherni naslov napisati z roko, smo kot dijaki »pretolkli« marsikatero uro še pozno zvečer v mali pisarni »Hmeljarskega društva«. Vse nas je zanimalo in s časom smo dorasli v teoretske in praktične hmeljarje.

Kar zadeva hmeljarsko literaturo, navajam naslove posameznih del oziroma člankov, ki so jih posredovali tudi dnevni časniki. Podatki so iz poročila tajnika »Hmeljarskega društva« na proslavi društvene 50-letnice dne 7. 9. 1930, v Žalcu.

1. »Navod o hmeljarstvu« — Janez Hausenbichler 1882.
2. Kje se nahaja hmeljski keber in kako se ga ubranimo? 1894.
3. »Navodila glede lepega obiranja, pravilnega sušenja in sortiranja, glede pravočasnega basanja hmelja« — 1895.
4. »Vsem hmeljarjem«! Svarilo: 1. Ne pošiljajte hmelja v komisijo v Zatec ali Nürnberg; 2. obirajte se zreli hmelj, ne pa prezrelega; 3. Hmelj se ne sme sušiti na soncu, nego v senci ali pa v kurilnih sušilnicah; 4. Vsaka kobula imej po 1 cm dolg pecelj; 5. Čim obilnejša je letina, tem skrbnejše mora biti spravljanje.
5. »Navodilo k umnemu hmeljarstvu«, izdalo 1908 in 1910 Kmetijsko ministrstvo na Dunaju.
6. »Poučnik o gojenju hmelja«, izdalo Kmetijsko ministrstvo v Beogradu 1927, spisal inž. Josip Teržan, sedaj v Rušah pri Mariboru.
7. »Hmeljarstvo« — izdala delegacija proizvajalcev čilskega solitra 1927.
8. »Hmeljarstvo« 1927, spisal prof. inž. Vinko Sadar.
9. Članki v dnevnih časnikih:
- »O pomenu hmeljarne« 1902
- »Rdeči pajke« 1906
- »Nova hmeljska provienčna postava« 1907
- »Pomisliki zoper provienčno postavu« 1907
- »Križa v hmeljarstvu« 1907
- »Oznamovalnica za hmelja« 1907
- »Naše hmeljarstvo« 1908
- »Naše hmeljarstvo« 1909
- »Kaj je treba storiti, da si ohranimo hmeljarstvo kot najizdatnejši vir blagostanja?« 1909
- »Bonitiranje hmelja«
- »Hmeljska predprodaja« 1911
- »Boj zoper južnoštajersko hmeljarsko društvo« 1911
- »Predprodaja hmelja v Savinjski dolini« 1911
- »Bolhač, škodljivec naših hmeljnikov« 1914
- »O gojenju hmelja« 1914
- »Kako ravnati s hmeljem, ki ga je poškodovala toča ali ki sploh zaostaja v rasti« 1914
- »O novi hmeljski letini in hmeljskih cenah v zahtekem okolišju in drugod« 1914
- »Ali zamore hmeljar skrbeti vojakom in drugemu ljudstvu v večji meri za živež kot do sedaj?« 1915
- »Bodočnost našega hmeljarstva« 1919
- »Hmeljski keber — plinthus porcatu«
- »Preprečevanje predprodaje hmelja« 1920
- »Kako bodočnost ima izvoz našega hmelja na Anglesko« 1921
- »Selekcija hmeljske rastline« 1921
- »Obvezo signiranje hmelja v CSR« 1921
- »Napake, ki jih delajo hmeljarji spomlad« 1924
- »Kako režemo hmelj?« 1924
- »Kako gojimo hmelj?« 1924
- »Hmeljarstvo v Nemčiji« 1924
- »Hmelj« 1924
- Nova bolezen na poznem hmelju« 1925
- »Položaj na hmeljskem trgu« 1925
- »Delo hmeljarja v jeseni« 1925
- »Bolezen na poznem hmelju« 1925
- »Produkcija hmelja v Sloveniji« 1925

»Hmeljarsko društvo« je že 1898 začelo razpošiljati stvarna poročila vsakih 14 dni o stanju hmelja med rastjo, o vremenskih razmerah in nezdodah, o škodljivcih, boleznih, prodaji hmelja itd. Ta poročila so dobivali tudi razni inozemski strokovni časniki, od katerih je prejemalo »Hmeljarsko društvo« tudi enaka obvestila.

Savinjskemu hmelju so pripomogle do slovesa razne mednarodne razstave v Pragi, Parizu, Berlinu, Trstu itd. Dasiravno je bil naš

hmelj odlikovan s prvimi darili, se je tedaj razpošiljal in prodajal pivovarjem pod tujim imenom in kljub temu, da mu je bilo priznano prvo mesto za žateškim. Po sklepu izredne glavne skupščine »Hmeljarskega društva« dne 2. 6. 1907 so v Žalcu ustanovili Oznamovalnico za hmelj. Prvo signiranje pa so opravili šele 1926 in tako si je savinjski hmelj le zlagoma utiral pot do svetovnega slovesa!

Do ustanovitve »Hmeljarne« 1902 so ves hmelj, ki so ga pokupili trgovci, preparirali v Žalcu ali v Nürnbergu, kjer sta bila glavna sedeža hmeljske trgovine.

Po ustanovitvi »Hmeljarne« pa so (sicer le del) hmelja preparirali in basali v vreče doma.

Do 1923 smo še vedno pošiljali okoli dve tretjini originalnega hmelja v inozemstvo. Pri vračanju praznih vreč nazaj v Žalec je bilo na carinarnicah vselej mnogo neprijetnosti in

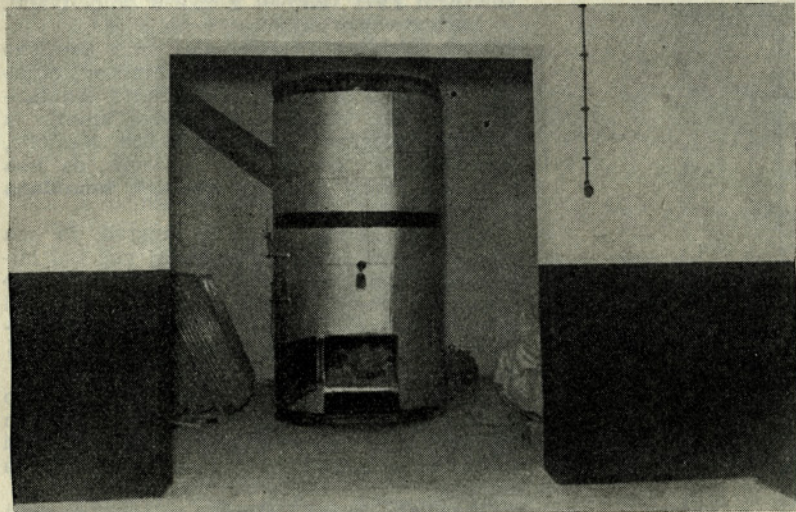
Raziskovalna postaja
švicarskih pivovarj
Zürich 2

Journal št. 616
Dospelo: 10. t. m.
Označen vzorec hmelja št. 83

Zürich, 14. oktober 1930

Poročilo o preiskavi

Voda	12,1 %
Grenična kislina	15,9 %
Grenična kislina v suhi substanci	15,8 %
Barva hmelja je svetlo rumeno-zelena do olivno zelena. Oblika in velikost storžkov je zelo enotna. Majhna, okroglo košata oblika storžka prevladuje. Obiranje je označiti kot zadovoljivo. Peeljev je malo. Seme samo tu in tam! Vretence kratko in fino razčlenjeno. Sestav povprečno dober! Storžki imajo precej svetlo-zlato-rumenega lupulina, ki na moč lomi svetlobne žarke, je lepljiv in zelo svežega vonja. Vzorec ima prijeten, mil aroma in nima nobenih drugih nijans (razlik) vonja, ki bi motile.	
Vsečina greničnih snovi 15,8 % je izredna!	
S spoštovanjem	
Raziskovalna postaja švicarskih pivovarj	
Direktor: Dr. Husman	

težav. Tako se je na primer zgodilo, da so zacinili **juto** kot **tkanino za perilo!** »Hmeljarna« je bila čedalje bolj zaposlena, tako da je proti 1930 že preparirala in pakirala vso količino doma!

Največ zaslug za ustanovitev »Hmeljarne« imata **Franc Roblek** in **Josip Sirca**.

Zavoljo čedalje večjega pomanjkanja prostorov za skladiščenje so prvotno zgradbo »Hmeljarne« dvignili za dve nadstropji in 1927 še prizidali, tako da je povečana zgradba imela okoli 10.000 m² površine za vskladiščenje suhega hmelja, 16 komor za žveplanje in dosuševanje z dnevno polnitvijo do 20.000 kg, električno dvigalo in moderne stiskalnice.

Leta 1935 so postavili še »HED«. Zgradbo so podaljšali za 40 m in dozidali komore za žveplanje.

Ocena savinjskega hmelja je bila do 1930 odvisna samo od ročnega bonitiranja in niso še uporabljali kemičnih analiz. Prvič smo savinjski hmelj analizirali 1928!

Takrat sem se kot študent kemije posvetil študiju sestavin hmeljskega storžka. Določeval sam samo eterična olja, grenične kisline in vlago, vendar rezultati niso toliko pomenili kot dandanes.

Prve vzorce savinjskega hmelja je poslalo »Hmeljarsko društvo« v kemično analizo 1930 in sicer v:

1. Poskusno postajo združenih pivovarj Švice, Zürich,
2. Inštitut za pivovarstvo v Weichenstephan v Nemčiji in
3. Inštitut za industrijo vrenja na Dunaj.

Značilno za tiste čase je bilo dejstvo, da sta inštituta v Nemčiji in Avstriji zelo slabo analizirala, kar pomeni, da je tu igrala vmes trgovina svojo umazano vlogo — ker so čutili konkurenco za lastno hmeljarstvo. Nenavadno naključje je odkrilo analize istega hmelja iz švicarskega laboratorija, ki pa je pokazal izredno ugodne številke.

Naj navedem celoten prepis uradnega poročila:

še dandanes tako strogi kot takrat. Po mednarodnih predpisih sme biti arzena največ 0,6 miligrama v 500 g hmelja, bakra pa največ 75 miligramov v 500 g hmelja.

Dopis, ki ga je poslal inozemski kupec domačemu posredniku pravi:

»Zaradi arzena v hmelju partije 5019/25 (del partije 5001/25) smo vam poročali. To pošiljko smo preiskali in ugotovili, da ima štirikrat več arzena, kot je dovoljeno, količina bakra pa je tudi 6 do 7 krat prevelika. To so ugotovili angleški kemiki. Treba bo dognati, od kod in pri katerih producentih je bilo toliko več arzena in bakra v hmelju?«

100 miligramov arzena je že smrtno nevarno za človeka! Vsekakor bo treba ugotoviti, kje in kako je prišlo do tako velikih količin arzena: po škropljenju, s premogom ali z žveplom? Tak hmelj je posebno nevaren, kjer pivo »mrzlo hmeljijo«.

Cesto in zajetno medsebojno dopisovanje je dognalo, da so nekateri hmeljarji uporabljali za škropljenje »Nosprasen«, ki je uporabljen samo za sadno drevje proti škrlupu, moniliji, peronospori in drugim škodljivcem v vinogradništvu. Povsem razumljivo, da je to sredstvo, ki so ga uporabljali še pred obiranjem, posredovalo toliko arzena v hmelj!

To je bila edina reklamacija te vrste pred drugo svetovno vojno.

Delničarji pivovarne v Luzern-u (Švica) niso zaupali hmelju iz Jugoslavije. Takratni direktor, ki je bil prepričan o veliki vrednosti savinjskega hmelja, je naročil, da zvare pivo iz raznih vrst hmelja in da ga naj oceni posebna komisija strokovnjakov in tudi delničarjev.

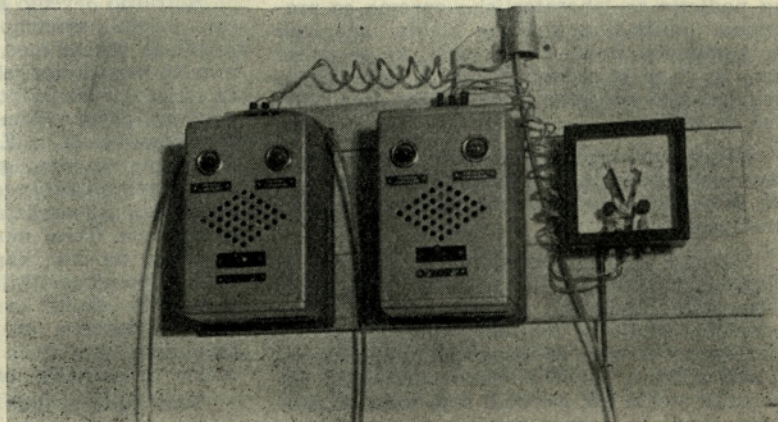
Po poskušanju raznih sort piva, ki so bila varjena s hmeljem iz več okolišev, so vsi odločili, da je **najboljše jugoslovansko pivo!** Delničarji skoraj niso verjeli, da je **savinjski hmelj** najboljši!

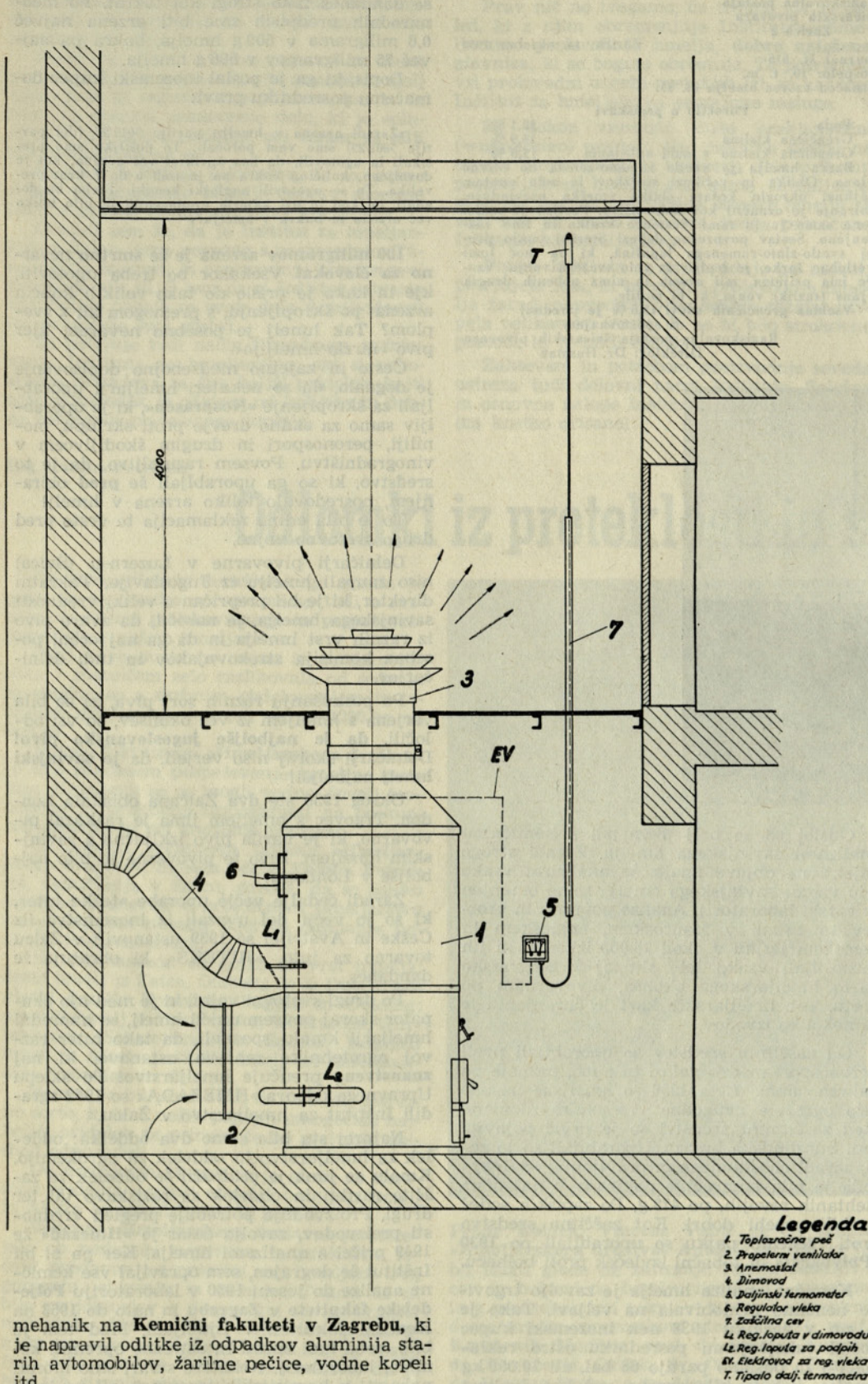
Okrog 1930 ste dva Žalčana obiskala London. Trgovci s hmeljem jima je razkazal pivovarno, ki je varila pivo izključno s savinjskim hmeljem. Pivo te pivovarne je bilo najboljše v Londonu!

Zaradi čedalje večje uporabe »težke jute«, ki so jo večji del uvažali iz inozemstva (iz Češke in Avstrije) so 1939 ustanovili v Žalcu tovarno za juto, »JUTEKS«, ki obratuje še dandanes.

Po drugi svetovni vojni, ki je med njo okupator skoraj povsem uničil hmelj, so napredni hmeljarji kmalu spoznali, da tako hiter razvoj agrotehnike zahteva ustanovo, ki naj **znanstveno** preučuje hmeljarstvo! Po sklepu Upravnega odbora »HMEZADA« so 1952 zgradili Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu.

Najprej sta bila samo dva oddelka: oddelki za hmeljarstvo in oddelki za agrokemijo. Kmalu se jima je pridružil še oddelki za zaščito rastlin in oddelki za raziskavo tal ter drugi. Proizvodnja potrebuje pregled vrednosti proizvodov, zavoljo česar je »Hmezad« že 1949 pričel z analizami hmelja. Ker pa ni bil Inštitut še dograjen, sem opravljal vse kemične analize do jeseni 1950 v laboratoriju Poljedelske fakultete v Zagrebu in nato do 1953 na Kemični fakulteti v Ljubljani. Med tem je bilo treba tudi zbrati in ustrezno opremiti kemični laboratorij. Nekateri stvari smo morali nabaviti v komisijskih trgovinah ali pa izdelati v delavnicah. Tako je n. pr. izdelal sežigne peči za elementarno analizo laborant —

mehanik na **Kemični fakulteti v Zagrebu**, ki je napravil odlitke iz odpadkov aluminija starih avtomobilov, žarilne peči, vodne kopeli itd.

Težave so bile s preskrbo raznega materiala in kemikalij! Za vsako količino pomembnejšo stvar je bilo treba iskati »zveze«. Uvozna podjetja za laboratorijsko opremo so prejemala minimalne količine stekla, aparatov in kemikalij. Dobil jih je tisti, ki je prišel prej in ki se je osebno poznal z merodajnim uslužbencem podjetja. Tako stanje je trajalo vse do 1953.

Kljub temu smo uspeli nabaviti iz inozemstva nekaj neogibno potrebnih aparatov, ki jih še dandanes zelo koristno uporabljamo pri analitskem delu.

Nabavili smo iz inozemstva potenciometer, plamenski fotometer, kolorimeter, centrifugo, termostate, hladilnike, mikroskop z vsemi pripomočki, analitske tehtnice, polarimeter, viskozimeter, črpalko za visok vakuum, ekstrakcijske aparate, laboratorijsko opremo iz odpornega stekla itd. Naročili smo sodobno lite-

raturu in koristne mesečne revije za vse oddelke Inštituta.

Notranjo opremo laboratorija in instalacije smo izdelali smotno in solidno. Laboratorij je bil za takrat med najbolj moderno urejenimi in marsikateri obiskovalec iz inozemstva, ki si je ogledal Inštitut, ga je pohvalil. Večja skupina gostov **Kongresa evropskega hmeljarskega biroja**, v Zalcu 1953, si je ogledala laboratorij in nam ga na moč zavidala. Moderna aparatura je omogočala serijsko delo, predvsem pri analizah tal za določanje kalija in fosforja. Tako moremo opraviti nekaj sto določitev na dan, kar je po »klasičnih metodah« popolnoma izključeno! Dandanes pa smo v domači tehniki že tako daleč, da nam **domača** steklarska in steklopihačna industrija izdelujeta vse vrste aparatov iz odpornega stekla in po naših načrtih.

Prav tako je moč zdaj nabaviti **doma** naj-

različnejše električne in optične merilne naprave, ki ne zaostajajo za inozemskimi.

Tudi glede na popravila okvar na preciznih aparatih smo neodvisni od inozemstva, ker imamo nekaj prvovrstnih strokovnjakov.

V začetku kemičnega laboratorija je bilo treba priučiti pomožne moči in jih seznaniti z načinom dela na novih aparatih ter vpeljati ustrezno metodiko.

Obseg dela se je od leta do leta večal, tako, da smo 1959 analizirali 626 vzorcev hmelja po metodi **Wöllmer**. V 45 vzorcih smo določili **tanin** in **žveplov dioksid** v dveh vzorcih. Za preučevanje prehrane hmeljske rastline smo opremili 52 analiz listja.

Za servisno službo, za nasvete za gnojenje smo analizirali 1852 vzorcev zemlje in 9 vzorcev apnenca. Analizirali smo tudi nekaj vzorcev umetnih gnojil, krme, zaščitnih sredstev, mleka in vode. Leta 1958 je kemijski oddelek analiziral 2.971 vzorcev z 25.928 določitvami.

Nadzorovanje kakovosti hmelja je bilo vsako leto posebej. Primerjali smo kemično analizo več vzorcev prejšnjih letnikov, objavili povprečje in ustrezne diagrame. Analizirali smo tudi vzorce inozemskega hmelja iz Amerike, Anglije, Francije, Češke, Nemčije, Argentine, pri čemer smo ugotovili, da ima **savinjski hmelj največji odstotek humulona** okrog 8 do 9 %.

Značilno za naš hmelj je dejstvo, da ima lupulona manj, oziroma le nekaj več kot humulona! Z analizami smo ugotovili, da imajo inozemski hmelji velik odstotek lupulona, ki je za pivovarstvo manj vreden. Odstotek lupulona je v inozemskih hmeljih za 1 do 3 % večji od humulona.

S kemično analizo hmeljskega storžka smo preučevali nastanek in razvoj humulona in lupulona med dozorevanjem in tako ugotovili gospodarsko zrelost ter najustreznejši rok za obiranje.

V začetku razvoja storžka se tvori najprej lupulon, ki za pivovarstvo ni pomemben. Tvorba humulona se prične šele takrat, ko se množina lupulona približuje polovici višine svoje končne vrednosti. Humulon nato hitro narašča in doseže v nekaj dneh svoj maksimum. Vse kaže, da je neka zveza med obema sestavinama!

Agrokemijski oddelek se je ukvarjal tudi s preučevanjem impregnacije lesa v hmeljiščih, da bi podaljšal življensko dobo hmeljskih drog s sredstvi, ki ne škodujejo rastlini in se utrjuje v lesu, tako da ga ne morejo izpirati padavine. Preizkušali smo več preparatov na hmeljevkah z namakanjem, s premazovanjem in s škropljenjem.

Najučinkovitejše sredstvo so soli, ki so sestavljene iz kromarzen, siliko fluorovih spojin, ker najbolj zanesljivo globinsko učinkujejo in se ustalijo v lesu.

Impregnacija na nesrečo precej stane, zavoljo česar je ne izvajamo na drogah v žičnih in drugih nasadih, čeprav bi življensko dobo takega lesa najmanj **podvojili!** Drogove, ki že stoje, je moč impregnirati z bandažiranjem. Odkoplremo ga za okoli pol metra globoko, nakar ga premazemo z impregnirno pasto tudi približno 50 cm nad zemljo. Premazan del droga povijemo s strešno lepenco in jamo zasujemo. Krom — arzenske soli prodirajo zlagoma v globino skoraj do sredine. Premazati je treba po nekaj letih znova!

Zadnja tri leta je oddelek za agrokemijo preučeval žveplanje in sušenje hmelja po zahtevah sodobne tehnike in kemije.

Preparacija hmelja je bila doslej enaka preparaciji pred 50 leti!

Način žveplanja v starih komorah je bil silno počasen, saj smo porabili 12 ur za preparacijo 1.700 kg hmelja. Mimo tega je bilo žveplanje odvisno od zunanjih vremenskih razmer, tako, da je plin večkrat ogrožal okolično »**Hmeljarne**«.

Tako žveplanje je po izpraznjenju delavce v komori dušilo! Tehnološki proces žveplanja v starih komorah je bil neekonomičen, proizvod neenakomeren, delavčevemu zdravju škodljiv, dolgotrajen, poraba žvepla pa za 80 % večja! Raziskovanje je izboljšalo tehnološki postopek! Projektant je nato laže izdelal načrt za nov projekt.

Gospodarski pomen je bil: hitro žveplanje in pakiranje!

Z mnogimi meritvami in analizami na starih komorah med žveplanjem smo zaključili, da je učinek žveplanja za hmelj silno neenakomeren in odvisen od vremena! Tako niha n. pr. koncentracija absorbiranega SO_2 od 0,06 do 0,7 %. Za vsako partijo hmelja, ki jo žveplamo v starih komorah, porabimo 1 % žvepla od teže hmelja.

Poraba žvepla za normalno žveplanje je dejansko petkrat večja od količine, ki se dejansko absorbira v hmelju. Za vlek plinov skozi komore je potreben dimnik, ki je visok približno 30 metrov! Njegovo delovanje je povsem odvisno od vremena. Žveplanje v teh komorah ni moč usmerjati do določenega oziroma zaželenega končnega učinka, ker nanj vpliva več zunanjih činiteljev.

Po žveplanju, ki je trajalo vselej vso noč, komor nismo mogli dovolj hitro prezračiti, zaradi česar je bilo izpraznjevanje težavno: **ostanki plinov v hmelju so dražili dihalne organe!** Tako žveplanje ni bilo moč uravnovesiti, poraba žvepla pa je bila spet odvisna od muhastega vremena. Žveplanja vsled izgub plina v okolico nismo nikoli spoznali. Prav tako ga nismo mogli nikoli nadzorovati.

Dosuševanje je bilo neenakomerno. Topel zrak je učinkoval le enosmerno in vlaga se je zgoščevala v zgornjih plasteh hmelja. Te komore zavzemajo preveč prostora v stavbi!

Vse komore moramo po žveplanju ročno izpraznjevati, zdrobimo mnogo hmelja in tudi uničimo mnogo lupulina, mimo tega pa je v eni komori moč razvrstiti na dan le premajhne količine hmelja.

Zavoljo tega želimo urediti komoro, ki bi se v njej žveplov dioksid prisilno potiskal v popolnoma zaprtem prostoru skozi plast hmelja izmenoma v obeh smereh. Tako je nastal pralik (vzorec) polindustrijske oblike, kjer smo dlje opravljali vse potrebne poizkuse in meritve, ter na podlagi tega ugotovili te-le prednosti nove komore:

1. Komora je popolnoma zaprta in plini ne uhajajo vsled podtlaka nikamor v delovne prostore.
2. Vsled prisilne cirkulacije plina skozi komoro je hmelj v vsej plasti enakomerno žveplan.
3. Neodvisnost od vremena in žveplanje traja samo eno uro.
4. Pri izpraznjevanju hmelja iz komor ni več prostega žveplovega dioksida v hmelju, delo je olajšano in zdravju ne škoduje.
5. Ostale nevsrskane količine žveplovega dioksida so minimalne in ne ogrožajo okolice pri prezračevanju.
6. Preveč vlažen hmelj je moč pred žveplanjem dosušiti že v komori, ki ne potrebuje visokega dimnika, kot dosedanje komore.
7. Nova komora enake zmogljivosti zavzema z vsemi napravami le $1/20$ prostornine stare. Praznimo lahko avtomatično. Obratovanje traja 24 ur.
8. Kakovost v novi komori prepariranega hmelja je enaka kakovosti hmelja iz starih komor in tudi obratovanje je omogočeno neprekinjeno.

Za prihodnost smo osvojili pravkar opisano žveplanje, ki ga bomo posuševali zlasti v novem osrednjem skladišču.

Pred leti smo začeli preučevati tudi tehnološko plat sušenja, da izboljšamo tip hmeljske sušilnice in da bi opustili dosedanje negospodarsko ogrevanje zraka, ki ne ustreza sodobni toplotni tehniki.

Uvedli smo nov tip zračnega ogrevalca, ki ga je moč vgraditi v vsako že zgrajeno 16 m^2 sušilnico, da bi tako povečali zmogljivosti in zmanjšali stroške za gradnjo novih!

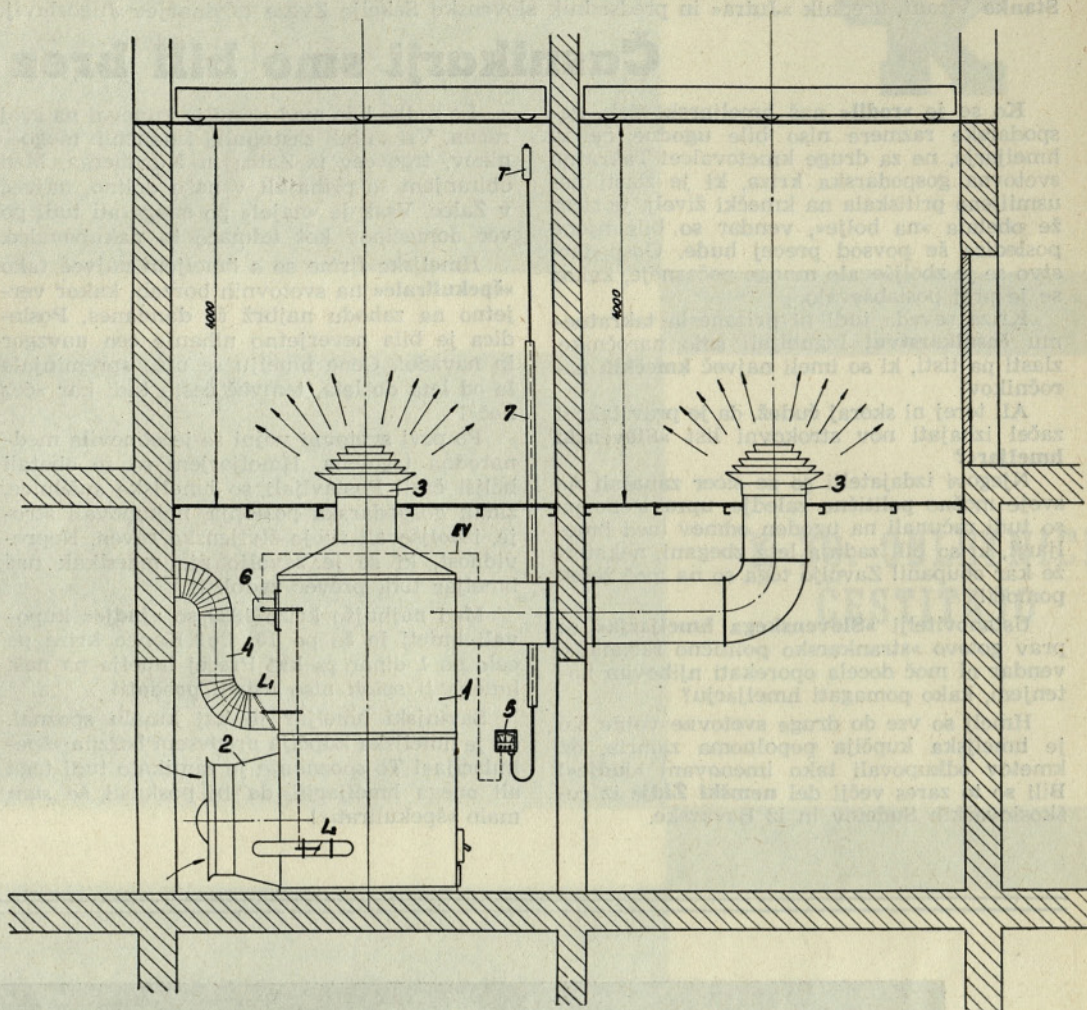
Ti poskusi bodo zelo verjetno skrajšali čas sušenja in osvobodili sušilnico od včasih preveč igrivega vremena.

Hkrati smo proučevali najzanesljivejšo signalizacijo in kontrolo temperature. Zadnji dve leti smo se ukvarjali tudi z naravnim in umetnim ovlaževanjem hmelja, da bi zmanjšali potrebo po skladiščnih prostorih.

Zmogljivost in korist doslejšnjih sušilnic sta bili razmeroma slabi. Zavoljo tega težimo, da bi izdelali nov zračni ogrevalec. Z njim nameravamo:

1. Povečati hitrost in količino toplega zraka skozi višje nasute plasti hmelja na sušilnih mrežah.
2. S prisilnim zračenjem »rešiti« sušilnico od vremenskih uim in zmanjšati sušenje! Z novimi zračnimi ogrevanci smo uspeli in dosegli, da je moč z eno pečjo hkrati ogrevati dve celici! Zračni ogrevalec iz leta 1928 je imel 300.000 kalorij. Zmogljivosti sušilnice smo približno podvojili. Na starih sušilnicah posušimo v 24 urah približno od 400 do 450 kg hmelja, vendar samo, če je vreme ugodno. Novi zračni ogrevalec je posušil najmanj dvakrat toliko!

Pri tem sistemu je zračenje vedno enako, ker je peč termično izpopolnjena! Zavoljo tega

Legenda

1. Izpolnena peč
2. Propadni ventilator
3. Anemometer
4. Dimovod
5. Pajinski termometer
6. Regulator vlage
7. Sušilna mreža
8. Regulator v dimovodu
9. Regulator za posuš
10. Regulator za reg vlago
11. Tipala doli termometra

tudi mnogo bolj ugaja. Neogibno potreben je tudi **zanesljiv kurjač!** Če kurimo z eno pečjo dve celici hkrati, porabimo premoga za 1 kg suhega hmelja približno 1,8 kg.

Po vzorcu prvega zračnega ogrevalca smo izdelali nov izboljšani tip in ga postavili v sušilnico Inštituta za sušenje med obiranjem.

Preučevali smo tudi sušenje lucerne. Prednost teh ogrevalcev je neodvisnost od zunanjih pogojev in izdelati je moč edince, ki proizvajajo topel zrak hkrati za dve celici! Cena peči tudi ni dvakrat večja od cene za enocelično peč! Kurišče novih zračnih ogrevalcev omogoča popolno zgorevanje, ker smo izboljšali konstrukcijo rešetke s podpihom.

Količina pretočnega zraka za eno celico je bila $15.000 \text{ m}^3/\text{h}$. Letos smo s tem zračnim ogrevalcem sušili lucerno, ki jo je pokosil in zrezal kombajn.

Poizkusi so pokazali, da je tako sušenje bolj učinkovito kot sušenje na soncu — ob kozolcu, pa tudi hranilna vrednost je večja od naravno posušene!

Poizkus mehanizacije sušenja smo preučevali tudi na modelu rotacijske sušilnice, ki je kombinacija sušilnice »na tekoči trak« in »gravitačne« sušilnice. Pokazal je dober uspeh. Model pa bo treba še izboljšati glede na konstrukcijo!

Pri rotacijski sušilnici je dodajanje svežega hmelja ter izsipavanje posušenega hmelja nepretrgoma na spodnjem delu stroja.

Preden smo izboljšali nov vzorec zračnega ogrevalca, smo morali izdelati model, ki smo z njim preizkušali razne elemente. Hkrati je moč zračne ogrevalce uporabiti za proizvodnjo toplote pri poizkusnem pogonu rotacijske sušilnice. Tip zračnega ogrevalca smo sedaj izpopolnili. Tudi še poceniti je moč izdelavo!

Zanesljiva kontrola temperatur je temeljni pogoj za pravilno sušenje hmelja, kajti od nje je odvisna tudi kvaliteta oziroma njegova komercialna vrednost!

Doslej smo uporabljali živo-srebrne termometre, nameščene pod izvlečenimi predali v nadstropju nad kurilnico. Slabost te kontrole je, da se mora kurjač često podnevi in ponoči potruditi iz pritličja v »suho« nadstropje in tam ugotavljati temperature.

Utrujeni, zaspani ali pa tudi manj priza-

devni se kurjači kaj radi izognejo stopnicam, raje se zanesejo zgolj na ocenjevanje »po občutku«.

Na predlog in s sodelovanjem Inštituta je tovarna »TIO« izdelala vzorec novega daljinskega termometra, ki omogoča kurjaču, da more že v pritličju odčitati vsako stopinjo toplote na termometru, ki je pod predali. Daljinske termometre je moč opremiti s kontakti zaradi urejevanja razdalje, **kakor koli hočemo**, in da moremo v vsakem drugem prostoru signalizirati stanje sušilne temperature s svetlobnim ali zvočnim znakom (opozorilom). Termometre smo preizkusili na Inštitutu. Te termometre pa neogibno potrebujemo, kjer ogrevamo zrak z novimi zračnimi ogrevanci.

Za skrajšanje časa, ki ga zahteva hmelj, preden »odvogne«, in za povečanje zmogljivosti površin, ki so nam na voljo za vskladiščenje, smo preizkusili novo napravo za ovlaževanje zraka! Približno 250 kg posušenega in ne-žveplanega hmelja, z vlago 5,8 %, smo v prostoru razgrnili v okoli 70 cm visokem sloju.

Aparat za vlaženje smo postavili v sredino prostora, meritve pa smo opravljali vsakih 45 minut. Poizkušali smo (brez prekinitve!) 34 ur. Sorazmerno vlago v prostoru smo s tem aparatom mogli omejiti na nihanje le med 90 in 98 %.

Naprava je enostavna in prekaša glede na učinek znane »znamke«, ne daje odpadne vode in ne zahteva vodovodnega priključka! Pri uporabi tega aparata hmelj ne pride v dotik z vodnimi kapljami, ampak samo z ovlaženim zrakom, to pomeni, da smo z aparatom ustvarjali jesenske jutranje ure, ko je zunaj vlažen zrak, ki pospešuje »odvognjenje« hmelja.

Na napravi bo treba še nekaj tehničnih preureditev. Zavoljo tega je letos (1960) ne bo moč uvesti v splošno uporabo!

Stanko Virant, urednik »Jutra« in predsednik slovenske Sekcije Zveze novinarjev Jugoslavije do leta 1941

Časnikarji smo bili brez moči!

Ko se je »rodil« naš hmeljarski tisk, gospodarske razmere niso bile ugodne ne za hmeljarje, ne za druge kmetovalce! Takratna svetovna gospodarska kriza, ki je zlasti neusmiljeno pritiskala na kmečki živelj, je sicer že obetala »na bolje«, vendar so bile njene posledice še povsod precej hude. Gospodarstvo se je zboljševalo mnogo počasneje, kakor se je prej poslabševalo.

Kriza seveda tudi ni prizanesla takratnemu časnikarstvu! Izgubljali smo naročnike, zlasti pa tisti, ki so imeli največ kmečkih naročnikov!

Ali torej ni skoraj čudež, da je prav takrat začel izhajati nov strokovni list »Slovenski hmeljar«?

Njegovi izdajatelji so se sicer zanašali na svoje močno politično zaledje, upravičeno pa so tudi računali na ugoden odmev med hmeljarji, ki so bili zadnja leta zbegani, nekateri že kar obupani! Zavoljo tega so na moč želeli pomoči!

Ustanovitelj »Slovenskega hmeljarja« so prav gotovo »strankarsko politično računali«, vendar ni moč docela oporekati njihovim hotenjem, kako pomagati hmeljarju?

Hmelj so vse do druge svetovne vojne, ko je hmeljska kupčija popolnoma zamrla, od kmetov odkupovali tako imenovani »judje«! Bili so to zares večji del nemški Židje iz češkoslovaških Sudetov in iz Bavarske.

Le redko kdo med njimi je kupoval na svoj račun. Vsi so bili zastopniki finančnih močnikov, trgovcev iz Žatca in Nürnberga. Med obiranjem so prihajali v našo dolino, največ v Žalec. Vsak je »najel« po enega ali tudi po več domačinov kot tolmače in nakupovalce.

Hmeljske firme so s hmeljem največ tako »špekulirale« na svetovnih borzah, kakor verjetno na zahodu najbrž še dandanes. Posledica je bila neverjetno nihanje cen navzgor in navzdol. Cene hmelju se niso spreminjale le od leta do leta, temveč često tudi kar »čez noč«!

Po prvi svetovni vojni se je obnovila mednarodna trgovina. Hmeljarjem so se obetali boljši časi! Postavljali so hmeljske sušilnice, zidali gospodarska poslopja, nakupovali stroje, izboljševali svojo življensko raven. Nepredvidnost, ki se je zavoljo nje marsikak naš hmeljar tudi preveč zadolžil!

Med najhujšo krizo 1929 so »judje« kupovali hmelj le še po 10 din! Konec krize pa celo po 1 dinar za kg! Precej hmelja pa naši hmeljarji sploh niso uspeli prodati!

Savinjski hmeljar je kaj kmalu spoznal, da je hmeljska kupčija predvsem borzna »špekulacija«! To spoznanje je zamikalo tudi tega ali onega hmeljarja, da bi poskusil še sam malo »špekulirati«!

To je nekatere pahnilo v tako nesrečo, da se iz nje sploh niso mogli več izkoptati!

Ob popolni brezbriznosti takratnega državnega vodstva sta začela takratna ljubljanska jutranja dnevnika objavljati cene hmelja v Žatcu in Nürnbergu.

»Judom« to seveda ni bilo všeč in leto za letom so se vrstili njihovi poskusi, da bi po svojih tukajšnjih »zvezah« to preprečili! Vendar pa jim ti poskusi izjemoma niso uspeli.

Povrnimo se v leto 1930, ko je začel izhajati »Slovenski hmeljar«! Precej je odmeval, saj so bili hmeljarji zbegani. Zavoljo tega jim je bila dobrodošla sleherna tolažba in naveti, čeprav so oboje sprejemali z večjim ali manjšim nezaupanjem.

Savinjski hmeljarji so v svoji stiski že razmišljevali o samopomoči, v tej ali oni obliki! Na nesrečo pa ni bilo nikjer resne in uspešne akcije, ker se je takratno politično strankarstvo, ki je bilo med obema vojnama zelo »zagrizeno«, zaneslo povsem tudi v hmeljarstvo. »Hmeljarsko društvo« pa je bilo zavoljo tega razklano nekaj let! Ta razcepljenost je bila vzrok, da si naš hmeljar tudi v drugi polovici tridesetih let ni mogel opomoči in iznebiti bremena krize, čeprav so se cene hmelju popravile!

Časnikarji smo bili brez moči!

Savinjski hmeljarji si nenehno in skrbno ogledujejo hmeljnik Inštituta za hmeljarstvo v Žalcu. Prvi z leve, Milan Krašovic, je s 1. 6. 1960 posegel v tehnično opremo in prodajo savinjskega goldinga.

KOVINOTEHNA

CELJE

CINKARNA

CELJE

K 30. OBLETNICI
ČESTITAJO

SAVINJA

lesno industrijsko podjetje

CELJE

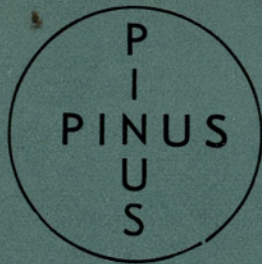
TOVARNA USNJA

ŠOŠTANJ

KOVINSKO PODJETJE

ŽALEC

PINUS

tovarna kemičnih izdelkov

RAČE PRI MARIBORU

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

PRI MARIBORU

PIVOVARNA LAŠKO

TERMO- ELEKTRARNA

ŠOŠTANJ